

"JERUSALEMIN URHEILUTALOSSA OLI SELLAISET RUTIINIBILEET"

Raamatulliset alluusiot Juice Leskisen rocklyriikassa

Kotimaisen kirjallisuuden
pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopiston
kirjallisuuden laitoksessa
Kesä 1997

Laura Hangasmaa

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos kirjallisuuden laitos
Tekijä Laura Hangasmaa	
Työn nimi "JERUSALEMIN URHEILUTALOSSA OLI SELLAISET RUTIINIBILEET" Raamatulliset alluusiot Juice Leskisen rocklyriikassa	
Oppiaine kotimainen kirjallisuus	Työn laji pro gradu
Aika kesä 1997	Sivumäärä 90 + 12 liitesivua
<p>Tiivistelmä - Abstract</p> <p>Tutkielmassa tarkastellaan Juice Leskisen rocklyriikan raamatullisia viittauksia eli alluusioita. Niitä tutki- malla on tarkoitus selvittää Leskisen rocklyriikan suhdet- ta Raamattuun.</p> <p>Tutkielman teoreettisena taustana on tekstienvälisyys ja erityisesti subtekstianalyysi, jossa tarkastellaan sitä, miten jonkin tekstin taustalta löytyy tietty aiempi teks- ti sekä tulkitaan näin muodostuvaa tekstienvälisestä suhdet- ta.</p> <p>Leskisen teksteistä alluusioita löytyy runsaasti. Tutkiel- massa ne on jaoteltu aihepiireihin, jotka muodostavat laajempia temaattisia kokonaisuuksia. Tällaisia aihepii- rejä ovat: Jeesus-aiheiset alluusiot, alluusiot muihin Raamatun henkilöihin, Jumala-aiheiset alluusiot, luomis- kertomusalluusiot sekä alluusiot Raamatun kieleen.</p> <p>Raamatullisia kytkeitä tarkastelemalla päästään käsiksi siihen, mikä on Leskisen rocklyriikassa keskeistä: käsi- tykseen ihmisestä ja yhteiskunnasta kaikkine järjestelmi- neen.</p>	
Juice Leskinen, Raamattu, rocklyriikka, tekstienvälisyys, Asiasanat subteksti, allusio	
Säilytyspaikka kirjallisuuden laitos	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	1
2. TEKSTIENVÄLISYYS	
2. 1. Intertekstuaalisuus.....	4
2. 2. Subtekstisyys.....	5
3. ALLUUSIO	
3. 1. Alluusion määrittelyä.....	8
3. 2. Alluusioiden luokittelua.....	10
3. 3. Alluusioiden tutkimisesta.....	11
4. RAAMATULLISET ALLUUSIOT JUICE LESKISEN ROCKLYRIIKASSA.....	12
4. 1. Jeesus-aiheiset alluusiot.....	13
4. 2. Alluusiot muihin Raamatun henkilöihin.....	37
4. 3. Jumala-aiheiset alluusiot.....	45
4. 4. Luomiskertomusalluusiot.....	54
4. 5. Alluusiot Raamatun kieleen.....	65
5. PÄÄTÄNTÖ.....	82
LÄHTEET.....	87
LIITTEET	

1. JOHDANTO

Juice Leskinen on kuulunut maamme tunnetuimpiin rocklyyrikkoihin jo yli kahdenkymmenen vuoden ajan. Lyyrikkona Leskiseltä on ilmestynyt paitsi runsas määrä rocksanoituksia, myös muutamia runoteoksia. Vuonna 1994 Leskiselle myönnettiin Vuoden Runoilijan arvonimi tunnustuksena hänen siihenastisesta elämäntyöstään. Palkinnon perusteluissa todettiin muun muassa seuraavaa: "Juice liikkuu vaivattomasti runon kentällä [---]. Hän kirjoittaa loppusointuista ja vapaata mitta, suosittua ja nero-kasta lyriikkaa. Hänen tuotantonsa on kansanrunoutta parhaimmillaan." (KSML, 11.10. 94.)

Leskisen sanoitukset sisältävät runsaasti viittauksia muihin teksteihin. Näitä viittauksia, alluusioita, aion työssäni tutkia. Leskisen teksteissä viitataan monelle taholle: Raamattuun, kaunokirjallisuuteen, muuhun rocklyriikkaan, historian tapahtumiin ja henkilöihin. Juice Leskinen on todennut, että laulujen sanoituksia voi tehdä vain neljästä aiheesta, jotka ovat: ihminen, ihminen ja toinen ihminen, ihminen ja yhteiskunta sekä ihminen ja uskonto (Korpeinen 1987, 12). Tämä viimeinen tema ja sitä kautta myös jo edellä mainittu Raamattu nousevat Leskisen sanoituksissa esiin silmiinpistävästi. Tulen työssäni keskittymään juuri raamatullisiin alluusioihin, koska ne ovat Leskisen tuotannolle niin luonteenomainen ja leimaa-antava piirre.

Tarkoitukseni on ensinnäkin selvittää, millaisia alluusioita sanoituksista löytyy, mikä on niiden alkuperä, ja millä tavoin ne viittaavat Raamattuun. Olennaisinta on kuitenkin tutkia sitä, millaisia merkityksiä nämä raamatulliset alluusioid saavat uudessa tekstiyhteydessään, Leskisen sanoituksissa, ja miten ne suhtautuvat viittaamaansa tekstiin eli Raamattuun.

Tutkimukseni teoreettisena taustana on tekstienvälisyys. Tekstienvälisyys voidaan käsittää hyvin laueasti, jolloin puhutaan intertekstuaalisuudesta. Tällöin ajatellaan kaikilla teksteillä olevan kytkeviä aiempiin teksteihin varsin laajassa mittakaavassa. Intertekstuaalisuutta rajatumpi käsite on subtekstisyys, jossa yksittäisen tekstin taustalta voidaan löytää jokin tietty aikaisempi teksti. Tulen käyttämään juuri subteksti-

syyttä tutkimukseni työvälineenä, koska keskityn vain yhteen Leskisen tekstien taustalta löytyvään teokseen, Raamattuun, ja subtekstianalyysi vaikuttaa tarkoitukseeni sopivalta ja käyttökelpoiselta metodilta.

Aluksi selvittelen näitä käyttämiäni intertekstuaalisuuden, subtekstisyyden ja alluusion käsitteitä. Suomalaisista kirjallisuudentutkijoista subtekstisyyttä ovat laajemmin käsitelleet Tuomo Lahdelma (1986) ja Pekka Tammi (1980, 1991), joiden kirjoituksia käytän ensisijaisina suomenkielisinä lähteinä. Lahdelman väitöskirja lienee ensimmäinen laajamittainen suomalainen sovellus subtekstianalyysistä, ja on siksi lajissaan urauurtava. Sekä Lahdelma että Tammi piirtävät selkeitä ja hyödyllisiä suuntaviivoja aiheen suomenkieliselle tutkimukselle.

Vieraskielisistä tutkimuksista olen tutustunut useisiin lähteisiin, kuten esimerkiksi Ziva Ben-Poratin (1976), Carmela Perrin (1978) sekä Udo J. Hebelin (1991) alluusiota käsitteleviin artikkeleihin. Näistä Ben-Poratin ja Perrin artikkelit ovat jo jonkinlaisia alluusiitutkimuksen klassikkoja. Ne sisältävät paljon perustavanlaatuista käsitteiden määrittelyä, ja vaikka niitä ehkä välillä vaivaakin liiallinen teoreettisuus, ovat ne kuitenkin olennaisia lähteitä useimmissa tämänkin päivän alluusiitutkimuksissa. Hebelin artikkeli taas edustaa uudempaa suuntausta, jossa tekstienvälisyyteen suhtaudutaan avarammassa mielessä ja vanhempaa tutkimusta kohtaan esitetään myös kritiikkiä.

Suomalainen rocklyriikka on yleensäkin melko lailla allusiivista. Alluusioiden avulla rocklyriikka liittyy aiempaan kirjalliseen traditioon eikä jää vain omaksi irralliseksi saarekkeekseen. Carita Jalasto toteaa, että suomalainen rocklyriikka on - ehkä hieman yllättäenkin - läheistä sukua kansanrunoudelle. Vanhat perusmyytit ja esimerkiksi Kantelettaresta tutut rakkauden, ikävän, osattomuuden tai ihmisen luontosuhteen teemat elävät rocklyriikassa nykyaikaan sopivassa muodossa. (Jalasto 1991, 28.) Juice Leskinenkin muistuttaa eräässä haastattelussa, että runous on alun perin ollut laulettua, kuten rocklyriikka tänään (KSML 11. 10. 94). Näin ollen voisi ajatella, että rocklyriikka on laajassa mielessä intertekstuaalista, koska sillä on kytkeä aina kansan-

runouteen asti.

Rocklyriikan tutkimisessa kirjallisuustieteen näkökulmasta on tiettyjä ongelmia. On aina muistettava, että kyseiset tekstit ovat alun perin laulujen sanoituksiksi tarkoitettuja. Sanoitusten irrottaminen musiikista voi siis tehdä niille jonkin verran väkivaltaa. Varsinkin tekstin rytmi kärsii ja voi tuntua paikoin ontuvalta ilman siihen kuuluvaa säveltä. Musiikillakin voidaan sanoa paljon ja antaa lisämerkityksiä tekstile. Nämä merkitykset jäävät pois, jos rocklyriikkaa tutkitaan pelkästään ja puhtaasti kirjallisuutena. Tämän vuoksi musiikin huomioon ottaminen tämänkaltaisessa tutkimuksessa on perusteltua. Tarkoitukseni onkin mahdollisuuksien mukaan tarkastella myös käsittelemieni sanoitusten taustalta löytyvää musiikkia, vaikka tekstit ovat luonnollisesti pääroolissa.

Työni aineistona käytän Juice Leskisen tähän mennessä ilmestyneiden lp-levyjen sanoituksia. Levyjä on näin ollen yhteensä 20 kappaletta ja ne ovat ilmestyneet vuosina 1973 - 1996. Kokoelmalevyt, singlet tai muut vastaavat eivät ole mukana tutkimusaineistossa. Rocklyriikan tutkimisen kompastuskiveksi saattaa joissakin tapauksissa kohota myös tekstien vaikea saatavuus. Lähes kaikki käyttämäni sanoitukset ovat kuitenkin saatavilla myös painettuna sanana, osa tosin vain nuottikirjoissa. Vanhimpien levyjen sanoitukset löytyvät vuonna 1981 ilmestyneestä Juice Leskisen teoksesta *Sanoja* sekä uudempien *Maamme lauluja 3 ja 4* - sekä *Haitaribussi* -nimisistä nuottijulkaisuista. Kolmen 1990-luvulla ilmestyneen levyn kohdalla käytettävissä on kuitenkin ollut ainoastaan äänimateriaali eli itse levyt. Kaikki ne sanoitukset, joihin tulen jatkossa viittaamaan ja joita siis varsinaisesti työssäni käsittelen, olen kuitenkin myös liittänyt kokonaisuudessaan tutkielmani loppuun.

Käytän lähteenäni vuoden 1938 Raamatun käännöstä, koska aineistona olevat Leskisen levyt ovat pääosin ilmestyneet tämän käännöksen voimassaoloaikana. Useimmat suomalaisten suussa kulkevat raamatulliset fraasit ovat peräisin juuri tästä käännöksestä, eikä vuoden 1992 käännöksellä ole nuoruutensa vuoksi vielä ollut juurikaan vaikutusta kieleen.

Raamatullisia alluusioita löytyy lähes kaikilta aineistonani olevilta levyiltä, aivan paria poikkeusta lukuun ottamatta. Alluusioiden määrä vaihtelee levyittäin, sillä joiltakin levyiltä allusion voi löytää vain yhdestä tai kahdesta kappaleesta, toisilla levyillä viittauksia taas on huomattavan runsaasti, ja raamatullisuus kohoaa selvästi erottuvaksi piirteeksi. Kaikkien löydettyjen alluusioiden käsitteleminen ei ole tarkoituksenmukaista, vaikka ajatus mahdollisimman monen viittauksen esittelemisestä onkin houkutteleva, koska niiden löytäminen tuottaa aina lukijalleen oivaltamisen iloa. Tarkoituksenani on kuitenkin poimia Leskisen teksteistä havaitsemistani alluusioista jonkinlaisia tyyppiesimerkkejä, jotka muodostavat laajempia temaattisia kokonaisuuksia, ja näitä esimerkkejä sitten esittelen ja kommentoin laajemmin.

2. TEKSTIENVÄLISYYS

2. 1. Intertekstuaalisuus

Tekstienvälisyys on viime vuosina ollut ahkerasti esillä kirjallisuudentutkimuksessa. Usein tekstienvälisyydestä puhuttaessa käytetään termiä intertekstuaalisuus. Sillä tarkoitetaan tekstienvälisyyttä hyvin laajassa ja kattavassa mielessä. Intertekstuaalisuudessa yksittäisen teoksen tai tekstin taustalla nähdään lähes rajaton, epämääräinen ja anonyymi joukko aiempia tekstejä, joista teoksessa on väistämättä heijastuksia.

Judith Still ja Michael Worton kirjoittavat, että intertekstuaalisuuden teorioiden mukaan teksti ei ole suljettu, omavarainen systeemi, vaan sillä on aina yhteyksiä muihin teksteihin. Näin on ensinnäkin siksi, että kirjoittaja on aina myös aiempien tekstien lukija, eikä vaikutteita siten voi välttää. Toisaalta teksti tavallaan syntyy vasta sen lukemisen kautta, ja tässä lukuprosessissa on läsnä monia tekijöitä, kuten lukijan tuntemat muut tekstit, jotka taas voivat antaa omia merkityksiään uudelle tekstille. (Still - Worton 1990, 1 - 2.)

On syytä huomata, että tässä yhteydessä tekstin käsite on tavallista laajempi. Sillä ei tarkoiteta vain kirjallisia tekstejä, vaan teksti voi olla myös jotakin kirjallisuuden ulkopuolelta: musiikkia, kuvataidetta, jokin historiallinen henkilö tai tapahtuma (ks. esim. Perri 1978, 295 ja Lahdelma 1986, 21).

Nykyisessä tekstienvälisyyden tutkimuksessa tehdään yleensä selvä pesäero vanhempaan komparatiiviseen tutkimukseen. Komparatismihan on vertailevaa tutkimusta, jossa voidaan tarkastella kirjailijan muualta saamia vaikutteita ja hänen käyttämiään lähteitä. Anna Makkosen mukaan tekstienvälisyydessä ei niinkään tutkita sitä, miten Väinö Linna on vaikuttanut Antti Tuuriin, vaan ollaan kiinnostuneita siitä “miltä *Tuntematon sotilas* näyttää *Pohjanmaan* ja *Talvisodan* läpi katsottuna” (Makkonen 1991, 16). Myös Owen Miller tuo esiin sen seikan, että intertekstuaalisuus ei ole niin kirjailija-orientoitunutta kuin komparatismi, vaan lukija ja tekstit ovat kirjailijaa tärkeämmässä roolissa (Miller 1985, 21). Käytännön tutkimuksen kannalta ei komparatismilla ole Jyrki Nummen mukaan ollut kovinkaan selkeitä tavoitteita lähteiden ja vaikutusten tutkimisessa. Lähteitä on löydetty ja paikallistettu, mutta tulkinta ja tutkimuksen eteenpäin kehittäminen ovat jääneet vähemmälle. (Nummi 1991, 15.) Tekstienvälisyys pyrkii hakemaan vastauksia tekstistä itsestään ja yrittää muutenkin päästä syvemmälle kuin mitä edellä mainittu “lähteiden paikallistaminen” on ollut.

2. 2. Subtekstisyys

Tekstienvälisyys voidaan käsittää myös rajoitetummin: silloin uuden tekstin taustalla nähdään jokin tietty, tunnistettava aiempi teksti, joka tavalla tai toisella tulee esiin tässä uudessa tekstissä. Tällöin on kyse subtekstisyydestä ja tätä taustalta löytyvää aiempaa tekstiä kutsutaan subtekstiksi. Pekka Tammen mukaan subtekstin käsitteen on tuonut kirjallisuudentutkimukseen venäläis-amerikkalainen Kiril Taranovski Osip Mandelstamin runoutta käsittelevissä tutkimuksissaan (Tammi 1991, 60). Subteksti-

syyden yhteydessä puhutaankin usein Taranovskin koulukunnasta.

Intertekstuaalisuutta pidetään usein jonkinlaisena yläkäsitteenä subtekstisyydelle, subtekstisyyden siis katsotaan olevan yksi intertekstuaalisuuden laji. Mikko Keskinen mukaan tällainen jäsenys on mahdollinen ja se on myös yleinen suomalaisessa kirjallisuudentutkimuksessa. Keskinen on kuitenkin sitä mieltä, että intertekstuaalisuudella ja subtekstisyydellä on paradigmaero, jonka vuoksi ne tulisi pitää erillään toisistaan. (Keskinen 1996, 31, 46.) Esitellessäni intertekstuaalisuus-käsitettä subtekstisyyden edellä tuon ainakin implisiittisesti esiin ajatuksen subtekstisyyden kuulumisesta intertekstuaalisuuden alaisuuteen. Subtekstisyyshän on samalla myös intertekstuaalisuutta. Pidän subtekstisyyttä ja intertekstuaalisuutta kuitenkin kahtena tekstienvälisyyden lajina, ne eivät siis ole toistensa synonyymejä, vaikka ovatkin sukua keskenään.

Suomenkielisessä tutkimuksessa subtekstin vastineena on joskus käytetty termejä pohjateksti, alateksti (ks. esim. Tammi 1980, 147) sekä taustateksti (ks. esim. Lahdelma 1986, 20). Nämä nimitykset kertovat jo jotakin kyseisen käsitteen luonteesta ja olisivat siksi varsin käyttökelpoisia, mutta useimmiten meilläkin puhutaan vain subtekstistä vieraskielisten vastineidensa mukaisesti.

Jyrki Nummi määrittelee tällaisen suppeamman tekstienvälisyyden tutkimusongelmaksi sen, miten uusi teksti ilmaisee suhteensa subteksteihin sekä tämän suhteen tulkitsemisen. Tällä suppealla määritelmällä on helpompi operoida kuin laajasti käsitellyllä tekstienvälisyydellä, ja jos subtekstit rajataan kaunokirjallisiksi, selkeyttää se tutkimuksen tekoa entisestään. Tällainen malli on Nummen mielestä käyttökelpoinen erityisesti lyriikan tutkimisessa. Proosateokset taas saattavat vaatia laajempienkin kytkentöjen ja yhteyksien huomioon ottamista. (Nummi 1991, 16.)

Tammen mukaan Taranovskin perusajatus oli se, että vaikka tekstissä saattaa olla näennäisesti irrallisia tai sopimattomia elementtejä, niin kaikki tekstin osat ovat kuitenkin semanttisesti motivoituja. Subtekstit ovat nimenomaan se tekijä, joka antaa tekstin osille tämän motivaation ja tekee ne ymmärrettäviksi. (Tammi 1991, 62 - 63.)

Tammi jatkaa, että Taranovskin mukaan yhteys tekstien välillä ei useimmiten ole vain kahden tekstisegmentin välinen, vaan että yhteys laajenee käsittämään hyvinkin laajoja tekstikokonaisuuksien välisiä kytkentöjä. Subtekstisyydessä tarkastelun kohteena ovat siten aina tekstikokonaisuudet, vaikka läsnä ei siis olisikaan kokonaisia tekstejä. Tammi toteaa, että tekstin ja subtekstin suhde on näin ollen metonyminen, koska lukijan täytyy osata päätellä kokonaisten tekstien välisiä suhteita tekstin osien perusteella. Yksittäisen kytkennän havaitseminen saattaa johtaa - ja sen pitäisikin johtaa - kokonaisten tekstien käsittelemiseen ja myös niiden uudelleentulkintaan. (Tammi 1991, 67 - 69.) Uudelleentulkinta on subtekstisyydessä keskeinen käsite. Viittaamalla johonkin aiempaan uusi teksti antaa aina uudenlaisia merkityksiä myös tälle aikaisemalle tekstile, jonka uudelleen lukeminen ja tulkitseminen ovat tarpeen. Tammi muistuttaa, että subtekstin käsite on ennen kaikkea väline tekstien analysoimisessa ja sitä kautta juuri tulkitsemisessa (Tammi 1991, 61).

Subtekstianalyysi siis tarjoaa tutkijan käyttöön kelvollisen työkalupakin tekstien välisten suhteiden aukaisemiseen. Työkalusarjoja olisi kyllä tarjolla useampiakin: melko lailla samoista asioista mutta hieman eri nimillä puhuvat myös esimerkiksi Gérard Genette teoksissaan *Palimpsestes* (1982) ja *Seuils* (1987) sekä venäläinen Z. G. Mints. Heinrich F. Plettin mukaan subtekstianalyysin kaltaisia metodeja on toisaalta kiitetty niiden käytännöllisyydestä tutkimuksessa, mutta tämänkaltainen tutkimus saattaa myös kärsiä konventionaalisuudesta ja näkökulmien kapea-alaisuudesta. Näihin seikkoihin voivat laajemmin käsitetyn intertekstuaalisuuden puolustajat - varmasti osin aivan aiheellisesti - vedota, mutta omat ongelmansa on heilläkin. Niitä ovat liiallinen abstraktisuus, joka usein johtaa jonkinlaiseen elitistiseen kikkailuun, sekä nimenomaan juuri tekstianalyysiin soveltuvan metodin puute. (Plett 1991, 3 - 4.)

3. ALLUUSIO

3. 1. Alluusion määrittelyä

Alluusioiden luominen on keino luoda yhteyksiä uuden tekstin ja subtekstin välille; ne ovat siis yksi subtekstisyyden laji. Carmela Perri kutsuu alluusiota “linkiksi tekstien välillä” (Perri 1978, 189). Ziva Ben-Porat taas määrittelee kirjallisen alluusion “keinoksi aktivoida kaksi tekstiä samanaikaisesti” (Ben-Porat 1976, 107). Alluusion määrittelyssä ovat yleensä läsnä kutakuinkin samat elementit: kaksi tekstiä, jotka alluusion avulla kohtaavat toisensa. Tästä kohtaamisesta taas syntyy uusia merkityksiä molemmille teksteille.

Tuomo Lahdelma toteaa, että joskus uusi teksti voi noudatella subtekstiään hyvinkin systemaattisesti. Teksti voi edetä järjestelmällisesti subtekstin mukaisesti joko juonen tai lyriikassa kuvaston osalta. Tällöin ei kyse ole alluusiosta, vaan tällaista tekstiä Lahdelma nimittää transfiguraatioksi. Alluusion tunnusmerkkinä taas on nimenomaan ennalta määräämättömyys, ja kytkennät tekstin ja subtekstin välillä ovat tilapäisiä, eivät säännömukaisia. (Lahdelma 1986, 26.)

Aihetta käsittelevässä kirjallisuudessa puhutaan usein alluusioiden ja sitaateista. Jotkut tutkijat erottelevat ne toisistaan, eli pitävät sitaattia perinteisen määritelmänsä mukaisesti suorana lainauksena ja alluusiota taas epäsuorempana viittauksena. Toiset tutkijat, kuten esimerkiksi Z.G. Mints, taas puhuvat yksinomaan sitaateista tarkoittaen niillä myös alluusiota.¹ Melko yleinen tapa on kuitenkin käyttää yksinomaan alluusion käsitettä ja sisällyttää suora sitaattikin sen alle. Itse noudatan tätä viimeksi mainittua periaatetta, koska mielestäni suora sitaatti on viittaus toiseen tekstiin siinä missä jokin vihjaava alluusiokin. Sitaita voidaan siis pitää yhtenä alluusion alalajina.

Lahdelma toteaa, että “alluusio on osa sanataiteen rikkautta, josta nauttiminen edellyt-

¹Mintsin tutkimuksista ks. esim. Pesonen 1982, 153 - 168.

tää lukijalta kirjallista sivistystä ja oivaltamiskykyä” (Lahdelma 1986, 27). Tietysti on mahdollista lukea teos, ymmärtää ja nauttia siitä huomaamatta tekstissä esiintyviä alluusioita ja niiden takaa löytyviä toisia tekstejä. Mutta epäilemättä allusioiden tunnistaminen ja ymmärtäminen syventävät lukukokemusta ja luovat tekstin tulkinnalle uusia ulottuvuuksia.

Carmela Perri esittää, että allusioiden ymmärtämisessä ja toteutumisessa voidaan erotella seuraavat vaiheet: Ensiksi lukija on ymmärtänyt alluusion kirjaimellisen merkityksen, mutta sitten hän huomaa, että alluusio liittyy myös johonkin aiempaan tekstiin ja tajuaa, että jonkinlaista tekstien yhdistelyä ja analysointia tarvitaan merkityksen täydentämiseksi. Tämän jälkeen lukijan täytyy palauttaa mieleensä subteksti ja muistella sen eri aspekteja ja yhdistellä niitä alluusioon. Tämän prosessin seurauksena alluusion merkitys täydentyy. (Perri 1978, 301.)

Ben-Porat esittelee artikkelissaan hyvin samanlaisen mallin alluusion toteutumisesta kuin Perri, mutta hän liittää mukaan vielä yhden vaiheen. Siinä subteksti aktivoituu kokonaisuudessaan, ja samalla voidaan muodostaa laajempia intertekstuaalisia malleja, joiden ei välttämättä tarvitse enää käyttää alluusiota tai subtekstiä osatekijöinä. Useimmilla alluusioilla on hänen mukaansa mahdollisuus saavuttaa tämäkin vaihe. (Ben-Porat 1976, 110 - 111.)

Viimeaikaisessa kirjallisuudentutkimuksessa on yleensäkin kiinnitetty paljon huomiota lukijaan sekä lukijan ja tekstin vuorovaikutukseen. Esimerkiksi reseptiotutkimus korostaa lukijan merkitystä ja tekstin varsinaista syntymistä vasta lukijan tajunnassa. Subtekstisyydessä on pitkälti kyse samoista asioista. Alluusion onnistuminen riippuu hyvin paljon juuri lukijasta, hänen huomiokyvystään, taustastaan ja ennakkoodotuksistaan.

3. 2. Alluusioiden luokittelua

Alluusioiden tutkimisen apuvälineeksi on kehitetty erilaisia luokitteluja. Ne ovat kuitenkin vain työkaluja alluusioiden tulkintaa varten; itse luokittelu ei siis ole olennaisinta. Lahdelman mukaan luokitteluperusteena voi olla joko viittaamistapa tai sitten viittaavan tekstin suhtautumistapa subtekstiin. Alluusioita voidaan ensinnäkin luokitella avoimiin ja kätkeytyihin sen mukaan, miten helposti alluusio nousee esiin tekstistä ja havaitaan. (Lahdelma 1986, 28.) Udo J. Hebel huomauttaa, että joskus tällainen avoin, eksplisiitti alluusio on tekstissä osoitettu jopa selvin typografisin keinoin, kuten lainausmerkein tai kursiivia käyttämällä (Hebel 1991, 142). Tietysti alluusio voi olla varsin selkeä ja havaittava ilman näitä typografisia osoittimiakin. Jako avoimiin ja kätkeytyihin on kuitenkin melko mekaaninen perusluokittelu, joka jakaa alluusiot kahteen suureen ryhmään. Tekstien analysoimisessa se ei kuitenkaan johda kovin pitkälle, vaan tarvitaan hienojakoisempia luokitteluja.

Carmela Perri esittelee viittaamisen tapaan perustuvan luokittelun, jossa hän erottaa neljä ryhmää: 1) Subtekstiin voidaan viitata suoralla sitaatilla tai erisnimellä. Nämä kaksi ovat siis alluusioina samankaltaisia. 2) Tarkalla, täsmällisellä kuvauksella viittaaminen. Tällainen tarkka kuvaus voi noudatella subtekstiään joko muodon tai sisällön tai molempien puolesta. 3) Parafraasilla viittaaminen. Parafraasilla tarkoitetaan tekstin toisin sanoin esitettyä versiota, selvennystä tai kiertoilmausta. Se on siis tarkan kuvauksen laajempi ja löyhempi versio. Parafraasi voi olla myös äänetön, eli se ei noudattele toista tekstiä sellaisenaan, vaan mukauttaa siitä ainoastaan joitakin osia uuteen tekstiin. 4) Ei viitata mihinkään tiettyyn tekstiin, vaan kirjallisuuden konventioihin ja niihin liittyviin ominaisuuksiin. Tästä on esimerkkinä vaikkapa tietyn runomittan tai genren käyttö. (Perri 1978, 304 - 305.) Perrin luokittelu antaa jo hieman monipuolisemman kuvan alluusioista, mutta edelleen tämänkään tyyppinen luokittelu ei anna kovin tukevia eväitä tulkintaa varten. Tulen kuitenkin jossain määrin palaamaan tähän Perrin ryhmittelyyn tuonnempana Leskisen tekstien analysoinnin yhteydessä.

Lahdelma puolestaan tuo esiin jaottelun, jossa alluusioita luokitellaan sen mukaan,

miten alluusiot suhtautuvat tai tuntuvat suhtautuvan subteksteihin. Tällöin erotetaan ensinnäkin kaksi pääluokkaa: asenteelliset ja asenteettomat alluusiot. Näin ollen kaikilla alluusioilla ei siis välttämättä ole sen paremmin myönteistä kuin kielteistäkään asennetta teksteihin, joihin ne viittaavat. Asenteellisia alluusioita taas voidaan jakaa edelleen myönteisesti tai kielteisesti asennoituviin. Sekä myönteisistä että kielteisistä voidaan erotella alaluokkia: ensiksi mainituista esimerkiksi ihailevat ja samastavat alluusiot, jälkimmäisistä taas esimerkiksi poleemiset ja kommentoivat alluusiot. Asenteettomat alluusiot toimivat usein vain uuden tekstin rakennuspuina; asenteellisilla alluusioilla taas voidaan joko yrittää raivata aikaisempia teoksia uusien tieltä tai toisaalta liittyä aiempaan kirjalliseen traditioon. (Lahdelma 1986, 29 - 34.) Tutkimuksessani tulen pitkälti soveltamaan tätä Lahdelman luokittelua, koska se vaikuttaa hedelmälliseltä silloin, kun tarkoituksena on tarkastella alluusioiden ja niiden kautta myös uuden tekstin suhdetta subteksteihin.

3. 3. Alluusioiden tutkimisesta

Alluusiotutkimusta on harrastettu kirjallisuustieteessä jo pitkään ja monin eri tavoin. Hebel kirjoittaa, että monet perinteiset alluusion määritelmät ovat korostaneet alluusion epäsuoruutta, peittyneisyyttä ja implisiittisyyttä. Tämänkaltaisen määrittely taas on johtanut siihen, että alluusioiden tutkimuksessa on aiemmin ollut vallalla suuntaus, jossa on lähinnä jäljitetty piilotettuja viittauksia, ja intertekstuaalisten suhteiden tulkinta on jäänyt vähemmälle. Nytemmin tutkimuksessa on löydetty myös tulkinnallinen puoli. On alettu kiinnittää huomiota alluusion mahdollisuuksiin ohjata lukijaa viittaavan tekstin ulkopuolelle, ja sitä kautta alluusion kykyyn luoda semanttisesti merkittäviä yhteyksiä tekstin ja subtekstin välille. (Hebel 1991, 135 - 136.)

Alluusiotutkimuksessa on omat salakarinsa. Esimerkiksi alluusioiden osoittaminen ei aina ole aivan yksinkertaista. Kirjailijan intentioiden pohtiminen noussee tässä yh-

teydessä myös helposti esiin. Jotkut tutkijat eivät sulje sitä kokonaan pois. Tammen mukaan esimerkiksi Taranovski oli osittain tällä kannalla (Tammi 1991, 90 - 91). Kirjailijan käyttämien alluusioiden tarkoituksellisuuden tai tiedostamattomuuden pohtiminen ei kuitenkaan johda kovin pitkälle; sillä tavoin päädytään umpikujaan tai vähintäänkin arvailujen poluille. Onkin järkevämpää pitäytyä tekstissä sinänsä ja siinä, mitä teksti itse kertoo. Tähän käsitykseen päätyy Pekka Tammikin (1991, 91). Osuvasti on tätä aihetta pohtinut myös Juhani Salokannel, joka suomalaisia kirjailijoita esittelevän teoksensa esipuheessa kirjoittaa: ”Kirjailija voi lopultakin selittää omia teoksiaan kovin vähän; teos irtautuu tekijästään jo heti kirjoituspöydällä. Vaikka nuo kirjat ovat kokonaan kirjailijan aivotyötä, hän ei silti tiedä niistä likimainkaan kaikkea. Tämä merkillinen seikka oikeuttaa lukijan tulkinnat ja pohdiskelut, siitä alkaa siis oikeastaan koko kirjallisuus, myös niin sanottu kirjallinen keskustelu ja elämä.” (Salokannel 1993, 6 - 7.)

4. RAAMATULLISET ALLUUSIOT JUICE LESKISEN ROCKLYRIIKASSA

Tässä luvussa erittelen aihepiirejä, joita Leskisen raamatullisia alluusioita sisältävät tekstit muodostavat. Leskisen tekstien viittauksia olisi toki mahdollista jaotella monel- lakin tavalla, esimerkiksi ottamalla perusteeksi alluusioiden asennoitumistapa. Sellai- nen luokittelu ei kuitenkaan olisi aivan niin yksinkertaista; yksioikoista se sen sijaan saattaisi helpostikin olla, joten olen päätenyt esittelemään joitakin selkeitä teemoja ja kokonaisuuksia, joita teksteistä on löydettävissä. Nämä aihepiiritkin kertovat jo jota- kin Leskisen suhtautumistavasta Raamattuun ja siitä, mikä häntä Raamatussa kiinnos- taa ja askarruttaa.

4. 1. Jeesus-aiheiset alluusiot

Uuden Testamentin keskeisin henkilö Jeesus sekä hänen elämänsä ovat Leskisen sanoituksissa usein esillä. “Jerusalem in urheilutalossa oli sellaiset rutiinibileet [...]” Näillä sanoilla alkaa *Sinä*-levyllä (1990) oleva kappale **Matteus, Markus, Luukas ja mä**. Edellä mainittu nelikko muodostaa yhtyeen, jonka soittokeikan jatkoista laulu varsinaisesti kertoo. Mukana on myös eräs merkittävä mies, joskaan ei ruumiillisesti läsnä:

Ja Matteus, hän vyyhtesi tarinaa,
kerto i aikansa sankarista,
joka ihmistä soitti kuin kitaraa.
Tuli jostakin Nasaretista.

[---] Kautta maan, kautta Jordanin rannikon
kääntyi opetuslapsiksi jokaikinen!
Siinä se vika on, se on perkeleellinen moka.
Meitä illalla kun valomerkittiin
öihin samettisiin, öihin pehmeisiin
meistä jokainen tykönään tunsi niin:
ehkä eka en oo, mutta toka.

Teksti kertoo ennen muuta Jeesuksesta, vaikka häntä ei nimeltä mainitakaan. Jeesus on se tekijä, joka yhdistää paikalla olevia. Leskinen luo kuvan leppoisasta, lämminhenkisestä tilanteesta - tätä vaikutelmaa tukee myös laulun taustalla soiva rauhallinen viulusäestys - ja piirtää samalla kustakin yhtyeen jäsenestä henkilökuvan. Matteus on puhelias jutunkertoja, joka “vyyhteää tarinaa” ja “kesyttää lauseitaan”. Markus taas on varsinainen naistenmies:

Markus naisia pehmitti katseellaan,
hän ei sanonut mitään, ei lausettakaan,
mutta jokainen huomasi polvissaan:
onpa pojassa penkomista...

Luukas mainitaan kertomuksessa vain kerran, lähimmäisestään huolehtivaisena miehe-

nä: “Oli Luukas aidosti huolissaan: Joiko Johannes liikaa? Se nukkuu.” Johannes on viittaus Leskiseen, laulun nimihän on **Matteus, Markus, Luukas ja mä**, ja evankelistan nimi Johannes on hänen oman nimensä (Juhani) lähtömuoto. Tarinaa ei siis kerrotta sivullisen silmin, vaan kertoja on itse mukana tapahtumissa ja asettunut Johanneksen nahkoihin.

Evankelistojen esittelemisen rockyhtyeenä on persoonallinen ratkaisu ja kuvaa hyvin tapaa, jolla Leskinen kertoo oman versionsa Raamatun tapahtumista. “Totuus päätyikö evankeliumiin? Ei sen väliä niin. Kunhan juteltiin [...]”. Hän tavallaan spekuloi sillä, oliko Raamattuun päätynyt versio sittenkään se ainoa oikea, miksei yhtä hyvin olisi voinut käydä toisinkin.

Teoksessaan *Nasaretin miehen pitkä marssi* Markku Envall käsittelee Jeesus-aihetta kirjallisuudessa. Yksi teoksen esseistä on otsikoitu “Kuinka myös olisi voinut tapahtua”. Siinä Envall tarkastelee Jeesus-aiheista probleemaromaania, joka ei keskity niinkään Jeesuksen elämän kronologiseen kuvaamiseen, vaan hänen asemansa tarkasteluun uskonnon perushahmona. Jeesuksen elämän ja kuoleman merkittävä vaikutus ihmiskunnalle voi houkutella kirjailijan ajatusleikkiin siitä, miten olisi myös voinut käydä. Kun kirjailija ei tyydy vain kuvailemaan Jeesuksen elämää evankeliumeja noudatellen, hän voi vapautua käsittelemään aihetta aivan uudella, omalla tavallaan. Tällainen teos on Envallin mukaan usein ironinen ja antikristillinen ja saattaa herättää pahennusta joillakin tahoilla. (Envall 1985, 59 - 60.)

Tämä Envallin luonnehdinta sopii melko pitkälti myös Leskisen mainitun kaltaisiin teksteihin, vaikka kyse ei tässä olekaan romaanista. Jonkinlaisia tarinoita Leskinen kuitenkin useissa teksteissään kertoo. Hän leikittelee raamatullisella aiheella, tuo siihen yllättäviä, nykyaikaisia elementtejä - mikä saattaa jonkun mielestä olla riennävää - mutta tällä tavoin aiheeseen tulee tuoreempi näkökulma, joka taas voi antaa jotakin uutta Raamatun usein loppuunkalutulle tulkitsemiselle. Juuri tällainen uudelleentulkintahan on yksi subtekstisyyden perusajatuksista. Kyseisen laulun kautta Leskinen tuo esiin alkukristillisen yhteisön, jossa Jeesuksen elämän ja tekojen muiste-

leminen on yhdistävä tekijä. Tässä vaiheessa ei vielä harrasteta fundamentalismia tai kiistellä opinkappaleista.

Totuus päätyikö evankeliumiin?
Ei sen väliä niin,
kunhan juteltiin
ja pidettiin ihmistä hyvänä...
Matteus, Markus, Luukas ja mä.

Tästä näkökulmasta juuri kaikenlainen fundamentalismi ja Raamatulla päähän lyöminen asetetaan kyseenalaiseksi, koska evankeliumien ainoa oikea totuuskin kyseenalaistetaan. Evankeliumit ovat vain tiettyjen ihmisten versio tapahtumista, ja ihmiset ovat aina inhimillisiä: jokainen katsoo asioita omilla subjektiivisilla silmillään, ja muistikin on erehtyväinen.

Samankaltainen “kuinka myös olisi voinut tapahtua” -tyyppiä edustava sanoitus on *Minä*-levyn (1987) **Jeesuksen mummu**:

Jerusalemossa vaisu pyhäilta,
kansa päänsä kiskoo piiloon taakse verhon.
Jeesus karannut on haudankaivajilta.
Kuolemansa on kuin lento päiväperhon.
Anna pojanpojallensa paistaa lihapullat [---].

Palestiinan vapaamuurareiden looshin
konseptit on sekaisin ja sormi suussa.
Jeesus Herran kanssa teki symbioosin.
Oisi pitänyt se tappaa hirsipuussa.

Laulu kertoo hyvin tunnetuista Raamatun tapahtumista, Jeesuksen kuolemasta ja ylösnousemuksesta, mutta näkökulma on uudenlainen, sillä Jeesuksen isoäiti Anna on tekstissä keskeisessä roolissa.

Pirjo Lyytikäinen esittelee eräässä artikkelissaan Gérard Genetten tekstienvälisyyskäsitteistöä. Artikkelissa tuodaan esiin tapa käsitellä raamatullisia aiheita siten, että

tuttua Raamatun kertomusta laajennetaan tapahtumiensa puolesta ja rikastutetaan esimerkiksi uudenslaisilla tyylikeinoilla. Lyytikäisen mukaan Genette nimittää tällaista amplifikaatioksi. (Lyytikäinen 1991, 162.) Esimerkiksi juuri **Jeesuksen mummun** kaltaista tekstiä voidaan pitää evankeliumien ristiinnaulitsemis- ja ylösnousemuskertomusten amplifikaationa. Mummun ottaminen mukaan tarinaan on uusi käänne ennestään tunnetussa tapahtumaketjussa, ja toisaalta tekstin tyyli ja sanasto ovat nykyaikaisia ja poikkeavat Raamatun tavasta kertoa asioita: mummu “on vittuuntunut alituisiin sotiin” ja “tekee pyöryköille isoäidin soosin”.

Aarne Kinnusella on käsite “kertomuksen varjo”, jolla hän tarkoittaa sitä, että jokaisessa kertomuksessa esitetään sen ohella mitä tapahtui, myös se mitä ei tapahtunut. Eli jokaiseen kertomukseen sisältyy myös kertomuksen varjo: miten muuten tarina olisi voinut kulkea. Kertomuksen varjon voi tavallaan lukea rivien välistä, ja kaikki tämä, mikä jää tekemättä ja tapahtumatta, on myös tärkeä osa kertomusta. Kinnunen käyttää raamatullista esimerkkiä. Hänen mukaansa Jeesuksenkin tarinaan sisältyy tällainen varjo: mitä jos Pontius Pilatus ei olisikaan tuominnut Jeesusta? (Kinnunen 1989, 45 - 47.) Leskisen Jeesus-aiheiset tekstit ovat juuri tämän kertomuksen varjon esittämistä. Leskinen kuvittaa sen, mikä varsinaisessa Raamatun kertomuksessa jää rivien väliin, mikä jätetään tekemättä ja kertomatta.

Jeesuksen mummu -kappaleessa ylösnoussut Jeesus ilmestyykin muina miehinä isoäitinsä kotiin nauttimaan mummun lihapullista ja rommitotista.

Anna hehkuu nutturassaan
huutaa päivänsäteen.
Kaataa vettä lapsenlapsen rommitotiin.
Synnin saarnaajat saa kaikki vetää käteen.

Leskinen inhimillistää Jeesuksen: kotiin tullessaan tämä soittaa ovikelloa ja syö perisuomalaisia lihapullia, eikä rommitotissakaan liene mitään väärää, jos kerran Jeesukin sitä siemailee. Tällaisten uusien ja yllättävienkin tekijöiden esittämisellä Leskinen luo tiettyä ristiriitaisuutta Jeesuksen henkilöön. Jeesus ei olekaan se pyhimysmäinen

ideaalihahmo, jollaiseksi hänet niin usein on kuvattu.

Teoksessaan *The Anxiety of Influence* Harold Bloom esittelee käsitteet clinamen ja tessera. Clinamenilla hän tarkoittaa eräänlaista tahallista väärinlukemista. Sen seurauksena uuden tekstin kirjoittaja tekee omassa tekstissään jonkinlaisen parannusehdotuksen subtekstistä, joka hänen mielestään ei ole edennyt loppuun asti toivotulla tavalla. Tessera taas on subtekstin täydennys ja vastakohta. Tällöin kirjailija täydentää subtekstinsä sille vastakohtaisella tavalla, jotta subteksti tulee sellaiseksi kuin uuden tekstin kirjoittaja sen ajattelee. (Bloom 1973, 14.) Näiden kahden nyt esillä olleen Leskisen tekstin yhteydessä voidaan hyvin puhua juuri clinamenista ja tesserasta. Clinamenina voidaan pitää Leskisen tapaa kirjoittaa ikään kuin omaa versiotaan Raamatun tapahtumista, kuten nyt vaikkapa juuri **Jeesuksen mummu** -kappaleessa. Samainen teksti toimii myös Bloomin mainitsemana tesserana, koska se täydentää Raamattua sen esittämien tapahtumien alkuperäisestä kulusta poiketen. Clinamen ja tessera ovat siis lähekkäisiä käsitteitä, jotka ainakin Leskisen teksteissä tuntuvat limittyvän toisiinsa.

Edellä esiteltyjen tapaisia tekstejä voidaan pitää parodisina, mutta niissä on kuitenkin melko lailla lempeä sävy. Vaikuttaa siltä, että kirjoittaja nauttii tällaisilla aiheilla leikittelystä ja mielikuvituksensa lennättämisestä. Vaikka nämä tekstit parodioisivatkin Raamatun kanonisoitua versiota tapahtumista, ne samalla tuovat nämä tapahtumat ehkä jollakin tavalla lähemmäs nykypäivän ihmistä inhimillistämällä niiden henkilöitä. Toisaalta asenne Raamattuun ja kuvattuihin tapahtumiin ei varsinaisesti ole poleeminen, vaan ironia kohdistuu pikemminkin tapaan, jolla näitä tapahtumia on tulkittu ja käsitelty, siihen jalustalle nostamiseen ja koskemattomuuteen, joka Raamattuun usein kohdistuu.

Anna Makkonen huomauttaakin, että raamatulliset viittaukset eivät viittaa vain Raamattuun, vaan mukaan tulevat myös kaikenlainen Raamatun tulkinta ja tutkimus ja monenkirjava uudelleenkirjoittaminen, eli Raamattuun liittyvä perinne yleensäkin (Makkonen 1986, 75). Raamattu ei näin ollen ole mikään irrallinen subteksti, vaan

siihen liittyy ja sen ympärillä liikkuu paljon muutakin, jota ei voi olla ottamatta huomioon.

Matteus, Markus, Luukas ja mä sekä **Jeesuksen mummu** viittaavat Raamattuun ja sen henkilöihin varsin suoraan. Leskinen käyttää kuitenkin myös vertauskuvallisempaa tapaa käsitellä Jeesuksen tarinaa. Sopiva esimerkki tällaisesta sanoituksesta on **Rakkauden ammattilainen** (*Yö lento*, 1986).

Hän on opetellut rakastamaan,
hän on vailla koulutusta.
Siksi arvostelijoissaan
aiheuttaa pahennusta.
[---] Hän sai ammatiksi rakkauden,
mutta ei tee sitä työkksi.

[---] Rakkaus tekee katkeraa
paatuneeseen omatuntoon.
Hän ihmistä satuttaa,
kun ihmisyyden hoitaa kuntoon.
Hän kantaa mukanaan
kaiken julmuuden ja pilkan.
Saa naulat vuorollaan
läpi ranteen, läpi nilkan.

Tekstin voi melko helposti tulkita kuvaamaan Jeesusta ja hänen elämäntehtävänsä, mutta toisaalta laulun voi ajatella kertovan myös toisenlaisesta rakkauden ammattilaisesta, sillä laulun nimi assosioituu ehkä ensiksi johonkin muuhun kuin Jeesukseen. Reijo Korpeisen toimittamassa kirjassa Juice Leskinen toteaa, että prostituoidut eivät ole niitä rakkauden ammattilaisia, joista hän tekstissään puhuu. Hän sanoo laulun kertovan Jeesuksesta, jolla taas ei tarkoiteta pelkästään Raamatun Jeesusta, vaan myös ketä tahansa samankaltaisessa asemassa olevaa ihmistä. Leskinen huomauttaa myös, että tietysti prostituoitukin voi olla vastaavassa tilanteessa, mutta “ei se ole niin yksioikoista”. (Korpeinen 1987, 21.)

Vaikkei prostituoidun ja Jeesuksen välille suoranaisia yhtäläisyysmerkkejä vedettäisikään, niin tekstin kaksitulkintaisuus on silti kiehtova idea, koska Jeesus ja prosti-

tuoitu rinnastetaan kuitenkin ainakin jossain määrin toisiinsa. Tekstissä on selkeästi prostituutioon viittaavia elementtejä, joiden vuoksi mielikuva prostituoidusta on luultavasti useimmille sanoituksen lukijoille tai kuulijoille se ensimmäinen: “Onko väliä sen, hän minne menee yöksi.” Rakkauden ammattilaisella ei myöskään ole mitään erityisempää koulutusta ja hän herättää muiden ihmisten paheksunnan.

Toisaalta sanoituksessa on myös selviä viittauksia Jeesukseen ja Raamatun hänestä kertomaan:

Terveellinen itsekkyyys
antaa viimeisenkin vaateen.
Oppilaiden typeryys
tekee siitä periaatteen.

Raamatussa Jeesus kehottaa opetuslapsiaan antamaan vaatteensa, jos joku sellaista pyytää (Matt. 5: 40). Ranteiden ja nilkkojen läpi lyötävät naulat sekä ihmisten pilkan kohteena oleminen ovat myös suoria viittauksia Jeesuksen elämäntarinaa. Ristiinnaulitsemisen voisi kuitenkin ajatella tarkoittavan myös kuvaannollista ristiinnaulitsemista, sosiaalista tuomitsemista, jollainen prostituutuihin usein kohdistuu. Jeesuksen pukeminen prostituutioon viittaaviin ilmauksiin ei loppujen lopuksi ole kaukaa haettua. Raamatun mukaanhan Jeesus liikkui muiden halveksimien ihmisten parissa eikä tuominnut syntistä naistakaan yhtä herkästi kuin muut sen tekivät. Jossain mielessä Jeesus samastui tällaisiin ylenkatsottuihin ihmisiin ja asettui heidän asemaansa.

Tekstin sävy on positiivinen, ymmärtävä ja arvostava. Nimitystä “rakkauden ammattilainen” voi tietysti pohtia. “Hän sai ammatiksi rakkauden, mutta ei tee sitä työksi”, tekstissä sanotaan. Yleensä ammatti on sama kuin ihmisen työ, ja työtä taas tehdään rahan ja sitä kautta elannon hankkimiseksi. Sanoituksen rakkauden ammattilainen toimii kuitenkin täysin epäitsekkäästi ja hänen voisi sanoa tekevän työtään jonkinlaisesta kutsumuksesta. Hän ei tavoittele palkkiota tai minkäänlaista hyötyä. Mutta onko rakkauden ammattilainen ironinen termi? Voiko kukaan olla tunteiden ammattilainen, onko sellainen edes tavoiteltavaa? Rakkauden ammattilaisuus on toisaalta

illuusio, sillä se on jotakin sellaista mitä Raamatun kymmenen käskyä tai vuorisäärän opetukset ihmiseltä vaativat, mutta mitä juuri kukaan ei pysty toteuttamaan. Toisaalta tällä nimityksellä voidaan nostaa Jeesus ja Leskisen mainitsema Jeesuksen kaltaiset ihmiset heille kuuluvaan arvoon. Useimmiten ihminen on heikko, eikä kykene asettumaan omien tunteidensa ja vaikuttajiensa yläpuolelle. Rakkauden ammattilaisuus on siis tästä näkökulmasta todellista, ihailtavaa ammattitaitoa, johon vai harva pystyy. Vaikuttaa siltä, että tekstissä halutaan osoittaa arvostusta tällaisille ihmisille.

Kaiken kaikkiaan sanoitus asennoituu Jeesukseen myönteisesti. Jeesus tuodaan esiin hyvin samankaltaisena kuin Raamattu hänet esittää. Hän on muiden ihmisten arvostelun ja pilkan kohteena, koska ei sovi yhteiskunnan normeihin, mutta toteuttaa omaa tehtäväänsä epäitsekkäästi ja palkkiota vaatimatta. Ja vaikka hän on hyvä, hän saa huonon kohtalon.

Huomattavasti edellisiä tekstejä kärkevämmiin sävyihin Jeesusta käsitellään *Lahtikau-
pungin rullaluistelijat* -levyn (1977) kappaleessa **Snadisti sadisti**.

Hän on snadisti sadisti, hieman hintti.
Superälykäs. Umpivintti.
Ensin epäili Tuomas, mutta hänkin jo huomasi sen:
hän on täydellinen.

Hän tekee suuren vaikutuksen väkeen:
hän kätensä levittää kun liukastuu Öljymäkeen.
Ja päästä tuhanten vuoden polvillaan
jengit rypee hautaholvillaan.
Voi, Jeesus-parkaa!

[---] En tiedä murtaako vuoret henkäys tuon päiväperhon.
Hyvin pyörii bisnekset ihailijakerhon.
Kun ehtoollinen valmis on,
hän lähtee suuntaan kalmiston.
Ja jonnekin hän karkaa.

Teksti kuvailee väljästi kiirastorstain tapahtumia eli Jeesuksen lähestyvää kuolemaa ja viimeistä ehtoollista. Raamatullista aihetta käsitellään purevaan sävyyn. Jeesuksen

mainitaan olevan “snadisti sadisti”, mutta se, mihin tämä Jeesuksen vähäinen sadistisuus kohdistuu, ei tekstistä käy ilmi. Kenties se kohdistuukin häneen itseensä, koska hän vapaaehtoisesti asettuu alttiiksi tuskalliselle kuolemalle. Tällöin Jeesuksesta pitäisi kuitenkin puhua paremminkin masokistina kuin sadistina, joten Jeesuksen sadismin kohde jää nyt epäselväksi.

Jeesuksen nimittäminen “hieman hintiksi” taas voi juontaa juurensa siitä, että Jeesus käyttäytyy eri tavalla kuin useimmat miehet. Hän on monesti lempeä, osoittaa tunteitaan avoimesti, puhuu paljon. Stereotyyppisen käsityksen mukaan homoseksuaaleihin liitetään juuri tämänkaltaisia, perinteisestä miehen roolista poikkeavia ominaisuuksia. Jeesusta ei siis tässä välttämättä pidetä suoranaisesti homoseksuaalina, vaan ainoastaan hiukan sinne päin kallellaan olevana. Toisaalta homoseksuaalisuus-viittaus saattaisi liittyä siihenkin, että Jeesus liikkuu yleensä vain miesten seurassa, tiiviissä miesjoukossa, mutta tähän liittyisi jo ajatus varsinaisesta homoseksuaalisesta suuntautumisesta, johon hintti-sana taas ei kielenkäytössä aina välttämättä viittaa.

Jeesus on “superälykäs” mutta kuitenkin “umpivintti”. Hänen puheensa ja tekonsa ovat aivan toista luokkaa kuin muiden ihmisten ja ne nostattavat ihailua ja arvostusta, mutta toisaalta hän on usein vaikeaselkoinen, ja osa hänen puheistaan vaikuttaa kuuli-joista omituiselta. Hyvin pitkälle tällaisen kuvanhan Jeesuksesta saa Raamatustakin. Leskinen tarttuu näihin keskenään ristiriitaisiin piirteisiin sekä problematisoi ja korostaa niitä.

Tekstissä Jeesukseen ei suhtauduta kovin kunnioittavasti. Häntä nimitetään muun muassa päiväperhoksi. Tällä nimityksellä Jeesukselle annetaan haihattelijan ja hetkelisen ilmiön leima. Öljymäessä liukastuminenkaan ei anna hänestä kovin arvokasta kuvaa. Kaiken edellä kuvatun valossa Tuomaksen huomio siitä, että Jeesus olisi täydellinen, vaikuttaa ironiselta. Lausetta “hän on täydellinen” toistetaan laulun lopussa useaan otteeseen, ja yleensäkin kappaleen melodiassa ja rytmissä tätä lausetta painotetaan. Tekstin ironisuus ja kärkevyys vaikuttavat tarkoituksellisen provosoivilta. Tämän puolesta puhuvat juuri sanavalinnat, kuten “hintti” tai “umpivintti”. Jeesuksesta

ei ole totuttu puhumaan senkaltaisilla nimityksillä. Ironian syynä ja kohteena onkin se yleisesti ylläpidetty siloteltu ja ristiriidaton kuva Jeesuksesta, ja tällaisella käsittelyllä halutaan ärsyttää niitä, jotka kynsin hampain pitävät kiinni tällaisesta virheettömästä ja retusoidusta Jeesuksesta.

Jeesuksen roolia muiden ihmisten joukossa kuvataan seuraavasti: “Hän on tyhmässä ryhmässä aivotrusti, kennelmiehelle roduton Musti.” Tässä tuodaan esiin samanlainen käsitys Jeesuksesta kuin joissakin muissakin Leskisen teksteissä (esim. **Rakkauden ammattilainen**). Seuraajiensa lammasmaisen joukon johtajana Jeesus on ainoa, joka tietää missä mennään, mutta yhteiskunnallisesti hän on ei-toivottu ja halveksittu henkilö.

Vaikka teksti onkin kriittinen, kaikkein kärkevin iva kohdistuu kuitenkin enemmän Jeesuksen seuraajiin ja hänen jälkeiseensä kristinuskoon kuin Jeesukseen sinänsä: jengit rypevät polvillaan haudan päällä, ja ihailijakerholla pyörii hyvin. Teksti päättyy sanoihin “Ja jonnekin hän karkaa.” Jeesus siis katoaa jonnekin tietymättömiin, paikkaan, josta kenelläkään ei ole varmaa tietoa. Näin ollen hänen ajamansa asia jää juuri seuraajien käsiin, jotka taas voivat käsitellä sitä miten haluavat. Leskinen tuntuu suhtautuvan kriittisesti Jeesuksen seuraajiin, olipa kyse sitten Raamatun aikaisista oppilaista tai myöhempien aikojen uskon tunnustajista.

Samantapaista provosoivaa lähestymistapaa käyttävä teksti on **Danse Allergo** (*Keskitysleirin ruokavalio*, 1976). Se on kolmiosainen tarina “Urmas Liljeströmistä, Loimaan palopäällikön hulttiomaisesta sisarenpojasta”.

Urmas oli ollut sokea kolmekymmentä vuotta eli koko elämänsä.
Mutta eräänä päivänä hänen vaimonsa Esteri, o.s. Pääkkönen,
hämeenkyröläisen kauppasaksan tunnustamaton tytär,
kertoi että eräs espanjalais-juutalainen lääkäri
pystyisi parantamaan Urmaksen.
Lääkäri oli Jeesus Maria Marx,
kuuluisan apufunktiomenetelmän keksijä.
Ja niin tapahtui, että kananlannan ja syljen avulla
Urmas sai näkönsä takaisin.

Kolmen päivän päästä hän ampui itsensä.
Hän oli nimittäin allerginen maailmalle.

Toisessa episodissa Urmas on Urjalan kappalaisen sijaisena ja antaa ristiinnaulita kirkkoherranvirastoon ilmestyvän hippinuorukaisen, Jeesus Maria von Fürgendahlin. Syyksi mainitaan, että Urmas on allerginen ihmisille. Kolmas tarina kertoo Urmas Liljeströmistä, joka makaa tautivuoteellaan. Kuuluisa parantaja Jeesus Maria Samarin yrittää parantaa hänet, mutta Urmas sanoo nauttineensa elämänsä aikana liikaa sallittuja ja lisäaineita. Ja tarinan päätteeksi todetaan, että “Urmas oli allerginen lisäaineille.”

Teksti on kauttaaltaan ilkamoiva, kielellä leikittelevä ja erilaisia asioita keskenään sekoittava. Kielen vääntelystä kertoo jo laulun nimikin, **Danse Allergo**. Musiikkitermi “allegro” on muutettu muotoon allergo. Se taas viittaa Urmas Liljeströmin allergisuuteen, joka koituu toistuvasti hänen kohtalokseen.

Paikalle ilmestyy aina Jeesus Maria, sukunimeltään milloin mitäkin. Espanjankielisissä maissa Jesus Maria on yleinen miehen nimi, mutta suomalaisen korvaan hieman huvittava; yhdistäähän se kaksi Raamatun henkilöä, jotka ovat sitä paitsi eri sukupuolta. Kristinuskoa ja kommunismia on usein totuttu pitämään toisilleen vastakkaisina ideologioina, koska kommunismi ei suosinut uskontoja. Sanoituksessa esiintyvän lääkärin nimi on kuitenkin Jeesus Maria Marx. Tällä tavoin nämä kaksi ideologiaa yhdistetään ja sitä kautta niistä molemmista tehdään vain ideologioita ideologioiden joukossa. Kumpaakaan ei sen paremmin kunnioiteta eikä myöskään nosteta toista toisen yläpuolelle.

Teksti käyttää raamatullisia ilmaisuja, kuten “Ota vuoteesi ja käy!” tai “Ja niin tapahtui [...]”. Tällaisten ilmauksien myötä tarinan kertomisen tapa on yhtäältä Raamattua mukaileva, mutta toisaalta kaukana siitä. Mukaan on esimerkiksi sekoitettu mainoksista tuttuja tavaramerkkejä. Kuuluisan parantajan sukunimi on Samarin, ja Urjalan seurakunnan kirkkoherran vaimo on nimeltään Elovena, “kuuluisa kauraryynitehtaan omistaja”.

Luku kolme on tekstissä olennainen. Tekstissä on kolme episodtia, siten Urmas Liljeström elää tavallaan kolmesti. Ensimmäisessä tarinassa mainitaan, että “hän oli ollut sokea kolmekymmentä vuotta” ja “kolmen päivän päästä hän ampui itsensä”. Myös Raamatussa, ja etenkin Jeesuksen elämäntarinassa, kolme on usein esiintyvä luku, jolla tuntuu monissa tilanteissa olevan ratkaisevaa merkitystä, koska se huolellisesti mainitaan. Esimerkeiksi mainittakoon, että Pietari kieltää Jeesuksen kolmesti (Mark. 14: 66 - 72), ristiinnaulitsemisessa ristejä pystytetään kolme (Mark. 15: 27), ja lopulta Jeesus nousee kuolleista kolmantena päivänä (Matt. 16: 21). Kolmen käyttäminen **Danse Allergossa** on melko selvä rinnastus Raamattuun. Mutta siinä missä Jeesus pääsee kuoleman vallasta kolmantena päivänä, luopuu Urmas Liljeström elämästään vapaaehtoisesti. Kaiken kaikkiaan tekstissä on paljon nurinpäin kääntämistä, mikä antaa karnevalistisen vaikutelman.

Mihail Bahtin tunnetaan karnevaalin käsitteen tuomisesta kirjallisuuteen. Bahtin kertoo, että karnevaali oli alun perin erityisesti keskiajan kansanjuhla, jossa leimautavana piirteinä oli perinteisten valta- ja arvoasetelmien kumoutuminen. Karnevaalille muodostui tavallaan oma kielensä, jota ei voi kokonaisuudessaan verbalisoida, mutta Bahtin kutsuu kirjallisuuden karnevalisaatioksi sitä, että karnevaali muunnetaan kirjallisuuden kielelle, joka kuitenkin on edes jossain määrin lähellä karnevaalin kieltä. Bahtin mainitsee karnevaalin olennaisiksi piirteiksi esimerkiksi epäsäätyisyyden ja profanoinnin. Karnevaalissa kaikkeen voidaan suhtautua tuttavallisesti ja kursailematta ja kaikkea voidaan myös yhdistellä. Erilaiset rajat, kuten pyhää ja maallista tai ylevää ja alhaista erottavat aidat, voidaan kaataa. Profanointi, maallistaminen, taas voi ilmetä esimerkiksi pyhien tekstien vääntelemisenä ja niiden alentamisena pois tavanomaisesta arvoasemastaan. (Bahtin 1991, 179 - 182.)

Danse Allergossa esiintyy näitä edellä kuvattuja piirteitä, joten sitä voi pitää ainakin jossain määrin karnevalistisena tekstinä. Leskinen parodioi Raamattua reippaasti, sekä kerrontatavan että tapahtumien osalta. Tekstistä saa sen käsityksen, että mikään ei ole kovin pyhää. Myös herrojen ja narrien välinen raja on häilyvä. Jeesuksen nimen vääntely tekee hänestä huvittavan, vaikka hän toisaalta esiintyykin tekstissä kuuluisana

parantajana. Urmas Liljeström taas on tragikoominen, donquijotemainen sankari, joka välillä pääsee kirkkoherran sijaisen arvokkaaseen virkaan, mutta päätyy tautivuoteellaan makaavaksi sairaaksi, jota nimitellään “talidomiksi tai invalidiksi”. Raamatun ja maallisten asioiden sekoittaminen on juuri senkaltaista epäsäätyisyyttä, josta Bahtin puhuu.

Danse Allergon asenne on melko lailla kielteinen ja parodisuudessaan myös poleeminen ja haastava. Tätä vaikutelmaa tukee myös kappaleen esitystapa *Keskitysleirin ruokavalio* -levyllä. Kyse ei ole varsinaisesta laulusta, sillä teksti esitetään puhumalla taustalla soivan musiikin säestyksellä. Puhujan ääni on huomiota herättävän ivallinen. Hänen puheensa nuotti mukailee jonkin verran papille tyypillistä intonaatiota ja rauhallista puhetapaa, mutta äänestä kuultaa varsin selvästi läpi parodian henki. Taustalla soivassa musiikissa on mukana urkujen soittoa, ei kuitenkaan kirkkourkujen, vaan sähköurkujen. Tämänkin voi käsittää viittaukseksi kirkonmenoihin ja kirkkomusiikkiin. Sähköurkujen käyttäminen tekee viittauksesta ironisoivan, sillä sähköurkuja on totuttu pitämään halpana eikä välttämättä kovinkaan vakavasti otettavana soittimena.

Koko **Danse Allergo** on kuin jonkinlaiset karnevalistiset kirkonmenot. Se sisältää päivän tekstin, opettavaisen tarinan Urmas Liljeströmistä, puhetta ja musiikkia. Jokainen näistä elementeistä on jo itsessään parodinen ja ironinen, ja niiden muodostamassa kokonaisuudessa tämä vaikutelma vain vahvistuu. Tarkoituksena on kysyä, miksei näistäkin aiheista saisi tehdä huumoria, ja toisaalta hieman uhota, että tästä asiasta uskalletaan tehdä pilaa. Jälleen Leskinen näyttää haluavan ravistella Raamatulle rakennettua norsunluutornia.

Kuten **Danse Allergossa**, Jeesus ja hänen edustamansa uskonto tuodaan esiin ideologiana muiden samanlaisten joukossa myös muutamissa muissa Leskisen teksteissä. Hyvä esimerkki tällaisesta on **Odyseus** (*Per Vers, runoilija*, 1974). Laulu kuvailee tilannetta, jossa kertojaminä on haaksirikkoutunut jollekin tuntemattomalle saarelle. Viittaus Homeroksen Odyseukseen on kuitenkin melko väljä. Tekstissä mainitaan sellaisia antiikin tarusta tuttuja hahmoja kuten seireenit ja Poseidon, ja Leskisen teksti

kertoo laivan kapteenista ja hänen matkastaan, mutta ei varsinaisesti kuitenkaan mu-
kaile Odysseus-tarinaa. Jonkinlaisesta parafrasilla viittaamisesta (ks. Perri 1978,
304 - 305) voisi silti olla kyse.

Jäi pullo pöydälle kajuutan,
ja meri sai miehistön parhaimman.
Jäin kauas rannoista Utopian...
jäin saareen jota aallot alati vatkaa.
Mua seireenit kutsuu ja huhuilee,
mut neula raapii ja rahisee.
Yksin hiekalla istun ja auki on P.
Enkä tiedä miten jatkaa voisoin matkaa.

Teksti on kertomus idealismista, pettymyksestä, kyynisyydestä, mutta myös toivosta.
Laulun minällä on ollut suuria haaveita, jotka ovat nyt kuitenkin romuttuneet. Kaunis
laiva miehistöineen on tuhoutunut, ja Utopian maan rannat ovat jääneet jonnekin
kauas. Tekstin laiva kuvaa niitä periaatteita ja tavoitteita, joita laulun minällä on ollut.
Hän on rakentanut itselleen idealismin laivan, joka ei kuitenkaan selviydy maailman
myrskyissä. Miehistö, samanhenkiset ystävät, eivät hekään kestä matkan vaivoja, vaan
hukkuvat uppoavan idealismilaivan mukana. Tekstissä todetaan, että "rotat on uineet
saariin parempiin". Eli ne, jotka valitsivat alun perinkin helpomman tien ja menivät
joukon mukana, säästyivät tällaiselta tuholta. Laulun kertoja punnitsee tuotakin vaih-
toehto omalta kohdaltaan:

Voi, miksi ei minua haitkaan huolineet!
Voi, miksi ei vieneet minua turhuuden veet!

Päähenkilö on ymmällään eikä tiedä, minkä tien valitsisi. Seireenit houkuttelevat
omille poluilleen, mutta mikään ei tunnu selvältä ja oikealta vaihtoehdolta.

Kertoessaan laivamatkalle lähdöstään kertoja toteaa:

Minä laivan kauneimman omistin,
sillä aamunkoittoon mä purjehdin.

Päin aurinkoa ja taivastakin
minä lähdin; kaikki opetukset sotkin.
Jeesus ja Marx¹ nuoli näppejään,
ja poliitikot jäivät itkemään.
Minä laivan saanut olin, ja pään.
Minä kolkkasin papit ja Freudia nilkkaan potkin.

Kertoja on siis hylännyt muiden antamat rakennustarpeet ja valmistanut laivansa omista aineksistaan, jotka hän on punninnut ennen matkalle lähtöä. Matkan päämääränä on ollut Utopia, omien periaatteiden toteuttamisen ja toteutumisen valtakunta, jonne asti laiva ei kuitenkaan jaksaa ponnistella.

Tekstissä rinnastetaan jälleen kristinusko ja kommunismi. Ne ovat kaksi maailmanlaajuista, suurta ideologiaa, joita tämänkaltainen rinnastaminen ei aseta kovin korkeaan arvoon. Kumpikaan aaterakennelma ei saa kertojasta kannattajaansa, ja hänelle ne ovat samanarvoisia, siis yhtä arvottomia. Hän ei niinkään tunnu perustavan siitä, mitä nämä ideologiat sisältävät ja ovatko ne kuinka samanlaisia tai erilaisia, vaan halveksuu kaikenlaisia ideologioita lähinnä siksi, että ne ovat valmiita aatteita, jotka tarjoavat omia vastauksiaan ja estävät yksilön omaa ajattelua. Laulun minä toteaa saaneensa pään, hän ajattelee siis omilla aivoillaan.

Ideologiat ovat tekstissä henkilöityneet Jeesukseksi ja Marxiksi. Aatteista puhuminen olisi liian abstraktia, ja siksi nämä kaksi päähenkilöä saavat edustaa kokonaista uskontoa ja toisaalta kokonaista poliittista aatetta, jossa siinäkin kieltämättä oli aikanaan myös uskonnollisia piirteitä. Papit taas ovat kristinuskon myöhempiä edustajia, mutta koska itse uskonto ei kertojasta saa kannattajaa, ei pappejakaan enää tarvita. Psykologian aatteetkin saavat Freudin hahmossa kyytiä. Psykologiaa voidaan siis myös pitää yhtenä näistä halveksittavista aatesysteemeistä.

Eräässä tekstin kohdassa sanotaan myös, että “mä eilen törmäsin johonkin partaniek-

¹Teoksessa Leskinen, Juice (1981) *Sanoja* ovat tekstissä tässä kohdin nimet Jeesus ja Marx, mutta *Per Vers, runoilija* -äänilevyllä lauletaan Mao. Jotakuinkin samasta aatteesta on kuitenkin kyse, olipa “oikea” nimi sitten kumpi tahansa.

kaan... hän leijui pois ja katosi taivaisiin.” Myös tämä on viittaus Jeesukseen. Hänen edustamansa uskonnon kertoja on jo kertaalleen hylännyt, mutta Jeesus itsekin jää etäiseksi ja katoaa taivaaseensa tarjoamatta kertojalle apuaan. Ehkä Jeesusta olisi tarvittu maan päällä, ja kertoja kritisoi hänen liian varhaista poistumistaan. Kuten myös aiemmin esitellyssä kappaleessa **Snadisti sadisti**, niin myös **Odyseuksessa** voi havaita jonkinlaista pettymistä Jeesukseen, joka katoaa tavoittamattomiin ja jättää asiansa seuraajiensa, tässä tapauksessa pappien, käsiin.

Kaiken kaikkiaan tässäkin Leskisen tekstissä tulee esiin näkemys, joka tuntuu olevan hänelle ominainen. Mitään ei pidä hyväksyä sellaisenaan, valmiiksi tarjoiltuna, vaan on epäiltävä ja ajateltava itse. Tähän samaan periaatteeseen viittaa useissa teksteissä esiintyvä Jeesuksen jälkeiseen kristinuskoon kohdistuva kritiikki. Uskonnota on tullut valmis malli, jota sen edustajat vaativat kaikkia seuraamaan. Samanlaisia malleja tarjoillaan kuitenkin myös muualta. Voisi ajatella, että on vain yksi susi, joka on pukeutunut erilaisiin lammasten vaatteisiin. Teksti toteaaakin:

Täällä soppa kiehuu, on kokkeja miljoonamäärin.
Täällä kaikki aina kaiken tajuaa väärin.

Kaikki pyrkivät siis osallistumaan elämän sopan hämmentämiseen, mutta kertoja on todennut oikeaksi vanhan viisauden “mitä useampi kokki, sen huonompi soppa”. Jokaisen siis pitäisi keittää itse oma liemensä.

Laulu päättyy kuitenkin toiveikkaisiin tunnelmiin. Vaikka alkuperäinen idealismin uljas pursi onkin haaksirikkoutunut, voi asioiden uudelleen kokoamisen jälkeen lähteä liikkeelle uusin voimin:

Pois haluan! Täältä en mitään saa,
minä haluan nähdä ja matkustaa,
harhailla kohti Utopiaa...
tahdon laivan, vaikka sitten aivan pienen!

Kompromisseja siis on täytynyt tehdä, mutta vielä ei kuitenkaan ole syytä luovuttaa ja lähteä joukon mukaan. Laulun kertoja voi kulkea omaa tietään omaa Utopiaansa kohti, vaikkakin ehkä matalammalla profiililla kuin aiemmin. Kaiken kaikkiaan teksti kuvaa nuoruuden idealismia ja sen väistämätöntä romuttumista, mutta myös sen uudelleen-syntymistä kypsemmässä muodossa.

Toisaalta teksti ja varsinkin sen loppu on tietysti mahdollista nähdä myös ironisena. Odysseialla tarkoitetaan yleensä kielenkäytössä nimenomaan jonkinlaista harharetkeä, usein juuri nuoren miehen mahtipontisesti alkavaa, mutta huonosti päättyvää retkeilyä. Leskisen tekstin tarinaa voisi pitää nimenomaan tällaisen retken kuvauksena. Laulun voisi siis ajatella parodioivan nuorta idealismia, joka taipuu, mutta ei katkea: “tahdon laivan, vaikka sitten aivan pienen!” Idealismin puolesta liputetaan, oli se sitten kuinka naiivia tahansa. Ironia kohdistuisi siis näin ollen kaikenlaisiin ristiretkiin ja odysseiioihin, joille lähdetään ylväästi ja paatoksella, sekä ylevään maailmantuskaan ja aatteellisuuteen yleensäkin.

Kahdessa edellä esitellyssä sanoituksessa Jeesus on rinnastettu muihin suurten ideologioiden edustajiin melko lailla negatiivisessa mielessä. Päinvastainenkin näkemys löytyy Leskisen teksteistä. Kappaleessa **Twistin ylivoimaa** (*Dokumentti*, 1981) Jeesus osoittautuu monia muita legendaarisia hahmoja paremmaksi:

Mitä hallinnut ei Rooman sotilas?
Twistin ylivoimaa!
Mitä ristillä toteutti Messias?
Twistin ylivoimaa!
Ja kuivuttuansa ristillä
hän maailman hurmaa twistillä
eikä aliarvioi
twistin ylivoimaa!

Mitä Marx ei ottanut huomioon?
Twistin ylivoimaa!
Mitä käyttänyt ei rahan tuomioon?
Twistin ylivoimaa!
Tuhlas aikansa hän pääomalle!
Voi kun oiskin hän lähtenyt lomalle

ja kokeillut
twistin ylivoimaa!

Jeesus siis selvisi ristiinnaulitsemisestakin todellisena voittajana, koska hänen ristiinnaulitsijansa eivät hallinneet “sitä jotakin”, mitä Jeesuksessa oli. Tekstissä kerrotaan, etteivät myöskään Stalin, Bokassa ja Hitler hyödyntäneet twistin ylivoimaa. Suomalaisen kirjallisuuden klassikkohahmojen suhteesta asiaan todetaan: “Mitä Lammio inhosi Rokassa? Twistin ylivoimaa!” Twistin ylivoimaa on siis Jeesuksen lisäksi myös Väinö Linnan *Tuntemattoman sotilaan* kersantti Antti Rokassa. Jeesuksella ja Rokalla on siis Leskisen mukaan jotakin yhteistä. Tämä ei oikeastaan ole kovin kaukaa haettua: kumpikin, sekä Jeesus että Rokka, on oman tiensä kulkija eikä kumarra esivaltaa vain sen aseman vuoksi, vaan toimii niin kuin itse oikeaksi ja hyväksi katsoo.

Leskinen yhdistelee samassa tekstissä historian kirjoista tuttuja henkilöitä ja kaunokirjallisia hahmoja. Marx, Hitler, Stalin ja Bokassa ovat todella eläneitä henkilöitä, Lammio ja Rokka taas kirjailijan luomuksia, mutta entäpä sitten Jeesus? **Twistin ylivoimaa** liittää Jeesuksen kaunokirjalliseen henkilöön, joka on tavallinen suomalainen sotilas. Jeesuksen ja Rokan välinen yhtäläisyys liittyy kuitenkin ennen muuta heidän luonteeseensa ja persoonallisiin ominaisuuksiinsa, heidän vertaamisensa ei siis ole arvottava ratkaisu eikä sillä pyritä erityisesti ylentämään tai alentamaan kumpaakaan hahmoa.

Mitä “twistin ylivoima” sitten on? Tietysti sen voi ajatella olevan vain sanonta, jonka avulla kirjailija leikittelee kahden erilaisen maailman yhdistelemisellä liittäessään toisiinsa monenlaisia merkkihenkilöitä ja rock-käsitteen. Ajatus Jeesuksesta tai vaikkapa Hitleristä twistailmassa saa aikaan koomisen, ehkä hieman ironisoivankin vaikutelman.

Mutta twistin ylivoima on kuitenkin jotakin positiivista. Henkilöt, joilla sitä on, menestyvät paremmin ja ovat arvostettavampia. Jeesuksesta sanotaan, että hän hurmaa maailman twistillä eikä aliarvioi sen voimaa. Sen sijaan Stalin ja Bokassa “ei pysty-

neet maailmaa uudistaan, kun eivät löytäneet ruudistaan twistin ylivoimaa”. Jos siis sanotaan, että Jeesuksessa on tätä kyseistä ylivoimaa, häneen ei kai ole tarkoitus suhtautua pilkallisesti, päinvastoin.

Twistin ylivoima -käsite liittyy olennaisesti rock-kulttuuriin ja sen voidaan ajatella tarkoittavan sellaisia piirteitä ihmisessä, joita rockissa perinteisesti arvostetaan: vapautta, itsenäisyyttä, omaperäisyyttä, sekä myös maskuliinisuutta. Sanoituksen viimeisessä säkeistössä siirrytään nykyaikaan ja varsin arkipäiväisiin asioihin:

Mitä kaipaa maailma nykyinen?
Twistin ylivoimaa!
Mitä kaipaa mies iskukykyinen?
Twistin ylivoimaa!
Enemmän kuin neutroniaseistaan
hän löytää keskiolutlaseistaan
twistin ylivoimaa...

Siirtymä tuntuu ehkä aluksi hiukan yllättävältä. Maailman suurmiesten parista hypätään keskikaljatuopin ääressä istuvaan mieheen, jollaista usein pidetään jonkinlaisena yleisen surkeuden vertauskuvana. Kuitenkin edelleen puhutaan samasta asiasta kuin aiemmissä säkeistöissä. Twistin ylivoima ei ole sellaista massiivista fyysistä voimaa, jollaista oli Hitlerin koneistolla tai neutroniaseissa, vaan twistin ylivoima löytyy jostakin paljon lähempää, vaatimattomammista lähtökohdista. Jeesuskaan ei käyttänyt väkivaltaa tai fyysistä voimaa, hänen voimansa ja ideansa oli jossain muualla. Samaa voisi sanoa *Tuntemattoman* Rokasta, vaikka hän sotilaana joutuikin käyttämään väkivaltaa ja aseita. Twistin ylivoima on näin ollen jonkinlaista karismaa, jota ei saavuteta korkean aseman tai vallan turvin. Kaiken kaikkiaan käsitteen ympärillä on mystinen verho, sen syvin olemus jää salatuksi.

Jonkinlainen yhteenveto ja kiteytys Leskisen tekstien Jeesus-kuvasta on esimerkiksi kappale **Ekumeeninen jenkka** (*Ajan henki*, 1981). Se on tarina nuoresta papista, joka päättää uudistaa kirkonmenoja saadakseen lisää kuulijoita ja tehdäkseen sanomastaan kiinnostavamman: “Turha kirkon on kätkeä kilpeen päätä! Evankeliumi voisi olla hil-

peempää!” Pastori saarnaa omalla tyyllillään ja saavuttaa suuren kansansuosion. Jeesuksen elämästä hän kertoo esimerkiksi seuraavaa:

Oli Pietari pitkällä siimalla
Genetsaretin suurella järvellä,
rajumyrsky kun yllätti viimalla -
oli Pietarin purren se tärvellä!
Huusi Pietari: ”Pois piru merrasta!
Meripelastus kiinni on Herrasta!”
Kukaan tullut ei Jeesusta saatille,
vettä pitkin hän tallusti paatille.

Paitsi että seurakuntalaiset mielistyvät pastorin saarnoihin, mainitaan myös, että “Jeesus hurrasi alttaritaulusta”. Piispa paheksuu kuitenkin papin toimintaa ja syyttää häntä jumalanpilkasta. Lopulta itse Herra Sebaotkin huolestuu siitä, että papista tulee liian suosittu, ja päättää päästää tämän päiviltä. Ja niinhän siinä käy, että “pastori tukehtui öylättiin, ja kohtapa kirstua höylättiin!”

Tekstissä kulkee rinnakkain ja sisäkkäin kaksi tarinaa. Ensimmäkin laulun papin tarina, jossa tapahtumiin osallistuvina henkilöinä ovat myös Jeesus ja Jumala. Toisaalta teksti kuljettaa mukanaan myös Raamatun kertomuksia sellaisina kuin kyseinen pappi ne esittää. Näissä tarinoissa Jeesuksesta puhutaan humoristisin sanakääntein, mutta kuitenkin vain kerrotaan Raamatun tapahtumia toisin sanoin; mistään varsinaisesta arvotamisesta ei siis näiden Raamatun kertomusten kohdalla ole kysymys. Huumorilla ja rennolla tyyllillä laulun pappi ei halua tehdä Raamatusta vähemmän uskottavaa tai saattaa sitä naurunalaiseksi. Ja tekstissä hän mainitaan papin tyylin olevan Jeesuksellekin mieleen.

Mutta kirkko, ihmisen rakentama instituutio, esitetään jälleen negatiivisessa valossa: kirkon edustajat välittävät enemmän laatimistaan säännöistä ja muista sovinnaisista kaavoista kuin sanoman perille menosta:

Mutta piispa kun on mustasukkainen,
hän syytteli jumalanpilkasta:

“Sinä, pastori liehuvatukkainen!
Voisit sääntöjä pikkasen vilkasta!”
Ja hän hirveesti pappia painosti,
mikä tietenkin showtansa mainosti -
hiippakunnassa kun sakaristoissa
oli pastori mustissa listoissa.

Kyse on varmasti osaksi myös kateudesta: kirkko pelkää, että radikaalipapista tulee liian suosittu. Samaa mieltä on myös Jumala:”Tuon kyllä raivaan pois, muuten vallata multa hän taivaan vois!” Jumala ja Jeesus ovat siis eri linjoilla papin suhteen. Pappi esitetään tekstissä sympaattisena hahmona, hänen toimintansa perustellaan hyvin ja lukija/kuulija saadaan näin hänen puolelleen. Tämän valossa Jeesus esiintyy positiivisempänä kuin Jumala ymmärtäessään pappia.

Laulun pappi on itse asiassa melko selvä Kristus-hahmo, ja hänen tarinansa on versio Jeesuksen elämäntarinasta. Kuten Jeesus, niin myös pappi kokee sanoman uudistamisen tarpeelliseksi ja ryhtyy tätä näkyään toteuttamaan. Tällä tavoin sanoma koskettaa ihmisiä, ja sen saarnaajasta tulee kansan keskuudessa suosittu: niin papista kuin Jeesuksestakin aikanaan. Valtaapitäville uusi tyyli ei kuitenkaan ole mieleen, he kokevat sen loukkaavana ja uhkaavana ja raivaavat julistajan pois tieltään.

Leskinen esittää teksteissään useampaankin otteeseen ajatuksen siitä, että jos Jeesus tulisi maan päälle uudestaan, hän kokisi saman kohtalon kuin aiemminkin. Tämä sanotaan monissa teksteissä enemmän tai vähemmän vertauskuvallisesti (**Ekumeeninen jenkka, Rakkauden ammattilainen**) ja kappaleessa **Kuinka jumalaa pilkataan** (*Boogieteorian alkeet peruskoulun ala-astetta varten: lyhyt oppimäärä*, 1983) varsin suoraan:

Jos Jeesus tulee uudestaan, se jälleen ristiinnaulitaan,
papit huutaa kuoroinensa: ”Käännetään ja kaulitaan!”

Ekumeeninen jenkka taas tuo esiin kiinnostavan ajatuksen. Paitsi papit kirkkoinstituution edustajina, niin myös Jumala haluaa raivata Kristus-hahmoisen papin tieltään.

Heittääkö Leskinen samalla esiin ajatuksen siitä, että myös Jeesuksen tarinassa Jumala otti poikansa pois maailmasta, koska tämä uhkasi hänen asemaansa ollessaan niin suosittu ihmisten keskuudessa? Jos tällainen rinnastus tehdään, niin silloinhan Leskinen kyseenalaistaa jotakin hyvin olennaista kristinuskosta. Jumalakin olisi näin ollen hyvin inhimillinen, koska tuntee kateutta ja toimii itsekkäistä vaikuttimista, ja Jeesuksen kuolema ei olisikaan ihmiskunnan pelastus vaan tappio, koska Jeesus olisi ollut enemmän hyödyksi maan päällä.

Ajatus siitä, että Jeesukselle kävisi samoin kuin Raamatussa, jos hän tulisi maan päälle uudemman kerran, esiintyy myös F. M. Dostojevskin teoksessa *Karamazovin veljekset*. Siinä Ivan Karamazov kertoo veljelleen Aljosalle kehittelemänsä "Suur-inkvisiittori" -nimisen tarinan, jossa Jeesus päättää astua alas taivaasta ihmisten keskuuteen. Hän ilmestyy Espanjaan 1500-luvun inkvisition aikaan. Ihmiset tunnistavat hänet, ja kuten Raamatussakin, Jeesus on hyvin suosittu ja tekee ihmetekoja parantaen sairaita ja herättää myös erään tytön kuolleista. Mutta suur-inkvisiittorina toimiva kardinaali vangitsee Jeesuksen ja alkaa syyttää häntä siitä, että hän tulee sotkemaan kirkon edustajien suunnitelmia ja tekemisiä. (Dostojevski 1979, 332 - 357.)

Leskisen kyseistä teemaa esille tuovien sanoitusten ja *Karamazovin veljesten* välille syntyy näin ollen tekstienvälinen kytkentä. Leskisen teksteissä esiintyy hyvin usein kritiikkiä nimenomaan sitä kohtaan, että uskonnosta on rakennettu systeemi, joka palvelee ihmisten omia tarkoitusperiä. Tämä sama asia tulee esille myös *Karamazovin veljesten* suur-inkvisiittorin puheessa, kun hän esittää Jeesukselle syytöksiään: "Sinä hylkäsit ainoan tien, jota käyttämällä ihmiset voidaan tehdä onnellisiksi, mutta onneksi Sinä poistuit ja jätit asian meidän huostaamme. Sinä olet luvannut, Sinä olet vakuuttanut sanallasi, Sinä olet antanut meille oikeuden sitoa ja päästää etkä tietysti voi enää ajatellakaan, että nyt ottaisit meiltä pois tämän oikeuden. Miksi olet tullut tänne meitä häiritsemään?" (Dostojevski 1979, 338 - 339.)

Suur-inkvisiittori siis syyttää Jeesusta, uskonnon ydinhahmoa, siitä, että tämä tulee häiritsemään kyseisen uskonnon toteuttamista. Syytökset ovat irvokkaita, etenkin kun

ottaa huomioon, miten suur-inkvisiittorikin tuota uskontoaan harjoittaa: kiduttamalla ja tappamalla ihmisiä, jotka eivät usko samalla tavoin kuin hän itse. Esimerkiksi juuri **Ekumeeninen jenka** tuo esiin samantapaisen paradoksaalisen asetelman: laulun pappi vie sanomaa eteenpäin niin, että se vaikuttaa ihmisiin, eli toteuttaa uskonnon keskeisiä ajatuksia mitä onnistuneimmin, mutta koska se ei sovi kirkkoinstituution kehittämään tapaan tehdä asioita, pappi joutuu tuomituksi.

Yleensäkin Leskinen tuntuu arvostavan Jeesusta sellaisena oman tiensä kulkijana, joka tekee asioita omantuntonsa eikä valmiiksi annettujen mallien mukaan. Jeesus on positiivisesti radikaali, hän uskaltaa toimia oman näkemyksensä mukaan. Kuitenkin Jeesuksen seuraajat saavat kritiikkiä osakseen, koska he tavallaan laittavat sanoja Jeesuksen suuhun jälkeinpäin ja ratsastavat Jeesuksella omia päämääriään kohti. Kaiken kaikkiaan Jeesuksen poistuminen maan päältä ja kaikki mitä siitä on seurannut, ovat asioita, joita Leskinen ei allekirjoita. Hänen tekstiensä taustalta kuultaa jonkinlainen pettyminen Jeesukseen, joka häipyä maan päältä noin vain. Esimerkiksi kappaleessa **Kuolemankurvaan** (*Simsalabim Jim*, 1992) todetaan:

Kuolemankurvaan
kuolleilta turvaan
Sinä lähetit ainoan poikas,
sen ei kestäny kantti ja se oikas.

Toistuvasti Leskinen leikittelee teksteissään ajatuksella, että Jeesus olisikin jäänyt tai tullut myöhemmin takaisin tavalla tai toisella.

Nämä Leskisen Jeesus-aiheiset tekstit ovat usein humoristisia. **Ekumeenisessa jenkassa** se näkyy jo tekstin nimessä ja sitä kautta myös itse laulussa: kappale on todellakin jenka, jota voisi tanssia. Melodia on sovitettu hyvin perinteiseen jenkkan malliin, ja tämä antaa kappaleelle jonkinlaisen yhtymäkohdan suomalaiseen rillumarei-perinteeseen. Leppoisan humoristisia tarinoita jenkkan tahtiin on Suomessa tehty ennenkin, mutta ei varmastikaan tällaisesta aiheesta. Laulun voisi myös ajatella parodioivan kirkkomusiikkia, sillä Raamatun tapahtumista lauletaan yleensä aivan muun kuin

jenkan säestyksellä.

Nimi **Ekumeeninen jenkka** jää kuitenkin toisaalta hieman irralliseksi itse tarinaan nähden. Ekumeniallahan tarkoitetaan kirkkojen välistä yhteistyötä, eikä teksti kuitenkaan puhu sellaisesta. Tietysti laulun pastorin voisi ajatella harjoittavan jonkinlaista ekumeniaa yrittäessään lähentää kirkkooaan ja kansaa, mutta ajatus on ehkä kuitenkin hieman kaukaa haettu. **Ekumeeninen jenkka** on kenties ennemminkin vain iskevä nimi uskonnollisaiheiselle jenkalle. Niitä Leskisen tuotannosta löytyy toinenkin kappale, nimittäin Martti Lutherista kertova **Jenkka uskon puhdistamisesta** (*Pyromaani palaa rikospaikalle*, 1985).

Koomisuus ja huumori tulevat **Ekumeeninen jenkka** -kappaleen tekstissä esiin lähinnä kielen ja tyylin keinoin. Itse tarina kun on oikeastaan aika traaginen, pastorillehan käy loppujen lopuksi varsin huonosti. Selkeä riimittely ja senkaltaiset riimiparit kuten turskasta - hurskasta tai öylättiin - höylättiin antavat tekstille humoristista leimaa yhdistellessään uskonnollista ja arkista kieltä. Yleensäkin tarinan kerronnassa välteään kaikkea juhlallisuutta. Kertoessaan Kaanaan häistä pappi toteaa Jeesuksesta:

Kun hän yskäisi, kääntyivät kraanaan päät.
Jopa uskoivat Jumalan luomaksi:
vettä loihti hän hääjuhlajuomaksi!

Aarne Kinnunen toteaa kirjassaan *Huumorin ja koomisen keskeneräinen kysymys*, että parodiaa voi tehdä kaikesta sellaisesta, joka ei ennestään ole koomiseksi tarkoitettua (Kinnunen 1992, 25). Leskisen tapa käsitellä Raamattua on hyvä todiste tälle väitteelle. Jo pienikin Raamatun tapahtumien tai kielen muuntelu saa aikaan parodian vaikutelman, koska Raamattua ei ole tarkoitettu koomiseksi, ja sitä ei sellaisenaan missään tapauksessa nähdä humoristisena teoksena. Yleensäkin ihmisten mielissä Raamattu ja uskonto ovat mahdollisimman eri lokerossa kuin huumori. Näinhän ei tietysti tarvitsisi olla, sillä huumorin yhdistämisen uskontoon ei tarvitse olla pilkkaamista, niin kuin usein helposti ajatellaan.

Kinnunen kirjoittaa myös, että “nähdä koomisena on esittää kohteesta arvoarvostelma” (Kinnunen 1992, 65). Tämä pitää paikkansa Leskisenkin kohdalla. Käsittelemällä raamatullisia aiheita ja esittämällä ne koomisessa valossa Leskinen luonnollisesti ottaa myös kantaa niihin. “Arvoarvostelman esittäminen” ei kuitenkaan välttämättä ole negatiivisen arvon antamista. Se on kannanottoa yleensäkin, tietysti usein joko positiiviseen tai negatiiviseen suuntaan, mutta myös aivan neutraalisti. Jonkin asian esille tuominen on aina tietynlainen kannanotto, halu osoittaa, että tällainen aihe on olemassa, vaikkei välttämättä haluta tai yritetä esittää sitä sen paremmin hyvänä kuin huononakaan.

Parodioimalla raamatullisia aiheita Leskinen joissakin kohdin kyllä parodioi niitä itseään, mutta useimmiten kuitenkin vain tapaa, jolla näitä aiheita yleensä käsitellään. Arvoarvostelmaa ei siis välttämättä esitetä kohteesta itsestään, vaan siitä ympäristöstä, jossa tätä kohdetta ylläpidetään.

4. 2. Alluusiot muihin Raamatun henkilöihin

Jeesus tuntuu Leskiselä olevan selvästi kiinnostavin Raamatun henkilö, sillä Jeesusalluusioita on määrällisestikin paljon, ja useat laulut ovat myös kokonaisuudessaan Jeesus-aiheisia. Toisaalta tämä on varsin luonnollista siksikin, että Jeesus on myös Raamatussa tärkein yksittäinen henkilö, perustuuhan oikeastaan koko Uusi Testamentti Jeesuksen elämän ja sen seurausten kuvaamiseen. Muita Raamatun henkilöitä Leskinen tyytyy usein vain ohimennen ja satunnaisesti mainitsemaan, eikä heillä välttämättä ole kovin suurta roolia kyseisten tekstien kokonaisuuden kannalta. On kuitenkin yksi ryhmä Raamatun henkilöitä, joka esiintyy teksteissä toistuvasti, nimittäin Jeesuksen opetuslapset. Tietysti opetuslapset liittyvät kiinteästi Jeesukseen, ja heitä sekä myös joitakin muita Raamatun henkilöitä esiintyi jo edellisessä alaluvussa Jeesus-aiheisiksi luokittelemisanikin teksteissä.

Opetuslapsi-alluutioita oli siis jo aiemmin käsitellyissä teksteissä, jotka ensisijaisesti kertoivat Jeesuksesta. Näissä teksteissä opetuslapset mainittiin melko negatiivisessa valossa. Kappaleessa **Snadisti sadisti** todetaan Jeesuksen olevan “tyhmässä ryhmässä aivotrusti”, tällä tyhmällä ryhmällä tarkoitettaneen juuri opetuslapsia. **Rakkauden ammattilaisessa** taas puhutaan “oppilaiden typeryydestä”, jonka takia Jeesuksen ajatukset muuttuvat kaavamaisiksi säännöiksi ja instituutioiksi. Puhuessaan opetuslapsista tai oppilaista Leskinen ei välttämättä viittaa vain Raamatussa mainittuihin kahteentoista opetuslapseen, vaan kaikkiin myöhempiinkin Jeesuksen seuraajiin, joita hän useasti arvostelee.

Kappale **Valtatie 9** (*Per Vers, runoilija, 1974*) ei aiheeltaan ole mitenkään raamatullinen, mutta sisältää lyhyehkön opetuslapsi-alluusion. Teksti kertoo liftarista, joka seisoskelee risteyksessä ja yrittää saada kyytiä ohiajailta autoilta. Ohitse huristaakin kaikenlaista väkeä:

Kaksitoista turistibussia tulee; niihin pääse en.
On kuskeina opetuslapset Jeesuksen!
Mutta minä liftaan rantaan elämän...
sinne vie valtatie 9!

Aikansa tienposkessa seisoskeltuaan liftaaja pääsee kuitenkin Leninin autoon joksikin matkaa ja seuraavan kyydin hän saa Beethovenilta, jonka kanssa matka sujuukin mukavasti: “Soi stereot hänen musaa, minä kitaralla komppaan! “

Kappale on rento ja iloinen matkakuvaus. Siksi opetuslasten mainitseminenkin on toisaalta vain osoitus siitä, miten monenlaisia autoilijoita tiellä on liikkeellä ja kaikki sulassa sovussa. Opetuslapsiin ei pysähdytä sen kummemmin kuin muihinkaan, ohittavathan opetuslasten turistibussitkin liftarin yhdessä hujauksessa.

Liftari kuitenkin toteaa busseista jäätyään liftaavansa “rantaan elämän”. Bussien taas mainitaan olevan nimenomaan turistibusseja. Turistibussithan kuljettavat tilapäisiä vieraita, matkailijoita, jotka vain katselevat maisemia bussien ikkunoista. Liftari ajat-

teleekin bussien matkustajien olevan juuri jonkinlaisia vierailijoita maailmassa, elämälle vieraita uskovaisia, joiden linja-autot ovat tiukasti matkalla taivasten valtakuntaan. Liftari itse valitsee mieluummin toisen tien. Opetuslapsiin asennoidutaan kuitenkin neutraalisti. He ovat ainoastaan bussien kuljettajia ja hienoinen kritiikki kohdistuu enemmän autojen matkustajiin, jotka vain istuvat passiivisina busseissaan ja menevät sinne, minne heitä viedään. Kappale on kuitenkin hyväntuulinen ja sävyltään lempeän humoristinen, joten piikkikin jää varsin pieneksi.

Vaikka monissa teksteissä opetuslapset jäävätkin kasvottomaksi, yhtenäiseksi joukoksi, mainitaan muutamia opetuslapsia Leskisen sanoituksissa myös nimeltä, ja nämä opetuslapset saavat muutenkin näkyvämmän roolin teksteissä. Kiinnostavaa on, että Leskinen nostaa opetuslasten joukosta ehkä kaikkein selvimmin esiin kaksi rosoisinta persoonaa: Tuomaksen ja Juudaksen, epäilijän ja petturin.

Tuomas mainitaan kahdessa kappaleessa. Näissä molemmissa häneen liittyy kiinteästi epiteetti ”epäilijä”. Tuomaksen epäilijän roolihan on Raamatustakin tuttu. Tuomas ei ensin usko Jeesuksen ylösnousemukseen, vaan epäilee sitä siihen asti, kunnes itse näkee ylösnoussleen Jeesuksen (Joh. 20: 24 - 29). **Snadisti sadistissa** (*Lahtikaupungin rullaluistelijat*, 1977) sanotaan: ”Ensin epäili Tuomas, mutta hänkin jo huomasi sen: hän on täydellinen”. Teksti siis antaa ymmärtää, että kaikki muut olivat hyväksyneet Jeesuksen ilman muuta ja vailla minkäänlaista kritiikkiä. Tuomas on siis ainoa, joka tuntee edes jonkinlaista epäilyä. Kuten jo aiemmin tuli esille, kyseinen teksti on sävyltään melko poleeminen, siksi Tuomaksen epäilystäkin puhutaan hieman halveksivaan sävyyn. Tuomas epäilee ensin, mutta epäily loppuu lyhyeen, ja Tuomas lankeaa samaan ansaan kuin muutkin, eli pitämään Jeesusta täydellisenä, jollaista asennetta kyseisessä tekstissä taas halutaan kritisoida.

Kappale **Epäile vain** (*Dokumentti*, 1981) taas on varsinainen epäilijätuomasten tunnustelu.

Mulle kaikki valmiina syötetään.
Ne tahtoo jalat tai kädet tai pään,
mutta kokonaan ei,
ei kirveelläkään panostain.
Ne ohjaa, neuvoo ja vakuuttaa
että näin on takuulla helpompaa.
Tuuli tuuliviirin tuuleen saa!
Epäile vain!

Kappale tuo esiin Leskiselälle tyypillisiä ajatuksia. Epäily on oikea elämänasenne, ja kaikki valmiina annettu tulee kyseenalaistaa. Epäilemiseen rohkaistaan myös viittamalla Raamattuun: "Kyllä Jeesuskin diggaa Tuomastaan - epäile vain!"

Tämän tekstin myötä päästään hyvin käsiksi Juice Leskisen yhteiskuntakritiikkiin. Yhteiskuntakriittisiä ovat niin ikään olleet jo aiemmin mainitut kirkkoon ja uskontoinstituutioon kohdistuvat kannanotot. Leskisen kuva yhteiskunnasta on melko kyy-ninen. Yhteiskunta on Järjestelmä isolla j:llä, ja sen puitteissa ihmistä pyritään ohjailemaan ja tekemään ratkaisuja hänen puolestaan. Aina on niitä, jotka sanovat ihmisen puolesta, mitä hänen tulisi tehdä.

Jotka osaa, tekee mitä vaan.
Jotka ei, ne ryhtyy opettamaan.
Kuinka kauan ne mellastaa
saavatkaan pellossain?
Ne muokkaa, ne tutkii ja lannoittaa.
Ne hyödyntää kaiken minkä saa.
Jos et tahdo olla niiden riistomaa,
epäile vain!

Kyseenalaistaminen ja skeptisyys ovat siis Leskisen mukaan oikeita elämänasenteita. Varsinaista yhteiskunnan olemassaoloa ei kuitenkaan pyritä asettamaan kyseenalaiseksi. Tällaisen elämännäkemyksen ei nimittäin tarvitse olla anarkistinen, yhteiskuntaa tuhoava, vaan vain yksi tapa olla yhteiskunnan jäsen. Epäilevän suhtautumisen hyväksyttävyyttä puolustaa juuri toteamus siitä, että Jeesuskin välittää Tuomaksesta, joka sentään epäilee joitakin varsin perustavanlaatuisia asioita. Epäilijää ei siis välttämättä hylätä yhteisön ulkopuolelle, vaan hän voi olla sen jäsen oman näkemyksensä

mukaisesti.

Vaikka Jeesus ja Tuomas otetaan tekstissä esiin melko lailla ohimennen ja neutraalisti, niin heillä on kuitenkin tärkeä merkitys kappaleen sanoman kannalta. Tässä kontekstissa Jeesus myös näyttäytyy positiivisessa valossa, koska ei tuomitse Tuomasta, vaan pitää hänestä kaikesta huolimatta. Tätä anteeksi antavaa ja ymmärtävää suhtautumista sekä sen kokonaisvaltaisuutta kuvaa myös possessiivisuffiksin käyttö: "Jeesuskin diggaa Tuomastaan".

Carmela Perrin mukaan subtekstiin voidaan viitata pelkkää erisnimeä käyttämällä (Perri 1978, 304). Yksittäinen nimi voi siis aktivoida kokonaisen subtekstin. Tuomasnimen käyttö tuo varmasti lähes jokaiselle länsimaisessa kulttuurissa kasvaneelle mieleen nimenomaan Raamatun Tuomaksen ja sitä kautta epäilyn teeman. Samantapainen kytkentä liittyy myös Juudakseen, josta kerrotaan kappaleessa **Suutele, Juudas** (Sinä, 1990).

Suutele, Juudas,
ja anteeksi anna.
Mua halvalla ehkä
vaan ilman ei panna.
Suutele, Juudas,
sen tänään jo siedän,
nyt kun sinun laillasi
totuuden tiedän.

[---] Suutele, Juudas,
mut paljasta syytkin:
et itseäs myy,
vaikka toisia myytkin.

Raamatun mukaan Juudas Iskariot oli yksi Jeesuksen kahdestatoista opetuslapsista ja kavalsi tämän kolmestakymmenestä hopearahasta. Suudelma oli merkinä vangitsijoille, että he tiesivät kenet ottaa. (esim. Mark. 14: 42 - 46.) Juudaksesta ja hänen suudelmastaan on sittemmin tullut klassisia pettämisen vertauskuvia.

Laulun voisi tietysti ajatella kertovan Juudaksesta ja Jeesuksesta, mutta myös yleensäkin jostakin petollisesta ihmisestä. Kiinnostavaa on se, miten tekstissä puhutellaan Juudasta. Kuka on tekstin puhuja? Jos tekstin ajatellaan kertovan Jeesuksesta ja Juudaksesta, puhuja on tietysti Jeesus. “Suutele, Juudas, sen tänään jo siedän, nyt kun sinun laillasi totuuden tiedän”. Tekstistä käy selvästi ilmi se, että Juudaksen kavaluus ei ole yllätys, ja että se on asia, jonka täytyy vain antaa tapahtua. Siinä mielessä Juudaksen puhuttelijan voisi ajatella olevan juuri Jeesus, koska Jeesuksenhan kerrotaan tienneen jo etukäteen sen, että yksi opetuslapsista tulee kavaltamaan hänet, ja että tämä olisi nimenomaan Juudas (Matt. 26: 20 - 25). Tekstin puhuja toteaa myös: “Mua halvalla ehkä vaan ilman ei panna”. Sarkastiseen sävyyn tekstin puhuja tahtoo sanoa, että hänenkin henkensä on jonkin arvoinen, vaikka halvalla meneekin. Tämänkin kohdan voi ajatella viittaavan Jeesukseen ja siihen, mitä Raamatussa kerrotaan hänen kavaltamisestaan. Juudashan tavallaan myi Jeesuksen kolmestakymmenestä hopearahasta, joka ei ole kovin korkea hinta ihmishengestä, oli rahan arvo sitten millainen tahansa.

Jeesusta ei kuitenkaan tekstissä mitenkään mainita, ja muutenkin sanoitus vaikuttaa sillä tavoin yleispätevältä, että pelkkä Jeesus - Juudas -asetelma tuntuu liian kapealta tulkinnalta. Juudasmaiset teot jatkuivat heti Jeesuksen jälkeenkin. Hänen ensimmäiset seuraajansa joutuivat usein ilmiantajien toimesta sirkuksen areenalle leijonien ruuaksi: “Suutele, Juudas, ja hymysi viekkaan voit ikuistaa jokaisen areenan hiekkaan.” Sirkuksareenan vaikutelmaa tuo myös laulun sovitus, jossa taustalla kuuluu vuorotellen voimistuvia ja vaimentuvia, kieppuvia posetiivimaisia ääniä. Tällaisia areenoita on tietysti ollut myöhemminkin mitä erilaisimmissa muodoissa. Juudaksia on siis ollut aina ja tulee aina olemaankin. Tekstin merkitys laajenee käsittämään Raamatun ja alkukirkon ajan lisäksi myös nykypäivän.

Kyseessä on toimiva esimerkki siitä, miten uuden tekstin merkitys laajenee huomattavasti moninaisemmaksi kuin mitä saman aiheen merkitys subtekstissä on. Raamatun Juudas-kertomus on vain yksittäistapaus, konkreettinen tarina siitä, miten eräs oppilas kavaltaa opettajansa ja näin edesauttaa tämän kuolemaa. Kuitenkin aihe on sen

verran dramaattinen ja traaginen, että se on jäänyt elämään yleisenä pahimman lajin kavaluuden vertauskuvana. Niinpä Juudaksen ottaminen aiheeksi petturuutta käsittelevään tekstiin antaa tälle uudelle tekstille heti vaikutelman kavaluudesta, joka on vertaansa vailla. Vaikka enää ei puhutakaan senkaltaisesta kavaltamisesta, joka johtaisi niin vakaviin tai muutenkaan aivan samanlaisiin seurauksiin kuin Raamatussa, niin tiedetään, että kyse on kuitenkin ajatuksen tasolla samasta asiasta: selkään puukottaja onkin usein yksi niistä, joihin eniten luottaa.

Raamattu subtekstinä aktivoituu myös silloin, kun raamatullisella erisnimellä viitataan vain hyvin ohimennen, ja vaikka viittaus olisi täysin neutraali eikä kantaisi tekstikonaisuuden kannalta mitenkään ratkaisevaa merkitystä. Tällainen vanhatestamentillinen henkilöviittaus löytyy kappaleesta **Tahitille uiden** (*Minä*, 1987), joka kertoo unenomaisesta uintirekkestä Tyynessämeressä.

Uuden Seelannin rannassa sukelsin
mä Ison valtameren aaltoihin.
Läpi tyrskyjen hienosti kroolaten
me lähdimme suuntaan Tahitin.

[---] No, me olimme tarpeeksi nuoria
emme pelänneet edes jäävuoria.
Saimme viettää yön Mururoalla
Siellä töitä ois uudella Nooalla!

Viimeksi mainitussa tekstin säkeessä viitataan viime aikoinakin ajankohtaisiin Mururoan ydinkokeisiin. Mururoa on tarveltyntynyt, ja sieltä olisi parempi pelastautua ja antaa Mururoan huuhtoutua veden alle. Samalla tavoinhan Raamatun Nooakin aikoinaan teki, kun maailma oli turmeltunut. Hän rakensi arkin ja pelastautui sen avulla, kun maa jäi vedenpaisumuksen alle. (1. Moos. 6 - 9.)

Tätä lyhyttä viittausta lukuun ottamatta teksti ei ole aiheeltaan eikä kieleltään mitenkään raamatullinen. Tekstissä luetellaan useita Tyneenmereen liittyviä paikkoja, kuten Tahiti, Aldrichin syväne ja Mururoa, joissa uimarit vierailevat. Nooa-nimen käyttäminen vaikuttaakin toisaalta vain näppärältä riimiparilta Mururoalle. Mutta

vaikka tämä Nooa-alluusio onkin varsin asenteeton subtekstiään Raamattua kohtaan eikä sillä myöskään ole kovin suurta roolia sanoituksessa, ei se silti ole aivan merkityksetön tekstin kannalta. Paitsi että se herättää ajatuksen Mururoan hylkäämisestä Raamatun Nooan mallin mukaan, Nooa-kertomuksen tematiikka herää tekstissä eloon laajemminkin. Tekstin parivaljakko lähtee huikealle ja päämäärättömälle retkelleen uimalla. Nooa-kertomuksessahan liikutaan niin ikään vettä pitkin Nooan rakentamalla arkilla. Vesi-aiheen lisäksi löytyy muutakin yhteistä. Jotakin samaa pahasta maailmasta pakenemisen kuvausta kuin Nooan tarinassa on Leskisen tekstissäkin:

Viimein kangastaa
untien ihmemaa.
Sinne rantautuu kaksi kroolaajaa.
Nousee maihin näin käyden käsikkäin.
Kokee yhdessä jotakin valtavaa.
Täällä täyttää pään syvä ystävyys.
Toisten läheisyys, aito ihmisyyys.
Tein päätöksen: minä tänne jään.
Niinhän on tehnyt myös Paul Gauguin.

Paitsi että Leskinen käsittelee Raamatun henkilöitä ja heistä etenkin Jeesusta teksteis-
sään laajemminkin, on tämä Nooa-alluusio esimerkki siitä, miten hän toisaalta viittaa
Raamatun henkilöihin myös hyvin ohimennen. Nooa ja hänen tarinansa ovat kuitenkin
yleisesti niin tunnettuja, että lyhytkin viittaus on toimiva, koska se herättää luki-
jan/kuulijan mielessä eloon tietyn tarinan ja siihen liittyvät teemat: tässä tapauksessa
tuhon ja siltä pelastautumisen. Ziva Ben-Porat valaisee samaa asiaa maailmankirjalli-
suudesta tunnetun hahmon avulla: “Hamlet-nimen käyttö tekstissä on tietysti suora
viittaus Shakespearen samannimiseen näytelmään ja sen sankariin. Mutta sillä voidaan
epäsuorasti viitata myös sellaisiin ominaisuuksiin kuin päättämättömyys, pelkuruus
vs. sankaruus ja itsemurhamietteet.” (Ben-Porat 1976, 109, suom. LH.)

Sekä Tuomaksen, Juudaksen että Nooan nimeä käyttämällä voidaan samalla tavoin
viitata näiden henkilöiden Raamatusta tuttuihin ominaisuuksiin ja kohtaloihin ja siten
laajentaa uuden tekstin merkitystä käsittämään muutakin kuin vain tämä tietty henkilö
sellaisena kuin hän Raamatussa esiintyy. Tietysti tällainen käsitteleminen myös jos-

sain määrin kärjistää näitä henkilöitä. Heistä otetaan esiin vain yksi ainoa piirre, jonka symboleina he tavallaan saavat toimia. Toisaalta Raamattukaan ei välttämättä kuvaile kaikkia henkilöitä kovin laajasti, joten pelkästään Raamatun perusteellakin joistakin henkilöistä voi jäädä vain jotakin tiettyä ominaisuutta korostava kuva.

Tämän Nooa-alluusion lisäksi Leskisen teksteissä esiintyy joitakin samankaltaisia erisnimellä viittauksia, joilla ei kuitenkaan ole kovin merkittävää tehtävää tekstissä ja jotka toimivat hyvin samalla tavoin tietyn piirteen tai aiheelman aktivoijina. Tämän vuoksi en käsittele näitä vastaavanlaisia tapauksia sen enempää, koska Nooa-esimerkki sekä toisaalta myös edellä mainitut Tuomas- ja Juudas- viittaukset antavat jo edustavan kuvan tämäntyyppisestä viittaamisesta.

4. 3. Jumala-aiheiset alluusioid

Kun puhutaan raamatullisista tai yleensä uskonnollisista viittauksista, Jumalaa on mahdotonta sivuuttaa, onhan jonkinlainen jumala useimpien uskontojen ydinasia. Jumalaa ei ehkä kuitenkaan voi pitää aivan samalla tavalla Raamatun henkilönä kuin edellisessä alaluvussa kuvailtuja hahmoja, koska Jumalalla ei ole selkeää fyysistä olomuotoa, kuten esimerkiksi Jeesuksella jumalallisuudestaan huolimatta on. Raamattu esittää Jumalan kuitenkin monissa kohdin jonkinlaisena persoonana, joka esimerkiksi puhuu ihmisille.¹

Jumala mainitaan myös monissa Leskisen teksteissä. Levyllä *Boogieteorian alkeet peruskoulun ala-astetta varten: lyhyt oppimäärä* (1983) on kappale, jonka nimenä on lyhyesti ja ytimekkäästi **Jumala**.

¹ esim. 1. Moos. 6: 13: "Silloin Jumala sanoi Nooalle: 'Minä olen päättänyt tehdä lopun kaikesta lihasta' [...]"

Jumalalle soitin. Koitin sitä tavoittaa.
Missä äijä väijyy, kun ei sitä kiinni saa?
No, neuvottelemassa ja toivoo ettei häirittäis,
muuten asekaupat paavin kanssa hoitamatta jäis!

Laulun minä yrittää tavoittaa Jumalan huomiota myös rukouksin, mutta Jumala on milloin missäkin: “sakaristossa suljetuin ovin”, “poikiaan uhraamassa”, “jälleen huomenna virastossa”, “näkyleipomossa”.

Jumalan poissaolon selitykseksi annetaan muutama Raamatun tapahtumiin liittyvä syy, kuten poikien uhraaminen tai se, että “hän aikoo myydä luvatus maansa”. Monet poissaolon syyt herättävät kuitenkin mielikuvan papista ja papin työstä, sillä Jumalan kerrotaan olevan muun muassa kokouksessa, seuroissa Joensuussa, “vapaalla maanantaihin”, tai tavattavissa virastossa, josta taas helposti tulee mieleen kirkkoherranvirasto.

Kappaleessa kysellään toistuvasti Jumalan perään: “Missä hän on?”, ja erilaisia selityksiä annetaan toistakymmentä. Muutamalla jo edellä mainitulla Raamattu-viittauksella luodaan yhtymäkohtia Raamatun Jumalaan, joka uhraa poikansa Jeesuksen ihmisten hyväksi (ks. esim. Joh. 3:16) tai johdattaa israelilaiset luvattuun maahan (2. Moos 6: 1 - 8). Leskisen tekstin kohdissa esiintyy kuitenkin Raamatun muuntelua. Raamatussa Jumala uhraa vain ainoan poikansa, Jeesuksen, Leskisen sanoitus taas puhuu poikien uhraamisesta monikossa. Luvatus maastakin todetaan, että Jumala aikoo myydä sen, joten luvatus maan merkitys ja asema on erilainen kuin Raamatussa. Raamatun taustaa vasten poikien uhraaminen ja luvatus maan myyminen antavat Leskisen tekstin Jumalasta melko epäedullisen vaikutelman. Hän uhraa poikiaan muiden moninaisten toimiensa ohessa; Raamatussahan ainoan pojan antaminen kuolemaan esitetään todellakin ainutkertaisena, suurena uhrauksena. Luvattu maa taas on Vanhassa Testamentissa Jumalan lupausten täyttymys, ikään kuin lahja, jonka Jumala antaa ihmisille. Jos Jumala myy luvatus maan rahasta, kuten kappaleessa todetaan, se on katala ja petollinen temppu ihmisiä kohtaan.

Leskisen tekstin Jumala esiintyy jo näiden raamatullisten viittausten valossa melko erilaisena kuin Raamatussa kuvattu oikeudenmukainen ja ihmisten parasta ajatteleva Jumala. Useimmat tekstissä esitetyt Jumalan toimet liittyvät nykyaikaan ja ovat luonteeltaan sellaisia, että Jumalasta saa kuvan melkoisen häikäilemättömänä bisnesmiehenä. Monet kohdat viittaavat nimenomaan rahaan ja sen hieman kyseenalaiseen ansaitsemiseen: “hän kärysi lahjusjupakassa”, “täytyy laskea aneverokassa”. Tällaiseen bisnesmiehen luonteeseen yhdistyvät sitten useat pappiin ja hänen työhönsä liittyvät viittaukset. Tekstiin siis sisältyy ajatus, että pappi on jonkinlainen Jumalan edustaja maan päällä. Sanoituksen Jumalan arkipäivän kulku tuntuu sopivan papin toimenkuvaan. Voisi jopa sanoa, että tekstissä Jumala rinnastetaan ja samastetaan pappiin ainakin jossain määrin, ja tähän Leskinen tuntuu suhtautuvan kriittisesti.

Jumala-kappaleessa Jumalasta annetaan yhtäältä johdonmukaisen negatiivinen ja epämiellyttävä kuva kiireisenä bisnesmiehenä, mutta toisaalta sekoittelemalla eri elementtejä, kuten Raamattua, liikemaailmaa, politiikkaa ja papin työtä, kuva on varsin sekava ja hämäävä. Kappaleen loppupuolella todetaankin:

No, lopulta hän löytyi. Hän sanoi: “Minä harkitsen.”
Saatanasti sekaisin olivat arkit sen.
Arkkienkelinkin mielestä homma haisee pahalle.
Ei se ehkä ole kuollut mut se haisee rahalle.

Jumalan olemassaoloa ei siis mitenkään ehdottomasti kyseenalaisteta. “Ei se ehkä ole kuollut mut se haisee rahalle” on jonkinlainen skeptisen kyyninen uskontunnustus. Jumalassa ja hänen toiminnassaan on silti jotakin epäilyttävää. Leskisen teksti ei siis kiellä Jumalaa sinänsä, eli hänen olemassaoloaan ja merkitystään, mutta sitä, millaiseksi Jumala on ihmisten toimesta tehty ja miten häntä markkinoidaan, Leskinen ei allekirjoita. Jumalan ympärille luodut instituutiot, kirkot ja uskonnot, tekevät Jumalan nimissä paljon arveluttavia asioita, joissa uskonnon ja Jumalan alkuperäinen idea hämärtyy. Esimerkkinä tällaisesta tekstissä mainitaan Jumalan muun muassa olevan “aseita siunaamassa”.

Tekstin sävy on kriittinen, mutta kuitenkin melko humoristinen. Leskinen leikittelee uskonnollisen kielen käsitteillä. Jumalalla ovat arkit sekaisin, mitä arkkienkelikin tuntuu paheksuvan. Arkki- eli pääenkelistä herääkin tässä yhteydessä mielikuva jonkinlaisena paperienkelinä, koska edellisessä virkkeessä Jumalan paperit (arkit) ovat sekaisin. Ja kun raamatullisissa maisemissa liikutaan, arkki-sana tuo mieleen myös Nooan arkin, eli laivan, vaikka “arkit sekaisin” viittaakin tässä selkeästi paperiarkkeihin. Tekstin mukaan Jumalan arkit ovat “saatanasti sekaisin”. Kyseisen kirosan valintakin on ironisen humoristinen kommentti, sillä Saatanahan on Jumalan vastavoima. Jos Jumalan systeemit ovat “saatanasti sekaisin”, niin silloin ne lienevät todellakin sellaisessa kaaoksen tilassa, ettei kukaan - edes Jumala itse - ole enää selvillä asioiden oikeasta laidasta.

Leskisen tekstin minä haluaisi vain yhteyden Jumalaan, mutta siitä on tehty hyvin monimutkaista. Jumalasta on tullut osa systeemiä, uskontoa, johon taas liittyy oma koneistonsa ja byrokratiansa. Kaiken tämän keskelle itse Jumala jotenkin hukkuu ja katoaa, ja ihminen on ymmällään.

Samalla *Boogieteorian alkeet peruskoulun ala-astetta varten: lyhyt oppimäärä* -levylä (1983) on myös toinen Jumala-aiheinen kappale **Kuinka jumalaa pilkataan?**

Tässäkin tekstissä käsitellään sitä, miten ihmiset hakevat uskonnon ja Jumalan nimissä oikeutusta omille toimilleen.

Kun veri muuttuu ketsupiksi,
henkiruumis fileeksi,
niin vakaumuksen varjolla
voi panna mestat sileeksi.
Ja totta kai myös taistelussa
hän on meidän puolella,
kun autuaita olimme
ja rukoilimme huolella.

Ihmiset ovat joskus voineet puolustella sotaa ja tappamista sillä, että se on Jumalan tahto ja Jumala näin ollen antaa siunauksensa sille. Paradoksaaliseksi tämänkaltaisen

ajattelun tekee se, että Raamatussa tappaminen kielletään monessakin kohdassa (esim. kymmenen käskyä 2. Moos. 20: 13 ja vuorisäärä Matt. 5: 21 -22).

“Kun veri muuttuu ketsupiksi, henkiruumis fileeksi” -kohta on viittaus ehtoolliseen. Omaperäinen käsite “henkiruumis” voisi tarkoittaa jonkinlaista hengen ja ruumiin yhdistymää, ihmistä kokonaisuutena olentona. Ehtoollisessa verta symboloi viini ja ruumista leipä. Leskisen tekstissä “veri muuttuu ketsupiksi” ja ruumis lihaksi, pihviksi. Tämän voi käsittää ehtoollisaihelman vääntelynä, sen alentamisena pois arvokkaasta, juhlavasta asemastaan. Ketsupissa tuskin on mitään ylevää, se yhdistyy arki- ja pikaruokaan. Filee on kylläkin hienoa ruokaa, mutta slangissa filee-sanalla viitataan usein kaikenlaiseen lihaan, ja siten sanan merkitys kokee jonkinlaisen arvonalennuksen.

Kyseisessä kohdassa sanotaan, että näiden veren ja ruumiin muuttumisten avulla voi “vakaumuksen varjolla” tappaa ja tuhota. Tekstissä halveksitaan sitä, että uskonnosta haetaan perusteita ja apua sodankäyntiin. Ehtoolliselle irvailemisella ja sen profanoimilla halutaan vielä kärjistää ja korostaa tätä näkökulmaa: miten jokin uskonnollinen toimitus voisi olla jotain niin ihmeellistä, että sen läpikäyneelle ihmiselle tappaminen olisi jotenkin sallittua tai jopa pyhää. Leskisen teksti on kriittinen ja poleeminen ja käyttää kovaa kieltä. Teksti haluaa haastaa ihmiset huomaamaan asioita, joita yleensä ei välttämättä tiedosteta tai haluta ajatella. Tekstin alkupuolella todetaan:

Jos väitän, että kirkonmiehet
armeijoita kyhäsi,
sä loukkaannut ja taivastelet,
että pilaan pyhäsi.

Kaikki eivät halua tunnustaa tai edes huomata uskonnon nimissä tehtyjä virheitä. Leskisen kritiikki kohdistuu siis enimmäkseen ihmisiin, ei Jumalaan. Varsinaista Jumalan kritisointiakin on yhdessä tekstin kohdassa:

Hän näkee kaiken, sanotaan,
ja hänestä on sana vaan.
Näkis ehkä, mutta keskittyy

vain yhteen kanavaan.

Jumalasta on siis todisteena “sana vaan”, eli Raamattu. “Vaan”-sanalla on tässä selvä negatiivinen arvolataus. Jumalasta on tavallaan jäljellä vain eräs kirja, ei mitään sen konkreettisempia todisteita. Ja vaikka juuri Raamatussa sanotaan Jumalan näkevän kaiken, hän ei silti tunnu huomaavan juuri mitään, koska hänen näkökenttensä on niin kapea-alainen. Teksti käyttää televisio-metafora. Jumalan tv:ssä olisi paljon kanavia, mutta hän seuraa niistä vain yhtä. Tekstin puhuja kokee tulleen Jumalan laiminlyömäksi, Jumala ei huomaa häntä, koska on kiinnostunut vain tietynlaisista ihmisistä.

Tämän voi toisaalta käsittää jälleen myös uskonnon kritiikiksi. Uskonto on vuosien saatossa markkinoinut tietynlaista ihmiskuvaa, jonka mukainen ihmisen pitäisi olla ollakseen kunnan kristitty. Implisiittisesti tähän sisältyy myös se ajatus, että tällaiseen ihmisen malliin mahtuvat henkilöt olisivat Jumalalle mieluisampia kuin muut. Pitkälle tulkittuna Leskisen tekstin kohdan voi ajatella sisältävän näkemyksen, että ihmiset uskontoineen ovat tavallaan pakottaneet Jumalan mukaan tähän samaan peliin. Jumala seuraa vain sitä osaa ihmiskunnasta, joka näkyy yhdellä, uskonnon luomalla kanavalla. Ne, jotka eivät uskonnon piiriin kuulu, jäävät konkreettisesti Jumalan selän taakse.

Tekstin kertosäe ja myös sen aivan viimeiset säkeet tuovat kuitenkin esille kiinnostavan ajatuksen. Uskontoa, kirkkoa ja Jumalaakin tiukasti kritisoiva teksti kysyy:

Pilkkaanko Jumalaa
helposti loukkaantuvaa?
Pilkkaanko Jumalaa vai Jumalan kuvaa?

[---] Jos piru kerran kelpaa mukaan
suureen, pyhään teokseen,
kai jumalan voi kirjoitella epäpyhään seokseen...
Ja onko hänen paikkansa kammioissa sakastin?
Hän onko sielujemme pakastin?

Aivan kuin pyydeltäisiin hieman anteeksi aiempia kovia sanoja ja samalla haluttaisiin jälleen herättää ihmisiä ajattelemaan: Kuinka Jumalaa pilkataan? Voiko Jumalaa pil-

kata? Vaikka Jumalaa tässä sanotaankin helposti loukkaantuvaksi, tarkoitetaan kuitenkin juuri päinvastaista. “Helposti loukkaantuva Jumala” on paradoksi, jolla halutaan herättää lukija/kuulija miettimään sitä, että eiköhän Jumala ole jotakin sellaista, joka ei pienistä loukkaannu ja joka on tällaisten ihmisille ominaisten pikku tunteiden yläpuolella?

“Pilkaanko Jumalaa vai Jumalan kuvaa?” on monia Leskisen tässä yhteydessä esillä olevia sanoituksia ajatellen hyvin olennainen kysymys. Useimmissa raamatullisia aiheita käsittelevissä teksteissään Leskinen kritisoi ennen muuta ihmisten tapaa käsitellä Raamattua ja Jumalaa. Hän ei kritisoi tai pilkkaa Raamattua, Jeesusta tai Jumalaa itseään, vaan nimenomaan ihmisten niistä luomaa kuvaa. “Helposti loukkaantuva Jumala” viittaa siis vain Jumalasta rakennettuun mielikuvaan, joka voisi loukkaantua pilkkaamisesta. Se, joka tämänkaltaisesta Jumalan pilkkaamisesta sitten todellisuudessa loukkaantuu, onkin juuri sellainen ihminen, joka on tällaisen Jumalan kuvan luonut.

Leskinen haluaa kyseenalaistaa myös sen, että Jumalasta saisi puhua vain kirkossa ja vain tietyllä tyylillä. Miksei Jumalasta voisi puhua rocksanoituksessa, jos kerran piruakin on kelpuutettu mainittavaksi Raamatussa? “Sakastin kammiot” ovat jotakin hyvin suljettua ja umpinaista, miksi Jumalan pitäisi pysytellä vain niiden seinien sisäpuolella, Leskinen kysyy.

Tätä **Kuinka jumalaa pilkataan** -kappaleen kertosaettä ja loppua voikin pitää Leskisen uskonnollisaiheisessa tuotannossa hyvin olennaisena kiteytyksenä siitä, miten Leskinen aiheeseen suhtautuu ja mitä hän tahtoo teksteillään siitä sanoa. Kappaleen nimi **Kuinka jumalaa pilkataan** on tosin mahtipontisuudessaan hieman harhaanjohtava. Kokonaisuutena teksti ei nimittäin sitten kuitenkaan kerro Jumalan pilkkaamisesta, vaan syytökset kohdistuvat ennen kaikkea ihmisiin ja heidän harjoittamaansa uskontoon. Kappaleen kertosaë jääkin hieman irralliseksi suhteessa muuhun tekstiin.

Jumalan olemusta pohtiva teksti on myös **Virsi** (*Simsalabim Jim*, 1992). Nimensä mukaisesti kappale on musiikillisestikin rauhallinen, melkein pä harras. Teksti ei kui-

tenkaan puhu pelkästään Jumalasta, vaan rinnalla kulkee koko ajan toinenkin voimahahmo, Saatana.

Jumala ja Saatana yhteisessä unessa
toisistansa mittaa ottaa,
toinen potkii, toinen mottaa.
Heille hartautta harjoitamme aina huolella,
siksi heistä kumpikin on meidän puolella.

Jumala ja Saatana tuhansissa hahmoissa
meidän leikkipaikoillamme
vaatii kuuliaisuuttamme
vuorotellen tappiolla, vuorotellen voitolla
eikä kumpainenkaan pärjää meistä loitolla.

Teksti siis rinnastaa Jumalan ja Saatanan samanarvoisiksi, yhtä voimakkaiksi ja vaikuttaviksi hahmoiksi. Ensisijaisesti Jumalasta ja Saatanasta tulevat mieleen nimenomaan Raamatun kuvaamat Jumala ja Saatana. Tätä vaikutelmaa tukevat myös tekstissä käytetyt raamatullistyyppiset ilmaukset, kuten “Jumala ja Saatana vaalii meitä luotuja”. Tekstissä mainitaan kuitenkin, että Jumala ja Saatana esiintyvät “tuhansissa hahmoissa”. Ihminen ei siis välttämättä palvele vain Raamatun Jumalaa tai hänen siinä teoksessa kuvattua vastavoimaansa Saatanaa, vaan jumalan asemassa voi ihmisen elämässä olla hyvin moni asia.

Nämä eri hahmoissa esiintyvät Jumala ja Saatana liikkuvat “meidän leikkipaikoillamme”. Näillä leikkipaikoilla tarkoitetaan kaikkia niitä hiekkalaatikkoja, joilla aikuiset ihmiset puuhailevat: työpaikkoja, poliittista ja yhteiskunnallista elämää, julkisuutta. Leikkipaikka-nimitys on siis ironinen. Kaikki nämä areenat, joita ihmiset usein pitävät suurina ja tärkeinä, ovat kuitenkin vain leikkikenttiä ja ihmiset pelinappuloita, kun tarkastellaan asioita laajemmista ja syvemmistä perspektiiveistä, kuten nyt vaikkapa ikuisuudessakin vaikuttavien Jumalan ja Saatanan näkökulmasta. Mutta kaikilla näillä leikkipaikoilla on tekijöitä, joiden hahmoon Jumala ja Saatana voivat ikään kuin puukeutua. Valta on esimerkiksi yksi tällainen tekijä. Valtaa tavoitellaan, palvotaan, sen vuoksi ollaan valmiita tekemään uhrauksia ja sitoumuksia: “Jumala ja Saatana tuhan-

sisä hahmoissa vaatii kuuliaisuuttamme”.

Jumalan ja Saatanan kerrotaan tekstissä kilpailevan lopullisesta voitosta keskenään, mutta olevan taistelussa varsin tasaisia, “vuorotellen tappiolla, vuorotellen voitolla”. Tästä kamppailusta puhutaan Raamatussakin. Vaikka Raamattu esittääkin Jumalan lopullisena voittajana, Saatanaa ei kuitenkaan väheksytä, vaan pidetään vakavasti otettavana vastustajana (ks. esim. Hepr. 2: 14, Ilm. 20: 7 - 10).

Jumala ja Saatana tuntuvat Leskisen tekstissä selviytyvän tasavahvoina pitkälti siksi, että ovat molemmat “meidän palkkalistoilla”. Ihminen ei siis turvaa vain Jumalaan, vaan tarvittaessa myös Saatanaan. Ja joillakin ihmisillä järjestys voi alun perinkin olla päinvastainen: saatananpalvontaa harjoittava ihminen hakee voimansa nimenomaan Saatanalta. Tähän sekä Jumalalta että Saatanalta pyydettävään apuun liittyy ajatus siitä, että ihminen palvelee jotakin saadakseen itselleen mitä tarvitsee, ja aina ei ole niin väliä sillä, mistä tämä apu tulee, kunhan se vain jostakin saadaan. Leskisen tekstissä olennainen ajatus tuntuu olevan se, että Jumala tai Saatana ei ole vain yksi ja tietty, vaan heidän asemassaan olevia ihmisiä, ilmiöitä ja asioita on kaikkialla; on olemassa tuhansia jumalia ja saatanoita. Ja aina ei edes ihmiselle itselleen ole selvää, palveleeko hän Jumalaa vai Saatanaa.

Tekstissä mainitaan myös, että “eikä kumpainkaan pärjää meistä loitolla”. Yleensä hän on totuttu ajattelemaan niin, että ihminen tarvitsee Jumalaa - tai sitten Saatanaa - selviytyäkseen elämässä. Leskinen kääntää ajatuksen kuitenkin toisin päin. Jumala ja Saatana ovatkin riippuvaisia ihmisistä. Ihminen ruokkii Jumalaa ja Saatanaa pitämällä heitä esillä, puhumalla heistä, palvelemalla heitä. Tähän sisältyy myös ainakin jossain määrin näkemys, että Jumala ja Saatana ovat ihmisen luomuksia, ihmisen ylläpitämiä. Nämä kaksi voimaa eivät pysy elossa ilman ihmistä, vaan ihmisen heihin kohdistama usko ja huomio ovat elinehtoja.

Miksi ihminen sitten tarvitsee Jumalaa ja Saatanaa? Jonkinlaisen vastauksen tähän kysymykseen antaa tekstin viimeinen säkeistö.

Jumala ja Saatana - noudatamme ohjeita,
painottaen järkevyyttä
kasvatamme syyllisyyttä,
häpeilemme ihmisyyttä ihmisyyden toimissa,
heistä kumpikin on meidän taustavoimissa.

Ihminen siis yrittää elää normien mukaan. Nämä normit voivat olla uskonnon tai yhteiskunnan tai molempien yhdessä antamia. Normien mukainen elämä ei kuitenkaan tahdo onnistua, ja ihminen kehittää itselleen syyllisyyttä joistakin inhimillisistä teoista ja tunteista, joita hän tekee ja tuntee kaikista pyrkimyksistään huolimatta. Tätä syyllisyyttä lievittämään tarvitaan korkeampia voimia, Jumalaa ja Saatanaa. Jumalan ja Saatanan sanottiin aiemmin tekstissä olevan riippuvaisia ihmisestä, mutta riippuvuus tuntuu kuitenkin loppujen lopuksi olevan molemminpuolista.

Näiden Leskisen Jumalaa käsittelevien sanoitusten valossa hänen tekstiensä jumalakuva on jossain määrin kompleksinen. Jumalan olemassaoloa ei kielletä, mutta Leskinen tuntuu vahvasti epäilevän, onko Jumala kuitenkaan sellainen, millaisena Raamattu ja kristinusko hänet esittävät. Epäily ja kyseenalaistaminen leimaavat Leskisen kuvaa Jumalasta, mutta kiinnostava Jumalan mysteeri tuntuu hänelle silti olevan.

4. 4. Luomiskertomusalluusiot

Kahdessa aikaisemmassa aluvussa olen käsitellyt Raamatun aktivoitumista subteksitinä lähinnä henkilöviittausten kautta. Henkilöiden yhteydessä on tietysti tullut esiin myös monia Raamatun kertomuksista tuttuja tapahtumia. Yksi tapahtumasarja, jota Leskinen käsittelee teksteissään useaan otteeseen, on luomiskertomus.

Vie minut paratiisiin (*Sinä*, 1990) on yksi luomiskertomukseen viittaavista kappaleista.

Se on yksi liehuva liekinheitin,
minä olen tietäisit millainen.
Se on tosi mestari hienon seitin.
Minä olen koinsyömä villainen.
[---] Vie minut paratiisiin
vaunuin tuulten kaatamin.
Vie minut paratiisiin,
löydät vanhan aatamin.

Laulu kertoo parisuhteesta, ja puhujana on mies. Mies tuntee olevansa alakynnessä naiseen nähden; nainen on säkenöivä ja taitava, hänen rinnallaan mies on usein avuton ja kömpelö. Teksti puhuu suhteen mutkikkuudesta, joka pitkälti johtuu miehen ja naisen erilaisuudesta. Erilaisuus on osittain synnynnäistä, mutta osittain roolimallien ja niiden luomien odotusten seurausta: "Toinen toiselle tehdään raamit, niissä armoa anotaan". Suhde on siis kiemurainen, yhteistä säveltä ei aina löydy, mutta kuitenkin mies pyytää naista viemään hänet paratiisiin ja lupaa: "löydät vanhan aatamin."

Tekstissä siis viitataan luomiskertomukseen (1. Moos. 1 - 3) ja paratiisin ensimmäiseen asukkaaseen, Aatamiin. Aatami on tässä kuitenkin kirjoitettu pienellä kirjaimella, eli nimi on kokenut samanlaisen kehityksen kuin esimerkiksi donjuan, joka on alun perin ollut erisnimi, mutta alkanut sittemmin pienellä kirjoitettuna tarkoittaa tietynlaista ihmistyyppiä. Samaten aatamillakin tarkoitettaneen tässä yhteydessä jonkinlaista miehen perusolemusta, alkuperäistä miestä, jollainen rooliodotusten paineissa kampailevasta miehestä lopulta kuoriutuu, jos hän pääsee toivomaansa paratiisiin. Tämän tulkinnan perusteena on **Vie minut paratiisiin** -laulun sanoitus *Maamme lauluja 4* -nuottikirjassa, jossa aatami on kirjoitettu pienellä kirjaimella. Kappaleen laulettuun versiosta Aatami-nimen alkukirjaimen koko ei luonnollisestikaan käy ilmi.

"Tuulten kaatamat vaunut" voi niin ikään tulkita raamatulliseksi viittaukseksi. Vanhassa testamentissa puhutaan Eliaan tulivaunuista, joista kerrotaan seuraavaa: "äkkiä ilmestyivät tuliset vaunut ja tuliset hevoset, ja ne erottivat heidät toisistansa, ja Elia nousi tuulispäässä taivaaseen." (2. Kun 2:11.) Tekstin mieskin haluaa päästä paratiisinsa tuulten kaatamilla vaunuilla. Niiden voi ajatella tarkoittavan juuri jotakin

voimallista, suurta ja mahtavaa, sellaista kuin Raamatun tuliset vaunut. ”Tuulten *kaatamin*” lienee vain riimipari seuraavan säkeen kenties olennaisimmalle ilmaukselle “vanhan aatamin”, joten vaunujen kaatumista ei ehkä tarvitse ottaa niin kirjaimellisesti. Kyseessä ovat pikemminkin vaunut, jotka matkaavat päämääräänsä tuulten avustuksella.

Mies toivoo naisen vievän hänet hetkeksi jonnekin, missä voi unohtaa kaiken muun, jonnekin, missä arkipäivän vaatimukset ja ongelmat eivät enää merkitse mitään, vaan mieskin voi antaa itsestään sen, mitä hän pohjimmiltaan on. Paratiisiin ei kuitenkaan tarvitse olla mikään konkreettinen paikka, vaan viittauksen voi ajatella olevan seksuaalinen. Tähän voisivat viitata myös edellä mainitut vaunut, jotka herättävät mielikuvan Raamatun tulisista vaunuista, jotka liikkuvat tuulten voimalla. Kokemus, jonka avulla miehen toivomaan paratiisiin päästään, on siis jotakin voimakasta ja järjestyttävää, jotakin, missä alkuvoimat kohtaavat. Jos sen sijaan sanaparille “tuulten kaatamin” ja sitä kautta vaunujen kaatumiselle halutaan antaa enemmän merkitystä, vaunuja voidaan ajatella myös vähemmän voimallisina. Paratiisiin vievät vaunut ovatkin vaivaiset, kaatuneet kärkyt. Paratiisiin pääsemiseksi ei siis tarvita mitään suurta tai erikoista, vain ne vanhat ja jo hiukan kuluneet vaunut, eli rakastetun tuttu ruumis ja rakastava mieli.

Vie minut paratiisiin -kappaleeseen liittyy myös kiinnostava tulkinnallinen sivupolku, sillä tekstin alkulause “Se on yksi liehuva liekinheitin” on myös alluusio suomalaisen iskelmään nimeltä **Liehuva liekinvarsi**. Tämän Erkki Mäkisen sanoittaman iskelmän kertosaäkeessä sanotaan:

Sillä yksi oli liehuva liekinvarsi,
ja toinen oli kuivaa puuta.
Mutta minä olin tulehen tuijottaja,
jolle tuli niin tukalasti kuuma.

Laulu on melko viitteellinen tarina kolmiödraamasta, joka johtaa veritekoihin. Laulun minä joutuu sivusta seuraamaan toisten liekehtivää rakkaussuhdetta ja ainoana keino-

naan hän tarttuu puukkoon. Hieman epäselväksi kuitenkin jää, kuka on "liehuva liekinvarsi", kuka "kuivaa puuta" ja kuka lopulta se, joka saa surmansa. Leskisen tekstin alku noudattelee muotonsakin puolesta tämän iskelmän kertosaettä: "Se on yksi liehuva liekinheitin, minä olen tietäisit millainen." Leskinen muuntelee tätä subtekstiään humoristisen ironisoivaan sävyyn. Hehkuva ja lepattava tulenliekki on Leskisen tekstissä muuttunut liekinheittimeksi, tuliaseeksi. Liekinheitin on jonkinasteinen ylilyönti jo ilman subtekstin tarkasteluakin, mutta etenkin silloin, jos tämä tekstienvälinen kytkentä otetaan huomioon. Toisaalta tällainen muuntelu voi olla vain tunnetun iskelmän fraaseilla leikittelyä, mutta toisaalta Leskisen ironian voi ajatella kohdistuvan sellaisiin intohimoisiin rakkausdraamoihin, jollaista **Liehuva liekinvarsikin** kuva. Leskisen tekstin kuvaama rakkaussuhde kun on jotakin paljon arkisempaa ja vaivaisempaa.

Eduskunnan puhemies Riitta Uosukainen julkaisi syksyllä 1996 *Liehuva liekinvarsi* -nimisen kirjan, jonka parisuhdetta kuvaileva osuus sai suurta huomiota tiedotusvälineissä. Myös Uosukaisen kirjalla ja tällä Leskisen parisuhdeaiheisella tekstillä voidaan ajatella olevan jonkinlainen tekstienvälinen suhde keskenään.

Pekka Tammi pohtii subtekstejä käsittelevässä artikkelissaan myös tekstien välille muodostuvia retrospektiivisiä, taaksepäin suuntautuvia, suhteita. Tekstienväliset suhteet eivät siis välttämättä toimi vain niin päin, että aikaisemmin ilmestynyt teksti antaa virikkeitä uusille teksteille. Myös myöhemmät tekstit voivat vaikuttaa siihen, miten varhaisempia tekstejä luetaan. Tammi haluaa kuitenkin rajata tällaiset kytkennät subtekstianalyysin ulkopuolelle käytännön syistä: tutkittavasta kentästä tulisi liian laaja. (Tammi 1991, 73 - 74.)

Uosukaisen kirjan ja Leskisen sanoituksen välisen kytkennän tarkasteleminen on houkutteleva ajatus. Riitta Uosukainen vertaa kirjansa takakannessa itseään liehuvaan liekinvarteen lähinnä siksi, että hän liikkuu niin paljon ympäri maata puhumassa ihmisille. Helposti tulee mieleen sellainenkin selitys, että nimityksellä halutaan viitata myös hänen persoonallisiin ominaisuuksiinsa. Kirjansa myötä Uosukainen nostatti

ympäriin valtavan kohun. Voisikin sanoa, että hänen kohdallaan liehuvasta liekinvarresta tulikin Leskisen mainitsema liehuva liekinheitin. Erityisesti yleisen huomion kohteena Uosukaisen kirjassa oli kohta, jossa hänen kuvailee itsensä ja aviomiehensä seksuaalista suhdetta, joka on heille elämänilon ja -voiman lähde. Sen avulla voidaan irrottautua arjen asioista. (Uosukainen 1996, 170 - 172). Edellä todettiin, että uudempi teksti voi vaikuttaa siihen, miten aikaisempaa luetaan. Tässä tapauksessa uusi teksti vahvistaa edeltävän tekstin tietynlaista tulkintaa. Leskisen tekstikin löytää voimaa vakiintuneesta parisuhteesta sen kaikesta mutkikkuudesta huolimatta, sekä korostaa suhteen fyysistä puolta koossapitävänä voimana. Tämä näkemys korostuu entisestään, kun Leskisen sanoitusta tarkastellaan Uosukaisen tekstin rinnalla. Samaa "Vie minut paratiisiin, löydät vanhan aatamin" -tematiikkaa on näin ollen sekä Uosukaisen kirjassa että Leskisen sanoituksessa.

Samaa teemaa kuin **Vie minut paratiisiin** -kappale käsittelee myös toinen *Sinä*-levyn (1990) laulu, **Naisen pimeä puoli**. Siinä luomiskertomukseen viitataan vielä hieman laajemmin kuin edellä mainitussa tekstissä.

Ruukun särkyneen
kun ensiseen mä saatan kuntoon.
Se kohta särkyy uudelleen.
Ja lommon teen myös omaantuntoon
- se kuuluu perään huudelleen.
Aamu ensimmäinen
siitä kaikki alkoi kukaties,
kun naisen kylkeen
luuksi kasvoi mies.
Hän nähköön unta.
Iltaan seitsemänteen
me jarruteltiin,
hetki levättiin.
Ja pääsy paratiisiin evättiin.
Jäi valtakunta.

Jälleen liikutaan parisuhteen kiemuroissa. Jonkinlaiseksi kehykseksi aiheelle on otettu maailman ensimmäinen parisuhde, Raamatun luomiskertomuksen Aatamin ja Eevan suhde: "Aamu ensimmäinen, siitä kaikki alkoi kukaties, kun naisen kylkeen luuksi

kasvoi mies.” Jälkimmäinen säe muuntelee subtekstiään. Raamatussahan kerrotaan, että nainen luotiin miehen kylkiluusta (1. Moos. 2: 21 -22). Leskisen tekstissä miehestä kuitenkin kasvaa naiselle kylkiluu, Raamatun kertoma käännetään siis täysin päinvastaiseksi. Tekstin seuraava säe “Hän nähköön unta.” viittaa myös tähän samaan Raamatun tapahtumaan. Vanhan Testamentin kertomuksessa Jumala vaivuttaa Aatamin uneen kylkiluun ottamisen ja naisen luomisen ajaksi. Naisen alemmaa asemaa on vuosisatojen saatossa joskus perusteltu luomiskertomukseenkin vedoten. Tällaisten perustelujen mukaan mies on ensisijainen ihminen, ja nainen vain miehen kylkiluusta kehitelty olento, miehen avuksi ja seuraksi luotu. Leskinen kuitenkin kääntää asetelman hieman toisin päin. Mies onkin riippuvainen naisesta, hän on kasvanut kiinni naiseen eikä tule toimeen ilman tätä. Mies ei välttämättä aina olekaan se vahva, ylläpitävä voima, vaan sellaisena toimiikin nainen.

Raamatun mukaan Jumala loi maailman kuudessa päivässä ja seitsemäs oli lepopäivä. Leskisenkin tekstissä viitataan tähän: “Iltaan seitsemänten me jarruteltiin, hetki levähtiin”. Aivan tarkasti Raamattua ei kuitenkaan noudatella tässäkään kohdassa. Leskisen tekstin pariskunta ei tee työtä, kuten maailmaa luova Jumala. Se jarruttelee, pidättelee, kunnes lepää, ja sitten tapahtuu jotakin: “Ja pääsy paratiisiin evättiin. Jäi valtakunta.” Kohta voisi viitata syntiinlankeemukseen. Mies ja nainen pidättelevät välillään olevaa vetovoimaa, kunnes se saa yliotteen, ja seksuaalisen kanssakäymisen seurauksena paratiisin portti suljetaan heidän takanaan. Samasta asiasta on kyse Raamatun syntiinlankeemuksessakin. Aatami ja Eeva tulevat tietoiseksi sukupuolisuudestaan, kun heidän silmänsä aukenevat, ja tämän jälkeen Jumala karkottaa heidät paratiisista (1. Moos. 3). Konkreettisemmin ajateltuna Leskisen sanoituksen pariskunnan välillä tapahtuu jotakin peruuttamatonta, joka muuttaa asetelmia.

Ennen siirtymistä luomiskertomus-jaksoon tekstissä puhutaan särkyneestä ruukusta, sen paikkaamisesta ja uudelleen särkymisestä. Ruukku voisi olla suhteen vertauskuva. Rikkoontunutta ihmissuhdetta yritetään paikkailla, mutta aina tulee uusia säröjä. Lommoja tulee tekstin mukaan myös omaantuntoon, kun ruukku taas kerran särkyi; kun suhde ei toimi. Ruukku-vertauskin tuo helposti mieleen uskonnollisen kielen, jossa

ihmistä verrataan särkyvään saviruukkuun. Tähän viittaavia kohtia Raamatussa on esimerkiksi Ilmestyskirjan toisen luvun jae 27: “ja hän on kaitseva heitä [pakanoita] rautaisella valtikalla, niin kuin saviastiat heidät särjetään [---]”. Tässä Leskisen tekstissä ruukku on nimenomaan kahden ihmisen muodostama suhde, joka on yhtä herkkä vaurioitumaan kuin ihminen itsekin.

Sukupuolten erilaisuuteen ja sen tuomiin ongelmiin viitataan tässäkin tekstissä. Naisesta mainitaan, että “niin mielellään on erilainen hän kipsissään ja kääreissään.” Naisessa on siis paljon sellaista, jonka hän verhoaa näkymättömiin mieheltä. Naisen mieli on miehelle arvoitus. Kiinnostava on myös toisen ja kolmannen säkeistön välinen irrallinen säe: “Naisen pimeä puoli on mies.” Myös musiikillisesti säkeelle annetaan erityinen painotus. Laulu on miehen, Juice Leskisen, laulama, mutta naisen ääni kuiskaa puhuen tämän säkeen. Lause on monitulkintainen. Sillä voidaan tarkoittaa ensinnäkin sitä, että jokaisessa naisessa on myös miehinen puoli, samoin kuin jokaisessa miehessä on hieman naista. Tekstissä käsitellään kahden eri sukupuolen välistä parisuhdetta ja sukupuolten eroja. Se, että naisen pimeä puoli on mies, on siis ehkä muistutus siitä, että kaikki ovat loppujen lopuksi vain ihmisiä, eikä sukupuoli olekaan niin määräävä tai itsestään selvä asia. Mutta toisaalta lauseen voisi ajatella myös niin, että nainen voisi olla voimakkaampi ilman miestä, ja hänen elämänsä olisi siten helpompaa, mutta naisella on pimeä puolensa, eli riippuvuus miehestä. Teksti puhuu paljon siitä, miten mies on riippuvainen naisesta, mutta riippuvaisuus ja toisen ihmisen tarvitseminen pätee toisinkin päin. Nainenkaan ei tule toimeen ilman miestä..

Luomiskertomuksen ottaminen parisuhdetta kuvaavan laulun kehykseksi kuvaa tietynlaista jatkuvuutta. Ihminen on aina samanlainen, vaikka aikaa kuluisi tuhansia vuosia. Miehen ja naisen suhde on yhtä salaperäinen, mutkikas ja kiinnostava aina Aatamista ja Eevasta nykypäivään. Ihmisiä on varmasti kautta aikojen myös kiehtonut ajatus siitä, millainen paratiisi oli tai olisi. Paratiisiin liitetään täydellisen onnen ajatus, siellä miehen ja naisen suhdekin oli puhtaimmillaan ja täydellisimmillään. Mitenkään uusi tai tuntematon ei myöskään ole ajatus täydellisestä parisuhteesta paratiisiin vertautuvana onnelana.

Kaiken toistumista ja jatkumista kuvaavat luomiskertomusalluusiot myös tekstissä

Keskitysleiriin! (*Keskitysleirin ruokavalio*, 1976):

Ja jumalakin ihminen loi omiksi kuvikseen.
Hän synnyttää ja kuolee pois ja syntyy uudelleen.
[---] Ja turhaan säälivät äidit lastaan.
Joka päivä nainen haukkaa palan omenastaan.
Ja mä aapiselta kysyn ja testamentille vastaan:
Keskitysleiriin!

Jälleen Leskinen kääntää luomiskertomuksen sanomaa nurinpäin. Jumala ei luonut ihmistä omaksi kuvakseen, kuten Raamattu sanoo, vaan päinvastoin. Kyse on samantyyppisestä uuden näkökulman ottamisesta ja kyseenalaistamisesta kuin aiemminkin on tullut esille. Onko asia aivan varmasti niin kuin Raamattu sen esittää vai voisiko sen nähdä toisinakin?

Teksti on yleensäkin kyyninen ja pessimistinen. Siinä viitataan myös hedelmän syömiseen, joka aiheutti paratiisista karkottamisen (1. Moos. 3: 1 - 6). Leskisen tekstissä tämän todetaan tapahtuvan joka päivä. Tällä kuvataan juuri jatkuvuutta ja sitä, miten kaikki toistuu ja historia kertailee itseään. Äidit säälivät lapsiaan turhaan, koska elämä jatkuu samantyyppisenä sukupolvesta toiseen. Voisi myös ajatella, että jos nainen syö päivittäin palan omenasta, omena on pian syöty kokonaan. Raamatussahan tämä hedelmä, oli se sitten omena tai jokin muu, kasvoi hyvän ja pahan tiedon puussa. Kun ihminen söi tätä hedelmää, hän tuli tietoiseksi hyvästä ja pahasta. Jos tuota hedelmää syödään päivittäin lisää ja lisää, myös tämä tieto lisääntyy. Ja niinhän asia nykyisessä maailmassa on: tietoa tulee aina vain enemmän, ja usein on myös totta se, että tieto lisää tuskaa. Ongelmia ja epäkohtia ei voi paeta ainakaan tietämättömyyden turviin. Enää ei siis eletä paratiisissa, jossa ongelmia ei olisi.

Tekstissä on Leskisen vanhemmille teksteille ominaista uskonto- ja yhteiskuntakriittisyyttä. *Keskitysleirin ruokavalio* -levyllä käytetystä keskitysleiriteemasta hän on haastattelussa sanonut, että keskitysleirillä tarkoitetaan nimenomaan yhteiskuntaa. Se on

Leskisen mukaan paikka, jossa “toiset on asiakkaita ja toiset johtajia tai kauppiaita.”
(Korpeinen 1987, 52.)

Jippii: Mä kuulun järjestöön! Jippii! Mun hyvä on!
Se kaikki huolet kantaa! Vow! Mä olen huoleton!
Se tekee mulle talon! Jee! Se hankkii puolison!
Voi jee! Mä annan kaiken käsiin sen jumalolennon!

Järjestö, keskitysleiri, yhteiskunta, mitä nimeä halutaankaan käyttää, on jälleen kerran jyräävä, omaa ajattelua ehkäisevä systeemi, joka puristaa kaikki samaan muottiin. Uskonto on yksi tämän systeemin osa. “Ja mä aapiselta kysyn ja testamentille vastaan: Keskitysleiriin!” Koulu ja kirkko, aapinen ja Raamattu, ovat niitä kulmakiviä, joille yhteiskunta rakentuu ja jotka antavat samankaltaisia vastauksia siihen, miten yhteiskunnan jäsenenä tulisi olla: täytyy noudattaa normeja.

Ihmisestä, joka syntyy, synnyttää ja kuolee, todetaan myös:

Ja taivasta hän pystyttelee mustakaapuineen,
jotka lukee vihreätä kirjaa ja miettii: ”Mitä mä teen?”

Mustakaapuiset ovat pappeja, jotka yrittävät kirjoistaan, eli Raamatusta, saada selville, mitä pitäisi tehdä, vaikka punainen lanka tuntuu heiltäkin olevan hieman hukassa. Mustakaapuisten tulkitseminen papeiksi saa tukea toisesta samalla levyllä olevasta kappaleesta nimeltään **Keskitysleirin ruokavalio**, jossa sanotaan: “[---] mutta mitä teki mustakaapu sakastin?” Tässä kyseisessä **Keskitysleiriin!**-tekstissä pappien kirjan sanotaan olevan vihreä. Värin merkitys jää hieman epäselväksi. Raamattuja ja muitakin kirkollisia kirjoja on toki monenvärisiä. Jos kirja on vihreä, niin kyseessä ei ainaakaan ole pahamaineinen musta Raamattu. Se ei myöskään ole se pieni punainen kirja, jonka oppeja kommunistisessa Kiinassa noudatettiin. Toisaalta vihreällä tarkoitetaan usein jotakin epäkypsää, aloittelevaa tai viimeistelemätöntä. Olisiko vihreä kirja sitten sellainen teos, jonka antamat ohjeet ovat tekstin kirjoittajan mielestä jääneet hiukan puolikypsiksi eikä niitä ole ajateltu aivan loppuun asti? Toisaalta vihreys viittaa usein

myös ekologisuuteen ja luonnonläheisyyteen, ja miksei Raamatusta voisi löytää myös sellaisia sävyjä, varsinkin kun teksti liikkuu luomiskertomuksen tienoilla. Käsite “vihreä kirja” on kiinnostava ja kieltämättä hieman hämärä, mutta sen merkitys tulee kuitenkin selväksi. Se on pappien ohjenuora, jonka avulla he yrittävät saada selvyyttä asioihin. Kuten todettiin jumalista, että ne ovat ihmisen omia luomuksia, myös taivaan, eli sen, mitä elämän ja kuoleman jälkeen on, mainitaan olevan ihmisen oma rakennelma.

Luomiskertomusta käytetään näissä Leskisen teksteissä apuneuvona tiettyjen teemojen, kuten parisuhteen tai yhteiskunnan, käsittelyssä. Vaikka Leskinen jonkin verran problematisoikin Raamatun kertomusta maailman alkuaajoista kääntelemällä asioita päinvastaisiksi, on luomiskertomus kuitenkin enemmän pohjana ja jonkinlaisena kehyskertomuksena tietyn aiheen pohdiskelulle. Itse luomiskertomusta tekstit eivät varsinaisena pääasianaan käsittele.

Vuonna 1993 Juice Leskiseltä ilmestyi lastenlevy *Haitaribussi*. Tälläkin levyllä viitataan Raamattuun moneen otteeseen, ja luomiskertomuskin on esillä kahdessa kappaleessa. Levy on todellakin suunnattu ensisijaisesti lapsille, joten luomiskertomustakin käsitellään eri tyyllillä kuin edellisissä esimerkeissä. Kappale **Napa** lähtee liikkeelle luomiskertomusviittauksella:

Tuskin Aatami napaansa mulkoili,
tuskin tuijotti muijansa napaa.
Paratiisissa rennosti ulkoili
esimummola tuo napavapaa.
Voi hyvä tavaton! Esi-isä navaton
paransiko tapansa? Lapset löysi napansa!

Laulu on kielellä ja homonymia-ilmiöllä leikittelevä. Muissa säkeistöissä puhutaan siitä, miten nappoja löytyy paitsi ihmisen vatsasta, niin myös etelästä ja pohjoisesta sekä virtalähteistä.

Kysymys siitä, oliko paratiisin asukkailla napa, on pitkään askarruttanut ihmisiä.

Napahan syntyy napanuorasta, jonka olemassaolo edellyttää sitä, että ihminen kasvaa äitinsä kohdussa. Raamatun mukaan Aatami ja Eeva eivät kuitenkaan olleet ihmisen synnyttämiä, joten heillä ei näin ollen olisi ollut napaakaan. Napa-asiaan ei tosin Raamatussa puututa, vaan se on luonnollisesti ihmisen omaa, myöhempää järkeilyä. Aina ei tätä kysymystä ole kuitenkaan taidettu yhtä ankarasti pohtia. Michelangelon 1500-luvulla maalaamassa kuuluisassa freskossa, jossa on kuva ihmisen luomisesta, on Aatamilla selvästi erottuva napa (Taiteen Pikkujättiläinen 1991, s. v. Vatikaani).

Paitsi kielellistä ilottelua, on Leskisen tekstillä myös opettava funktio, kuten lastenlauluilla usein on. Laulussa opetetaan, miten napa-sanalla on monta eri merkitystä. Samalla tehdään tunnetuksi myös Raamattua ja luomiskertomusta. Luomiskertomusalue on vain yksi osa laulusta, yksi esimerkki, jota käytetään homonymian esittelyssä. Luomiskertomukseen tai Raamattuun ei varsinaisesti oteta mitään tietynsuuntaista asennetta, vaikka tietysti humoristisuudenkin voisi lukea eräänlaiseksi asenteeksi. Parodioinnista ei tässä kuitenkaan ole kysymys, mutta tietysti humoristinen suhtautuminen Raamattuun on jälleen kannanotto siihen suuntaan, ettei Raamattua tarvitse aina käsitellä niin juhlallisesti kuin usein on tehty.

Monessakin mielessä samantapainen teksti on myös toinen *Haitaribussin* kappale, nimeltään **Uhanalaiset matelijat**.

Luo käärme nahkatakkinsa.
Ja nurinpäin kääntää lakkinsa.
[---] Vaskitsa näyttää vaskelta,
mutt' ei ota yhtään askelta [---].
Käärme paratiisissa!
Projekteissa rumissa!
Käärme paratiisissa!
Paratiisi jumissa!

Laulussa esitellään erilaisia käärmeitä ja kerrotaan myös jotakin niiden ominaisuuksista, kuten esimerkiksi juuri nahan luomisesta ja myrkkyhampaista. Opettavalla linjalla liikutaan siis tässäkin kappaleessa. Kertosäkeessä viitataan paratiisiin ja käärmeeseen.

Lyhyesti ja ytimekkäästi siinä kerrotaan käärmeen rooli luomiskertomuksessa: käärme saa pahaan aikaan, ja paratiisiin tulee ongelmia. Kuten tunnettua on, juuri käärme houkutteli Eevan syömään kielletystä puusta ja siten oikeastaan aiheutti paratiisista häätämisen (1. Moos. 3: 1 - 5).

Samalla tavoin kuin **Napa**-kappaleessa, myös tässä tekstissä tehdään Raamattua tunnetuksi. Levyn tyyli kertoa asioita on humoristinen, ja teksti on selkeästi suunnattu lapsille, koska se on kielellisestä näppäryydestään huolimatta naiivia ja asioita yksinkertaistavaa. Raamatun kertomia asioita ei pyritä mitenkään asettamaan kyseenalaisiksi, muttei myöskään erityisesti korosteta, että ne olisivat faktatietoja ja totuuksia. Näin ollen voikin ajatella, että erityisesti tässä yhteydessä Leskinen suhtautuu Raamatun kertomuksiin tarinoina, kaunokirjallisuutena, eikä opinkappaleina. Onhan kertomus Aatamista, Eevasta ja paratiisista varsin kiehtova ja mielikuvitusta ruokkiva. Luomiskertomuksen asetelma on sen verran erikoinen, että se houkuttelee kirjoittajan pohtimaan sitä, miten paratiisissa elettiin ja millaisia ihmisiä Aatami ja Eeva olivat sekä vertaamaan tätä kaikkea nykyajan maailmaan ja ihmisiin.

4. 5. Alluusiot Raamatun kieleen

Juice Leskisen teksteissä viitataan paitsi Raamatun henkilöihin ja tapahtumiin, niin myös Raamatun kieleen. Tällaisia alluusioita on useamman tyyppisiä. Teksteissä on ensinnäkin suoria sitaatteja Raamatusta. Ne ovat yleensä hyvin tunnettuja Raamatun lauseita alkuperäisestä asiayhteydestään enemmän tai vähemmän irrotettuina. Usein näitä sitaatteja on myös jonkin verran muunneltu, jolloin ne eivät enää ole samalla lailla suoria sitaatteja. Toisaalta Raamatun kieleen viitataan myös käyttämällä raamatullistyyppistä sanastoa ja lauserakenteita; tällaisia viittauksia voisi kutsua tyyllillisiksi alluusioiksi. Kolmas tapa viitata Raamatun kieleen on raamatullisten käsitteiden ja kuvaston käyttö. Nämä kolme ryhmää ovat tietysti osittain päällekkäisiä, etenkin

kahden jälkimmäisen ryhmän osalta.

Suora sitaatti löytyy esimerkiksi jo aiemminkin esillä olleesta kappaleesta **Matteus, Markus, Luukas ja mä** (*Sinä*, 1990).

Ja Matteus, hän kesytti lauseitaan:
“Ken miekkaan tarttuu, se miekkaan hukkuu!”

Silloin Jeesus sanoi hänelle:
“Pistä miekkasi tuppeen; sillä kaikki,
jotka miekkaan tarttuvat, ne miekkaan hukkuvat.”

(Matt. 26:52)

Leskisen tekstissä kyseinen sitaatti on vain Matteuksen yksi repliikki keskustelussa. Sillä ei varsinaisesti ole kovin suurta merkitystä koko tekstin kannalta, vaan se on vain ohimenevä lausahdus Matteuksen suusta. Kuitenkin siinä toistuu koko kyseisen tekstin teema. Matteuksen nimittäin sanotaan “kesyttävän lauseitaan”. Hän siis harjoittelee ilmaisuaan, kehittelee kieltään ja sanomaansa. Matteus tavallaan suunnittelee ja harjoittelee evankelistan rooliaan: sanoisiko asian evankeliumissa näin vai noin. Siten tässäkin kohdassa kertautuu tekstin ydinajatus: “Totuus päätyikö evankeliumiin?” Evankeliumit ovat siis ihmisten kirjoittamia, ja Leskinen heittää esiin ajatuksen siitä, että se, mitä tänään pidetään totuutena, voikin olla menneisyydessä sattumalta syntynyttä.

Samaa Raamatun kohtaa siteerataan, tosin hieman varioiden, myös toisessa Leskisen tekstissä, nimittäin *Per Vers, runoilija* -levyn (1974) samannimisessä kappaleessa:

Mä olen kukka, jonka kylmä katse raiskaa.
Ja minun toiveet kaikki valuu hiekkaan.
Ja sateet tulee ja minut maahan paiskaa.
En miekkaan tartu ja silti hukun miekkaan...

hukun miekkaan!

Tässä tekstissä subtekstiä, raamatunlausetta, muunnellaan sen merkitystä laajentaen. Miekkaan hukkuu, vaikkei siihen tarttuisikaan. Ajatus sopii hyvin tekstin sävyyn, joka on ahdistunut ja toivoton. Tekstissä puhutaan esimerkiksi “tuskan viitasta” hartioilla, “hiekkään valuvista toiveista” ja “tyhjään nurkkaan huutavasta mykästä suusta”. Miekkaan hukkuminen siihen edes tarttumatta kuvaa hyvin epätoivon pohjattomuutta: kaikki on tuomittu epäonnistumaan.

Jos kyseinen fraasi ei olisi niin avoin viittaus Raamattuun, ei siihen liittyisi mitään huvittavaa, vaan se sopisi hyvin tekstikokonaisuuteen. Kuitenkin juuri se, että kyseinen kohta on raamatullinen alluusio, antaa sille myös humoristisen värin. Humoristisuus syntyy nimenomaan Raamatun kohdan muuntelusta. Raamatun tekstissä kohta liittyy vakavaan tilanteeseen. Jeesusta tullaan vangitsemaan, ja eräs opetuslapsista yrittää puolustaa häntä ja sivaltaa miekallaan ylimmäisen papin palvelijalta korvan pois. Jeesus nuhtelee häntä ja sanoo kuuluisat sanansa. (Matt. 26: 50 - 52.) Raamatussa ja Jeesuksen sanomana nuo sanat kuulostavat juhlallisilta ja yleviltä. Leskisen angstia täynnä olevassa tekstissä lausahdus, että miekkaan hukkuu, vaikkei siihen edes tarttuisi, on korsi, joka katkaisee kamelin selän. Tekstin tuskaisa sävy kääntyy itseään vastaan, koska tämä kohta saa sen tuntumaan koomiselta: voisivatko asiat enää hullummin olla? Tässä valossa koko teksti alkaakin näyttää ironiselta ja parodiselta. Ahdistuksen kuvaus on liioittelua, tahallista paisuttelua. Lyhyt raamatullinen viittaus onkin itse asiassa varsin olennainen avain tekstin sävyn ymmärtämiseen.

Jo kappaleen nimessä, **Per Vers, runoilija**, on jonkinlaista komiikkaa. Runoilijan nimi on Per Vers, hänellä on siis skandinaavinen miehen etunimi ja lyriikkaan viittaava sukunimi, koska Vers-nimestä tulee helposti mieleen englannin kielen sana 'verse', joka tarkoittaa säettä tai runoa. Suomennettuna runoilijan sukunimi voisikin olla “värssy”. Per Vers -nimi on kuitenkin erittäin selkeä viittaus perverssi-sanaan, jolla taas tarkoitetaan kieroutunutta ja luonnotonta. Siksi koko ilmaus Per Vers, runoilija on leikittelevä, koominen ja myös jossain määrin poleeminen. Teksti suhtautuu nimeään

myöten ironisesti runoilijan maailmantuskaan. Kappaletta voisikin pitää jonkinlaisena Nuoren Wertherin kärsimykset -tyypin parodiana.

Samantapainen Raamatun tekstiä muunteleva sitaatti on myös kappaleessa **Pidä vakan alla kynttilää** (*Tauko II*, 1979):

Jos laulat, niin laula hiljaa -
sua kenties kuunnellaan.
Kun olet kypsää viljaa,
sinut leikataan.
Et kaikkea koskaan voi ymmärtää...
pidä vakan alla kynttilää...

Eikä lamppua sytytetä ja panna vakan alle,
vaan lampunjalkaan,
ja niin se loistaa kaikille huoneessa oleville.

(Matt. 5: 15)

Leskisen teksti kuvaa ironiseen sävyyn sitä, miten omia kykyjä ja ajatuksia ei pidä liikaa tuoda esille, koska ne niin helposti latistetaan:

Jos löydät sä ajatuskiteen,
et riemua näyttää saa.
Tuulet yleisen mielipiteen
sinut sammuksiin puhalttaa...

Tätä ilmiötä voisi pitää suomalaiselle kulttuurille ja kasvatukselle tyypillisenä piirteenä. Itseään ei saa liiaksi korostaa, ja vaatimattomuus on tavoiteltavaa. Tekstin ironia on silmiinpistävä. Siinä kehoitetaan laulamaan hiljaa, ettei kukaan kuule, vaikka musiikki ja lauluhan on yleensä tarkoitettu nimenomaan kuultavaksi.

Ne pronssiksi sinutkin valaa,
kun et enää mitään tee.
Mutta ajatuslamppu kun palaa,

ne siitä rankaisee.
[---] ja ne sammuttaa kaikkea liekehtivää,
pidä vakan alla kynttilää...

Tekstissä puhutaan useaan otteeseen “niistä”, jotka tukahduttavat ihmisen oman liekin ja aiheuttavat sen, että kynttilää kannattaa pitää vakan alla. Jälleen kerran Leskisen tekstistä siis löytyy järjestelmä- ja yhteiskuntakritiikkiä. Teksti käsittelee ensisijaisesti taide- ja kulttuurielämää ja siinä vaikuttavia auktoriteetteja ja yleisiä mielipiteitä. Tällainen tulkinta nousee esiin, kun tarkastelee **Pidä vakan alla kynttilää** -tekstiä *Tauko II* -levyn kokonaisuutta vasten. Levyllä on nimittäin selkeä teema, rockmuusiikon elämä ja asema ympäristössään. Jotakin tästä kertovat jo kappaleiden nimetkin, kuten esimerkiksi **Hittejä ja idoleita tai Jumalaut mä oon out**. Sanoitus vertautuu kuitenkin helposti myös yleensä yhteiskuntajärjestelmää koskevaksi. Yhteiskunta ja virkamiehet ovat ne, jotka sanelevat, mitä tehdään, ja omia ajatuksiaan esittävälle yksilölle todetaan: “Et kaikkea koskaan voi ymmärtää”.

“Pidä vakan alla kynttilää” on neuvo, jonka tekstin tekijä haluaa antaa ihmiselle, jolla on oma eräisiä ajatuksia ja ideoita. Tekstin lopussa nimittäin todetaan: “Ne vahvimmat miehet ei ehjiksi jää... Pidä vakan alla kynttilää”. Tähän sisältyy ajatus siitä, että luovuus ja ajattelukyky ovat ihmisen vahvuuksia, mutta koska ne ovat myös ominaisuuksia, jotka helposti latistetaan ja tukahdutetaan, voivat ne tehdä ihmisestä myös heikon. Tällainen ihminen saattaa särkyä arvostelun paineessa, ja siksi hänen ehkä olisikin parempi piilottaa kynttilänsä vakan alle, eikä altistaa itseään liikaa muiden sanomisille.

Kynttilän piilottaminen vakan alle on yleinen sanonta, joten tässäkin tekstissä sanonnan käyttämisen ja muuntelemisen voi tulkita vain kielellä ja tutun vertauksen kuvalla leikittelyksi. Sillä ei välttämättä ole mitään tiettyä asennetta alkuperätekstistään Raamattua kohtaan. Kun tekstin kokonaissävy kuitenkin on ironinen, voisi alluusionkin tulkita ainakin siinä määrin ironiseksi, että siihen sisältyisi se ajatus, että Raamatun opetusta ei todellisessa elämässä pystytäkään toteuttamaan. Se, että antaisi oman valonsa loistaa ja lahjojensa näkyä, tulkitaan meidän kulttuurissamme usein kerskai-

luksi. Paradoksaalista on, että ylenpalttinen vaatimattomuuden korostaminen ja itsensä alentaminen on ainakin osittain kristillisen kasvatuksen ja kulttuurin perua, vaikka tämän yksittäisen Raamatun jakeen perusteella ihmisen tulisi käyttää reilusti lahjojaan. Ironia kohdistuu tässä tekstissä ehkä enemmän Raamatun tulkintaan kuin varsinaiseen Raamatun opetukseen, näinhän asia Leskisen teksteissä usein muutenkin on.

Raamatun ajatusta muunteleva sitaatti löytyy myös kappaleesta **Vie minut paratiisiin** (Sinä, 1990), joka oli esillä jo luomiskertomusalluusioiden yhteydessä. Miehen ja naisen suhdetta ja heidän erilaisuuttaan käsittelevässä tekstissä todetaan:

Me ollaan heikkoja astioita:
posket täynnä me janotaan
piirtää vanhoja kuvioita.
Tunnussanassa sanotaan:
Vie minut paratiisiin [...].

Tekstissä on viittaus hyvin tunnettuun Raamatun kohtaan, jossa naista sanotaan heikkommaksi astiaksi:

Samoin te, miehet, eläkää taidollisesti
kukin vaimonne kanssa, niin kuin
heikomman astian kanssa,
ja osoittakaa heille kunnioitusta [---].

(1. Piet. 3: 7)

“Astia”-sana on vertauskuvallinen, mutta sen merkitys tulee kyllä hyvin selväksi. Vuoden 1992 Raamatun käännöksessä naisesta puhutaankin “heikompana osapuole-
na” (Toivanen - Soinila, 1992, s. v. heikko).

Leskisen tekstiin kuitenkin sisältyy ajatus, että mies ja nainen ovat yhtä lailla heikkoja. He ovat riippuvaisia toisistaan eivätkä pysty nousemaan rooliensa ja omien vaikut-
timiensa yläpuolelle, vaan “piirtävät vanhoja kuvioita”, niin kuin ovat aina tehneet.
Tämän Leskisen huomion valossa kyseinen Raamatun jae näyttäytyy hieman sovini-

nessä valossa. Raamatun kohdassa saatetaan tietysti tarkoittaa lähinnä naisen fyysistä heikkoutta, sitä, ettei nainen ruumiillisilta ominaisuuksiltaan ole joka tilanteessa yhtä voimakas ja suorituskykyinen kuin mies. Tätä ei kuitenkaan suoraan sanota, vaan "heikompi astia" -ilmaukseen voi sisällyttää kaikinpuolisen heikkouden, jonka Leskisen teksti taas kyseenalaistaa.

Leskisen mukaan mies voi olla jopa naista heikompi, tai ainakin tuntee itsensä sellaiseksi: "Se on tosi mestari hienon seitin. Minä olen koinsoyöjä villainen." Mies ja nainen ovat suhteessaan samassa veneessä ja molemmilla on omat heikkoutensa. Miehen ei tarvitse eikä hänellä oikeastaan ole edes mitään oikeuksia tai edellytyksiä asettua naisen yläpuolelle. Kyseisessä Raamatun kohdassa on - varsinkin Leskisen tekstin rinnalla tarkasteltuna - nähtävissä tällainen miehen hienoista ylemmyyttä korostava asetelma: mies voi suhtautua vaimoonsa hieman ylemmydentuntoisesti kuin lapsen, koska nainen on häntä heikompi, ajatellaan tämä heikkous sitten minkä laatuiseksi tahansa.

Paitsi viittauksia tiettyihin Raamatun jakeisiin, Leskinen viittaa Raamattuun myös sen kieltä mukaillen. Tällaiset alluusiot eivät ole aivan niin avoimia ja silmiinpistäviä kuin jonkin tietyn Raamatun kohdan siteeraaminen, mutta raamatullinen kytkeä nousee kuitenkin melko helposti esiin tällaisissa tyyllisissäkin viittauksissa. Tällaisissa tapauksissa on kyse Perrin mainitsemasta kirjallisuuden konventioihin viittaamisesta, josta hän antaa esimerkkinä vaikkapa tietyn runomitan tai genren käyttämisen (Perri 1978, 305).

Pekka Tammen mukaan tällainen tyyllinen viittaus voi aktivoida subtekstin siksi, että käytetty tyylikeino on niin omintakeinen ja tunnistettava, että se herättää kytkennän toiseen tekstiin (Tammi 1991, 82). Raamattu ja sen käyttämä kieli ja tyyli ovat melko ainutlaatuisia ja yksilöllisiä, joten raamatullistyyppinen kielenkäyttö on helposti tunnistettavissa, vaikka uusi teksti puhuisikin aivan muista asioista kuin Raamattu.

Tässä alaluvussa jo esillä olleessa **Per Vers, runoilija** -tekstissä (Sinä, 1990) on tällai-

nen tyyllillinen raamatullinen alluusio:

Voi teitä, joista alkaa kuolemamme!
Voi teitä, joita vapaus kahlitsee!
Kengät hankaa meidän jalkojamme,
ja huutaa suu, ja sanat säröilee!

Tässä tekstin kohdassa käytetään raamatullista poljentoa ja lauserakenteita. Erityisesti raamatullisen kytkennän herättää huudahdus “Voi teitä”. Samantyyppistä puhuttelua esiintyy Raamatussa monissa Jeesuksen puheissa, esimerkiksi Matteuksen evanke- liumissa: “Voi teitä, fariseukset ja kirjanoppineet, te ulkokullatut [---]” (Matt. 23:23).

Tammi muistuttaa, että tyyllillinen viittaus ei luo vain formaalia yhteyttä tekstien välille, kyse ei siis ole vain esimerkiksi runomitan lainaamisesta, vaan tekstienvälisen yhteyden on oltava myös temaattinen ja semanttinen, että kyse olisi subtekstisyydestä (Tammi 1991, 83 - 84).

Kyseisessä Leskisenkin tekstissä raamatullistyyppisellä kielellä on oma funktionsa. Jeesuksen puhetyyliä matkiva kohta luo tekstiin saarnaavan, julistavan ja hieman pateettisen sävyn, mikä taas on omiaan vahvistamaan sanoituksen pateettisuutta ironisoivaa luonnetta.

Samaten esimerkiksi **Matteus, Markus, Luukas ja mä** -kappaleessa (*Sinä*, 1990) käytetään yksittäisiä Raamatun kieleen viittaavia sanoja aiheeseen sopivaa tunnelmaa luomaan:

[---] kääntyi opetuslapsiksi joka
ikinen, siinä se vika on, se on
perkeleellinen moka...

[---] meistä jokainen tykönään tunki niin:
ehkä eka en oo, mutta toka...

Sanoitus käyttää muuten hyvin nykyaikaista, puhekielenomaista kieltä, joten sellaiset

sanat kuin “perkeleellinen” tai “tykönään” poikkeavat tekstin yleisestä tyylistä. Siksi ne herättävätkin huomiota ja luovat kytkennän Raamattuun, varsinkin, kun koko tekstin aihe on raamatullinen. Evankelistojen keikkabändin illanvietto on jo sen verran yllättävä ja nykyaikainen ratkaisu sanoituksen aiheeksi, että raamatullistyyppinen sanasto on ehkä tarpeellinenkin apukeino vahvistamaan sitä tunnelmaa, että tekstin kuvaama tilanne tapahtuisi Raamatun aikana.

Juuri tietyn tunnelman tai vivahteen luominen tekstiin on Raamatun kieleen viittaavien alluusioiden yksi olennainen merkitys. *Pyromaani palaa rikospaikalle* -levyn (1985) kappaleessa **Musta aurinko nousee** on tällainen raamatullinen viittaus:

Riisu yltäni tähtivyö.
Viivy vielä huomiseen.
Kun henki on vahva,
niin vähäkin työ
riittää maailman luomiseen.
Ole kanssani tämäkin yö,
viivy vielä huomiseen.
Rakasta minua, minä
rakastan sinua.

Kappale on rakkauslaulu, jonka kieli ei yleisesti ottaen ole mitenkään raamatullista, mutta kohta “kun henki on vahva”, sekä maininta maailman luomisesta herättävät yhteyden Raamatun tekstiin. “Henki tosin on altis, mutta liha on heikko” todetaan Matteuksen evankeliumin 26. luvun jakeessa 41. “Maailman luominen” taas on selkeästi raamatullinen, luomiskertomukseen viittaava sanonta. Henki liittyy myös tähän Raamatun kohtaan, sillä luomiskertomuksen alussa puhutaan “Jumalan Hengestä, joka liikkui vetten päällä” luomistyön alkaessa (1. Moos. 1:2).

Leskisen tekstissä mies puhuttelee naista, pyytää tätä jäämään luokseen, koska maailma on paha.

Katso ulos. Näätkö sen:
toiset tappaa toisiaan.
Alla veristen vaatteiden

loiset tappaa loisiaan.
Ole minulle ihminen,
kun toiset tappaa toisiaan.

Nainen antaa miehelle turvaa ja toivoa, ja mies toteaa naiselle: “Viet meidät tulevaisuuteen”. Mutta kuitenkin, tästä toivosta huolimatta, tekstin jokaisen säkeistön päätteeksi sanotaan: “Ja jonakin aamuna ennen sarastusta huomaat että musta aurinko nousee.” Mustan auringon nouseminen voisi olla jonkinlainen maailmanloppuvertaus, puhutaanhan tekstissä useaan otteeseen sodista ja yleensäkin pahuudesta, jolta mies haluaa päästä turvaan. Siksi viittaus maailman luomiseen, johon tarvitaan vain vahva henki, tarpeeksi voimakas pyrkimys, muodostuu tärkeäksi tekstin kokonaisuuden kannalta. Vaikka maailmanloppu on ovella, luja ihmissuhde herättää toivoa, sen avulla voidaan melkein luoda maailma uudelleen, ainakin yksittäisen ihmisen osalta. Tietysti tämän ajatuksen voi laajentaa koskemaan koko ihmiskuntaakin. Jos ihmiset välittäisivät enemmän toisistaan, maailmanloppu voitaisiin estää, sillä yksittäisten ihmisten rakkauden ja välittämisen puroista syntyisi suuri joki.

Ihmissuhteeseen liittyvästä toivosta ja uskosta huolimatta musta aurinko, maailmanloppu, vaanii kuitenkin sitkeästi jossakin lähitulevaisuudessa. Vaikka teksti puhuukin sodista ja tuo siten helposti mieleen konkreettisen, maapalloon kohdistuvan maailmanlopun, voi sen tässä tekstissä käsittää paljon pienempänäkin. Laulun ihmissuhdetta uhkaa tuho, kaikista ponnisteluista ja suhteeseen uskomisesta huolimatta. Musta aurinko nousee jonakin päivänä; suhteen loppu on siis väistämättä joskus edessä.

Lastenlevyllä *Haitaribussi* (1993) on kappale **Pyhäkoulu**, jossa pyhäkoulun opettajat ja lapset käyvät jonkinlaista vuoropuhelua keskenään.

Olen pyhäkoulunopettaja neiti Koskinen!
Hallelujaa! Onpas punaposkinen!
Minä olen rehtorinne, neiti Ellen Sallinen.
Hallelujaa! Turhan tuttavallinen...
[---] Oomme teidän paimenenne, haluamme vaalia.
Hallelujaa! Saatte lammaskaalia.

Pyhäkoulun opettajien käyttämä kieli sisältää runsaasti raamatullistyyppisiä fraaseja ja sanoja. He käyttävät sellaisia ilmauksia kuin “vanhurskas”, “rauha iankaikkinen” tai “paratiisin lehto”. Lasten vastauksissa taas puhutaan aivan erilaista kieltä. Heidän repliikkinsä ovat humoristisia heittoja, jotka saavat neitien puheet tuntumaan koomisilta. Kun pyhäkoulun opettajat käyttävät tuttua raamatullista paimenvertausta, huutavat lapset heille: “Saatte lammaskaalia.” Lempeä ja hempeä karitsojen perässä käyskenteleminen muuttuukin hetkessä raadolliseksi lampaan pataan panemiseksi.

Tässä tekstissä asenne raamatullisuuteen ja uskontoon on ehkä yllättäväkin ironinen ja piikikäs kyseisen lastenlevyn yleiseen linjaan verrattuna. Pyhäkoulu ja sen opetukset tehdään naurunalaisiksi ja lasten aitous asetetaan opettajien fraseologisen oppineisuuden yläpuolelle. Valmiiksi pureskeltu uskonto kuluneine kliseineen saa kyytiä; lastenkaan ei siis tarvitse alistua järjestelmän malleihin, vaan oma ajattelu ja kyseenalaistaminen on sallittua heillekin.

Paratiisissa on kaikki veljiä ja siskoja!
Hallelujaa! Onkos siellä diskoja?
[---] Sinne pääsee kunhan luopuu synneistään ja paheistaan.
Hallelujaa! Saatte mennä kahestaan...

Humoristisuus syntyy tekstissä paitsi erityylisten sanojen ja ilmausten yhdistelemisestä samaan tekstiin, myös niiden riittelystä, joka tekee erilaisten kielellisten tyylien yhdistymisen entistäkin kiinteämmäksi ja toisaalta siten korostaa niiden vastakohtaisuuksia.

Heinrich F. Plettin mukaan alluusio on aina yhteydessä kahteen kontekstiin, eli subtekstiin ja uuteen tekstiin. Nämä kontekstit ovat usein hyvinkin erilaisia, joten alluusio aiheuttaa ristiriidan itsensä ja uuden kontekstin välille. Tämä ristiriita voi ilmetä juuri kielellisenä, jos uuden tekstin ja subtekstin kieli poikkeavat kovasti toisistaan. Tällaisina esimerkkeinä Plett mainitsee ensinnäkin erikieliset tekstit, mutta myös erilaisia kielellisiä tyyliä käyttävät tekstit, jolloin poikkeama voi johtua murteesta tai sosiaaliryhmien kielieroista. (Plett 1991, 11.)

Leskisen teksteissä tulee esiin tällainen ilmiö juuri rockin käyttämän kielen ja Raamatun kielen yhdistelemisenä. Hän saattaa ensinnäkin puhua raamatullisesta aiheesta hyvin nykyaikaista kieltä sekä kiro sanoja ja seksuaalisanastoa viljellen, tai toisaalta käyttää raamatullista kieltä aivan muuhun liittyvästä aiheesta kertomiseen. Samassa tekstissä voidaan myös yhdistellä raamatullistyyppistä kieltä ja nykyaikaista puhekieltä. Tällaisten keinojen käyttöä voisi pitää jonkinlaisena säröjen luomisena ja tehokeinona, jonka avulla Raamattu saatetaan uuteen valoon. Plett nimittääkin edellä kuvailtua uuden tekstin ja subtekstin välille syntyvää ristiriitaa väliintuloksi tai puuttumiseksi ('interference') (Plett 1991, 11).

Monissa Leskisen vanhemmissa teksteissä tällaista eri kielellisten tyylien ja aiheiden yhdistelemistä voi pitää tarkoituksellisen provosoinnin keinona, esimerkiksi **Snadisti sadistissa** (*Lahtikaupungin rullaluistelijat*, 1977) Jeesuksen nimittäminen "hintiksi" ja "umpivintiksi" tai hänen seuraajistaan käytetty nimitys "jengi". On kuitenkin hyvä muistaa, että puhekielenomainen tai yleiskielen normien mukaan epäkorrekti kielenkäyttö on rocksanoituksissa hyvin tavallista, joten sen tarkoituksena ei aina välttämättä ole pelkkä hätkähdyttäminen, vaan sitä voisi pitää rocklyriikan genreen kuuluvana piirteenä.

Raamatun kielen yhteydessä nousevat esiin myös raamatulliset käsitteet. Monet niistä ovat sellaisia kirjallisuudessa usein esiintyviä peruskäsitteitä, ettei niitä välttämättä aivan heti edes yhdistetä Raamattuun, vaikka ne olisivatkin sieltä lähtöisin. Juhani Sipilän mukaan esimerkiksi sellaiset tekstissä esiintyvät käsitteet kuten synti, usko, rakkaus, taivas ja helvetti toimivat linkkeinä Raamattuun (Sipilä 1995, 15). Juice Leskisen sanoituksissa tällaisia käsitteitä viljellään esimerkiksi *Sinä*-levyn (1990) kappaleessa **Rakkaus ja minä**.

Usko lähti. Sulki uksen.
Vielä nyrkkiänsä pui.
Hukkas itseluottamuksen.
Lähti pakoon. Pelastui.

Toivo turhautui ja lähti
levitellen käsiään.
Hän on näytelmämme tähti,
näytteleekin mielellään.

Kuin vanhat narkkarit
toisiemme piikiteltävinä.
Kylmässä kylppärissä
rakkaus ja minä.

Kristillisen uskon kolme peruskäsitettä, usko, toivo ja rakkaus, ovat tässä tekstissä henkilöityneet persooniksi, jotka elävät melkein omaa elämäänsä laulun minän elämässä. “Niin pysyvät nyt usko, toivo, rakkaus, nämä kolme: mutta suurin niistä on rakkaus”, todetaan Raamatussa (1. Kor. 13: 13), ja niin tässäkin tekstissä rakkaus on se, joka viimeiseksi jää. Tekstissä elävöitetään tätä Raamatusta tuttua kolmikkoa. Usko on varmaotteinen ja määrätietoinen ja lähtee tiehensäkin pää pystyssä. Toivosta taas sanotaan, että “hän on näytelmämme tähti, näytteleekin mielellään”. Tämä kuvaa toivo-käsitteen luonnetta. Toivoahan usein pidetään yllä, ehkä keinotekoisestikin, sillä toivo harvoin syntyy ja elää itsestään, vaan se täytyy luoda. Muiden mentyä jäljelle jäävä rakkaus ei olekaan niin suurta ja ylevää kuin Raamatun korinttolaiskirje ehkä antaa ymmärtää, vaan se on pikemminkin kipeää kituuttelua:

Kuin vanhat narkkarit
sosiaalihuollon elättinä
me syömme toisiamme,
rakkaus ja minä.

Raamatunlauseen idealismia siis toisaalta romutetaan, vaikka perusajatus onkin sama: rakkaus on kaikkein voimakkain. Mutta vaikka rakkaus olisikin vahvaa, se voi samalla olla myös epätoivoista ja turhauttavaa. Leskisen tekstin lopussa kuvataankin ihmistä ja rakkautta seuraavasti:

Kuin vanhat narkkarit
kasvihuoneen linnunpelättinä...
turhaakin turhemmat,
rakkaus ja minä.

Linnunpelätin kasvihuoneessa on tietystikin täysin turha kapistus, ja rakkauden kanssa takkuaminen on ihmisen elämässä usein yhtä turhaa, kuluttavaa ja järjenvastaista. Mutta siltikin ihminen näyttää olevan riippuvainen rakkaudesta kuin narkomaani piikistä. Ja samanlainen riippuvuussuhde tuntuu tekstin mukaan olevan rakkaudella ihmiseen. Rakkaus ei elä, ellei ihminen pidä sitä yllä.

Näinkin keskeisten käsitteiden kuin usko, toivo ja rakkaus käsittelemiseltä ei kukaan kirjailija voine välttyä. Niiden käyttö luo kuitenkin kytkennän Raamattuun, vaikei niitä käyttämällä aina otettaisikaan minkäänlaista kantaa Raamatun tapaan käsitellä näitä ilmiöitä.

Yöleno-levyllä (1986) on kappale **Ryvetetty kyyhkynen**, joka käyttää samalla tavoin raamatulliseksi tulkittavaa käsitettä, kyyhkystä, laulun nimenä ja kertosaakeena, vaikka teksti muuten kertoo arkipäiväisestä tilanteesta Hyvinkään asemalla.

Ratapihalla Hyvinkään
tihkusateinen yö.
Missä pilttuussa ryvinkään?
Siitä tullut on työ!
Varjot kaihtavat varjojaan.
Minä kuvaani vain.
Kantaa ruhjeita sielussaan
haamut runoilijain.
[----] Ryvetetty kyyhkynen!

Kyyhkystä on totuttu yleensäkin pitämään puhtauden symbolina. Sitä käytetään paljon myös uskonnollisessa kielikuvastossa ja kuvataiteessa. Tämä juontaa juurensa Raamattuun. Raamatussa kyyhkynen on Pyhän Hengen symboli, joka laskeutuu taivaasta Jeesuksen kasteen yhteydessä (esim. Matt. 3: 16). Kyyhkynen on myös rauhan vertauskuva, ja siinäkin roolissa kyyhkyyn liittyy jonkinlainen viattomuuden ja arvokkuuden vaikutelma. Leskisen tekstissä kyyhkynen on kuitenkin ryvetetty, ja kyyhkyseen yhdistyykin näin ollen likaisuus ja turmeltuneisuus. Koska kyyhkyseen yleensä liittyy puhtaus ja jonkinlainen ylevyys, on kyyhkynen ryvettyneisyys erityisen huomiota herättävää. Ryvettynyt kyyhkynen on paljon traagisempi ilmestys kuin vaikkapa

ryvettynyt harakka. Kyyhkysen arvokkaampi asema pohjautunee ainakin osaksi juuri siihen, että kyyhkysellä on Raamatussa tärkeä ja arvokas rooli.

Leskisen tekstin elämänsä epäonnistumisia pohtiva mies kokee olevansa nimenomaan *ryvetetty* kyyhkynen, ei ryvettynyt. Jotkut muut ovat siis lianneet kyyhkysen.

Kuinka typerä joskus oon!
Hänet jälle kanssani vein...
Minä putosin avantoon,
ja hän tallasi kynsillein!
[---] Pilkkahinnalla sielun myin
kaupan harkitsemattoman tein.
Ostin kalliisti takaisin ja järkytyin,
olen kyyhky ryvettynein.

Mies siis kuitenkin syyttää jonkin verran myös itseään, vaikka tekstin itsesäälinen sävy kohdistaaakin syytökset ennen muuta jonnekin toisaalle. Kyyhkyn, miehen, ryvet-
täjä on paitsi tekstissä mainittu “hän”, joka ei auta miestä avannosta, niin ehkä myös
elämä yleensä. Kyyhkyyseen viittaamiseen liittyy ajatus siitä, että surkeus ei aina ole
ollut vallitseva olotila. Nuorena mies on ollut puhdas, avoin ja altis kuin kyyhkynen,
mutta elämän varrella kyyhkynenkin ryvettyy. Kuitenkin laulun minä puhuu itsestään
edelleen kyyhkysenä, eli se puhdas ja herkkä sisin on silti vielä olemassa likaantuneen
kuorenkin alla.

Kappaleen **Pyhä toimitus** (*Pyromaani palaa rikospaikalle*, 1985) nimi luo jo sel-
laisenaankin kytkennän uskonnollisuuteen. Myös varsinaisessa tekstissä käytetään
olennaisessa roolissa raamatullisia käsitteitä.

Maailman kyliin
mä väsyin,
ota syliin.
Sun kätes otsaani viilentää.
Sano jotain
näin katveessa sotain,
niin pääsen lähemmäksi elämää.

[---] Ota viini ja juo,
se on elämä mun.
Anna ruumiisi tuo,
niin mä rauhoitun.

Luodut emme
me olleet toisillemme,
me kaiken loimme, loimme elämää.

Teksti on kokonaisuudessaan pyhän toimituksen, rakastelun, kuvaus. Käsitteet “viini” ja “ruumis” viittaavat kuitenkin myös toisenlaiseen pyhään toimitukseen, ehtoolliseen, joka on kristillisten kirkkojen tärkeä sakramentti. Ehtoollisen esikuvana on Raamatussa kuvattu Jeesuksen ja opetuslasten kiirastorstaina nauttima ateria, jonka yhteydessä Jeesus murtaa leivän ja sanoo: ”Ottakaa, tämä on minun ruumiini.” Samaten Jeesus tarjoaa opetuslapsille viiniä, jonka hän sanoo olevan omaa vertaan. (esim. Mark. 14: 22 - 24.)

Leipä ja viini ovat siis vertauskuvalliset Jeesuksen ruumis ja veri, joita nauttimalla tullaan osallisiksi Jeesuksen kuoleman seurauksesta, eli syntien sovitukselta. Kaikissa kristillisissä kirkoissa ehtoollinen ei ole pelkästään symbolinen tapahtuma. Esimerkiksi katolisen kirkon opin mukaan leipä ja viini todella muuttuvat Jeesuksen ruumiiksi ja vereksi ehtoollisen aikana.

Ehtoolliseen viittaava sanasto antaa Leskisen tekstissä kuvailulle hetkellekin samanlaisen pyhän ja mystisen leiman kuin kirkollisella ehtoollisella on. Ehtoollistapahtuma on pyhä, siinä tapahtuu jotakin normaalin arkikokemuksen ylittävää, varsinkin, jos ajatellaan leivän ja viinin kerta toisensa jälkeen muuttuvan konkreettisesti Jeesuksen ruumiiksi ja vereksi. Leskinen siis haluaa tekstissään antaa miehen ja naisen fyysiselle suhteelle samankaltaisen merkityksen kuin ehtoollisella on kristinuskossa. Se on jotakin pyhää, olennaista, “elämää suurempaa”.

Leskisen tekstissä myös todetaan, että vaikka sanoituksen mies ja nainen eivät olleet luodut toisilleen, he loivat silti kaiken, koska loivat elämää. Luominen on niin ikään

raamatullinen käsite. Tekstin mies ja nainen eivät ehkä olleet toisilleen parhaat mahdolliset kumppanit, heitä ei ehkä ollut tarkoitettu toisilleen, mutta silti he saivat jotakin hyvin tärkeää aikaan. Elämän luominen on tässä tekstiyhteydessä todellakin konkreettista uuden elämän synnyttämistä: rakastelun seurauksena lapsi saa alkunsa, mies ja nainen luovat uuden ihmisen. Raamatussa Jumala on elämän luoja, mutta nyt luojana toimiikin kaksi tavallista ihmistä. Tämä luomisalluusio yhdistyneenä ehtoollisviittauksiin herättää mielikuvan siitä, että rakastavaisilla on mystinen, jopa jumalallinen voima fyysisessä yhteydessään. Sen avulla heillä on mahdollisuus päästä ainakin hetkeksi tavallisen arkielämän yläpuolelle ja myös valta saada uutta elämää aikaan.

Raamattu on yleensäkin vaikuttanut kieleen paljon, joten on ymmärrettävää, että Raamatun kieleen liittyviä kytkeitä on lähes kaikissa kaunokirjallisissa teksteissä runsaasti. Joissakin tapauksissa nämä kytkeet ovat vain tutuilla kielikuvilla ja sanonnoilla leikkelyä, joskus taas halutaan tietoisesti ottaa kantaa Raamatun sanomaan. Näissä molemmissa tapauksissa, sekä kielellä leikkelyssä että tarkoituksellisissa kannoissa, Raamatun lauseet näyttäytyvät ainakin jossain määrin uudenaikaisessa valossa ja subtekstisyys tuo niihin uusia ulottuvuuksia. Myös uudet tekstit, tässä tapauksessa Leskisen sanoitukset, saavat subtekstinsä Raamatun kautta rikkaampia merkityksiä, kuten **Pyhä toimitus** -kappaleen esimerkki osoittaa. Raamatun rinnalla katsottuna Leskisen kuvailema pyhä toimitus saa voimakkaampia sakraaleja ja jumalallisia piirteitä kuin sellaisenaan, siis ilman tekstienvälistä kytkeä tarkasteltuna.

5. PÄÄTÄNTÖ

Raamatullisia alluusioita esiintyy Juice Leskisen rocklyriikassa runsaasti läpi koko tuotannon. Niiden myötä Raamattu nousee merkittäväksi Leskisen rocklyriikan subtekstiksi. Aiheet, joita Leskinen Raamatusta ottaa esiin, ovat pitkälti yleisesti tunnettuja: Jeesus ja hänen elämänsä, opetuslapset, luomiskertomus, tutut raamatulliset fraasit ja ilmaukset. Mitään tavanomaisen tasoista Raamatun tuntemusta spesifimpää tietämystä Leskinen ei siis pyri teksteihinsä sisällyttämään eikä sellaista näin ollen vaadita myöskään tekstien vastaanottajalta. Leskinen on itse kommentoinut raamatullisten aiheiden käyttöä seuraavasti: “Mihinkä sitä luterilaisen kirkon jäsen tästä pääsee. Se on ehtymätön aihe. [---] Mä koen Raamatun kirjallisuuteen tallennettuna ihmismielen viisautena, josta mä oon ottanut asian sieltä ja toisen täältä ja yrittänyt kehittää niistä semmoisen jotakuinkin luotettavan kuvan ihmismielen rakenteesta ja seikkailuista sellaisena kuin mä sen nään.” (KSML 10.3. 90.)

Leskisen teksteissä puhutaan esimerkiksi Jeesuksesta useaan otteeseen. Leskistä tuntuu kiinnostavan Jeesuksen persoona, hänen elämäntarinansa ja sen päätös sekä tämän kaiken vaikutus vielä nykypäivänkin maailmassa. Leskinen problematisoi Jeesuksesta annettua kuvaa, kehittelee uusia käänteitä hänen tarinaansa ja tällä kaikella kyseenalaistaa aiemmin luotuja käsityksiä. Leskisen tekstien Jeesuksessa korostuvat monesti nimenomaan sellaiset piirteet, joita Leskinen tuntuu hänessä arvostavan: Jeesus poikkeaa valtakulttuurista monellakin tavalla. Hän ei suostu tekemään asioita sillä tavoin kuin ne on aina ennenkin tehty, vaan uskaltaa tehdä joskus radikaalejakin ratkaisuja, jos katsoo ne oikeiksi.

Paitsi että Leskisen teksteissä arvostetaan tällaisia piirteitä Jeesuksessa, ne ovat juuri niitä ominaisuuksia, joita Leskinen pitää yleensäkin toivottavina ja tavoiteltavina kenelle tahansa ihmiselle. Omaa tietään rohkeasti kulkeva ja itsenäisesti ajatteleva ihminen on Leskisen ihanne. Sanoituksissa rohkaistaan usein juuri tietynlaiseen epäilyyn: mitään ei pidä hyväksyä sellaisenaan ja annettuja normeja kannattaa aina kyseenalaistaa. Yleensäkin pitäisi miettiä asioita itse ja toimia sen mukaan.

Tällaista ihmisenä olemisen mallia Leskinen tuo esiin nimenomaan yhteiskunnan jäsenenä elämisen kannalta. Leskinen ei ole järjestelmien ystävä. Yhteiskunta, kirkko ja uskonnot ovat sellaisia instituutioita, joissa yksittäisen ihmisen täytyy pitää varansa, ettei joudu systeemin jyräämäksi. Leskinen tuntuu näkevän yhteiskunnan ja sen sisällä vaikuttavat järjestelmät tasapäistävinä normien antajina, ja siksi ihmisen olisi tärkeää pitää puolensa ja ajatella itse. Vaikka tällainen asenne onkin tavoiteltavaa, ei sellaisen näkemyksen mukaan elävä ihminen välttämättä aina pääse elämässä helpolla, vaan hän saa kärsiä siitä, ettei suostu samaan muottiin kuin muut.

Läheisimmät ihmissuhteet ovat myös sellainen kantava voima, jonka turvin maailmas-
sa ja yhteiskunnassa selvitään. Moneen otteeseen Leskisen teksteissä tulee esiin se, miten kahden ihmisen suhde - ja nimenomaan parisuhde - uhmaa kaikkea elämisen vaikeutta ja antaa ainakin edes hetkellisesti sellaista voimaa, jonka avulla ympäriltä tulevien vaatimusten paineissa jaksaa elää.

Tällaisia teemoja sisältävä elämännäkemyks kuoriutuu Juice Leskisen teksteistä, kun niitä tarkastellaan sanoitusten sisältämien raamatullisten alluusioiden kautta. Tietysti tähän samaan tulokseen voitaisiin päästä katselemalla tekstejä myös jostakin muusta näkökulmasta, mutta jo pelkästään tämänkaltaisen subtekstianalyysin avulla teksteistä löytyy yllättävän vahva punainen lanka, joka kuljettaa mukanaan Leskisen rocklyriikan keskeisiä ajatuksia.

Tekstien alluusiot ovat yleensä melko avoimia ja helposti havaittavia nimenomaan siksi, etteivät ne edellytä mitään vaativampaa Raamatun tuntemusta, vaan alluusiot viittaavat kristinuskon vaikutuspiirissä kasvaneen ihmisen hyvin tuntemiin Raamatun kohtiin. Raamatullisia alluusioita on Leskisen sanoituksissa monenlaisia. Alluusioiden monipuolisuudesta saa jonkinlaisen käsityksen jo esimerkiksi tarkastelemalla niitä Perrin luokittelun (Perri 1978, 304 - 305) mukaan.

Leskisen teksteissä on Perrin mainitsemista tapauksista ensinnäkin erisnimillä ja sitaateilla viittaamista. Tällaiset viittaukset saattavat joskus olla varsin lyhyitä, mutta silti

ne voivat aktivoivat hyvinkin laajan aiheelman tai teeman subtekstistä, koska pelkkä nimi voi saada lukijan mielessä liikkeelle paljon siihen liittyviä mielikuvia ja muistuja. Tarkalla kuvauksella ja parafrasilla viittaamisia ei ole aivan yksinkertaista erottaa toisistaan. Tarkkaa kuvaustahan voi Perrin mukaan olla paitsi sisällöllinen, niin myös formaalinen subtekstin noudattelu. Jälkimmäisen tyyppistä viittaamista on ainakin Raamatun tyyllinen mukailu, Raamatun sisältöön taas viitataan Leskisen teksteissä ehkä kuitenkin useammin jonkinlaisella parafrasilla kuin tarkalla kuvauksella. Neljättä Perrin esittelemää tapausta, kirjallisuuden konventioihin viittaamista, on kyseisissä teksteissä runsaasti juuri jo edelläkin mainittuna Raamatun tyylin ja kielen mukailuna.

Kun taas tarkastellaan Leskisen tekstien asennetta subtekstiinsä Raamattuun, voidaan niin ikään löytää erilaisia suhtautumistapoja. Alluusoiden asennoitumisen tutkimusta edustaa siis Lahdelman (1986, 29 - 34) esittelemä tapa. Läheskään kaikissa tapauksissa Leskisen teksteissä ei ole itsestään selvää, onko jokin alluusio asenteeton vai asenteellinen. Saman alluusion voi nähdä yhtä aikaa neutraalina tai tiettyyn suuntaan asenteellisena. Tutun Raamatun kohdan muuntelun voi usein tulkita vain kielellä leikittelynä, josta Leskinen yleensäkin tuntuu suuresti nauttivan. Kirjoittajan ja lukijan yhteinen ilo syntyy juuri tutun subtekstin tunnistamisesta ja oivaltavasta muuntelusta. Raamattusahan on mistä ammentaa: valtava määrä tarinoita, henkilöitä, vertauksia, sanontoja. Siksi raamatullisia alluusioita voidaan käyttää vain yksinkertaisesti uusien tekstien rakennusaineina, ilman että niillä otettaisiin tietynlainen asenne subtekstiin.

Asenteellisista alluusioista näkyvin ryhmä ovat Leskisen sanoituksissa parodiset ja joskus poleemisetkin alluusiot. Kuitenkin on tärkeää huomata, että terävimmät piikit kohdistuvat varsin harvoin itseensä Raamattuun tai esimerkiksi sen henkilöihin. Varsinainen Raamatun parodiointi on monesti melko lailla lempeää ja kevyen kujeilevaa. Kärkevin kritiikki ja iva kohdistuu - kuten aiemmin on useasti tullut ilmi - enemmänkin siihen asemaan, jossa Raamattua pidetään, sekä tapaan, jolla tätä asemaa pönkitetään. Voisikin sanoa myös niin, että Leskinen ei niinkään kritisoi uskoa vaan uskontoa.

Reilun kahdenkymmenen vuoden aikana Leskisen asenne raamatullisia aiheita kohtaan on jonkin verran muuttunut. Lyriikan tyyli on sen sijaan pääosin pysynyt samana. Jonkinlaista kypsymistä ja syvenemistä on silti havaittavissa Leskisessä lyyriikkonaikin. Esimerkiksi *Sinä*-levyn (1990) tekstit tuntuvat kestävämmiltä ja kieleltään rikkaammilta kuin 1970-luvun tuotokset. Leskisen alkupään tuotannossa raamatullisten alluusioiden avulla paljastuva asenne on poleemisempi ja provosoivampi kuin myöhemmissä sanoituksissa. Tämä poleeminen asenne ilmenee esimerkiksi yllättävien ja kovien ilmausten, kuten esimerkiksi seksuaalisanaston, käyttämisenä raamatullisten aiheiden yhteydessä. Yleensäkin vaikuttaa siltä, että sanoituksilla halutaan tarkoituksellisesti ärsyttää ja hätkähdyttää.

Myöhemmissä sanoituksissa suhtautumistapa on paljon ymmärtävämpi ja lempeämpi. Joidenkin sellaisten kappaleiden kuin vaikkapa **Rakkauden ammattilainen** (*Yöleno*, 1986) kohdalla viittauksista voi löytää jopa ihailevan tai samastavan alluusion piirteitä. Mitenkään hampaattomaksi Leskinen ei silti ole myöhempinä vuosinakaan muuttunut. Kritiikkiä toki löytyy, mutta se ei enää ole niin terävää ja osoittelevaa. Leskisen tekstissä kritiikki esitetään monesti huumorin keinoin, ja se tuntuukin olevan melko tehokas tapa saada sanoma perille. Kun asia esitetään humoristisesti, huomataan sen epäkohdat usein helpommin kuin suoraan osoittamalla.

Leskisen suhtautumistavassa uskontoon liittyviin asioihin voi nähdä jopa uskonpuhdistajan asennetta. Häntä voisikin kutsua jonkinlaiseksi "Martti Luther Leskiseksi". Leskinen tarttuu uskonnon muovaamiin luutuneisiin käsityksiin, ravistelee niitä ja johdattelee lukijansa ja kuulijansa takaisin alkulähteille, Raamatun pariin. Hän heittää ilmaan kysymyksiä: miten asia oikein olikaan, ja millaisen me olemme siitä myöhemmin tehneet? Vaikka Leskistä nimitettäisiinkin uskonpuhdistajaksi, niin minään gospelmuusikkona tai hyvän sanoman levittäjänä häntä ei kuitenkaan kannata pitää, sillä skeptisyys ja kriittisyys ovat hänen teksteissään niin vahvasti aina läsnä.

Kun tarkastellaan Juice Leskisen rocklyriikan suhdetta Raamattuun, tulee hyvin no-

peasti ilmi se seikka, ettei subtekstinä voida pitää yksinomaan vain Raamattua. Raamatun ohella taustalta löytyvät myös kristinusko, luterilaisuus, kirkko, liturginen kieli, virret ja kaikenlainen uskonnollisuus yleensäkin. Siinä mielessä voidaankin miettiä, onko subtekstianalyysi toisaalta tähän tarkoitukseen hieman liian kapea-alainen menetelmä, kun taustalta löytyviä tekstejä tuntuukin olevan varsinainen verkosto, joka monimuotoisuudessaan rönsyilee hyvinkin laajalle. Subtekstianalyysia puolustaa kuitenkin sen selkeys, joka ainakin aloittelevalle tutkijalle on helpottavaa monien muiden intertekstuaalisuuden teorioiden abstraktisuuteen verrattuna.

Kun tutkitaan joidenkin tekstien ja Raamatun välisiä kytkeitä, on kiinnostavaa huomata myös se, että Raamattu itsessäänkin on intertekstuaalinen teos. Jyrki Nummen mukaan Uudessa Testamentissa on lukuisia esimerkiksi kielikuviin liittyviä aluksia Vanhaan Testamenttiin, ja Uuden Testamentin sanomaankin annetaan aineksia ja viitteitä jo Vanhassa Testamentissa. Raamatun kaikki osat ovat siis yhteydessä toisiinsa ja kokonaisuuteen. (Nummi 1991, 198 - 203.)

Tekstienvälisen suhteiden verkko tuntuu olevan loppumaton. Siihen on kuitenkin mahdollisuus saada ainakin jonkin verran selvyyttä esimerkiksi juuri subtekstianalyysin avulla. Tekstienvälisyys on kirjallisuutta ja sen lukemista rikastuttava elementti: se vahvistaa tekstin ja lukijan välistä vuorovaikutusta. Lukija kokee oivaltamisen elämyksiä tekstienvälisiä kytkeitä havaitessaan, ja myös tekstien tulkinta laajenee ja syvenee tekstienvälisyyden avulla.

LÄHTEET

Painetut lähteet:

- Bahtin, Mihail, 1991, *Dostojevskin poetiikan ongelmia*, (suom. Paula Nieminen ja Tapani Laine), Helsinki: Kustannus Oy Orient Express, (alkuteos *Problemy poetiki Dostojevskogo*, 1963).
- Ben-Porat, Ziva, 1976, "The Poetics of Literary Allusion", *PTL* vol. 1, no. 1, 105 - 128.
- Bloom, Harold, 1973, *The Anxiety of Influence. A Theory of Poetry*, Oxford: Oxford University Press.
- Dostojevski, F. M., 1979, *Karamazovin veljekset 1*, (suom. V. K. Trast), Helsinki: Otava, (alkuteos *Bratja Karamazovy*, 1880 - 1881).
- Envall, Markku, 1985, *Nasaretin miehen pitkä marssi. Esseitä Jeesus-aiheesta kirjallisuudesta*, Helsinki: WSOY.
- Hebel, Udo J., 1991, "Towards a Descriptive Poetics of Allusion", teoksessa Plett, Heinrich F. (toim.), *Intertextuality*, Berlin: Walter de Gruyter, 135 - 164.
- Jalasto, Carita, 1991, "Maa, vesi, tuli ja ilma. Rocklyriikan tulkintaa luomismyyttien valossa", *Virke* no. 3/1991, 28 - 31.
- Keskinen, Mikko, 1996, "Kriittisiä transpositioita. Intertekstuaalisuuden teoriat kirjaimen ja metaforan välissä", teoksessa Lyytikäinen, Pirjo (toim.), *Mustat merkit muuttuvat merkityksiksi. Kirjallisuudentutkijain seuran vuosikirja 49 osa 1*, Helsinki: SKS, 30 - 51.
- Kinnunen, Aarne, 1989, *Kertomuksen opissa. Avoimen maailman hahmotuksesta*. Helsinki: WSOY.
- Kinnunen, Aarne, 1992, *Huumorin ja koomisen keskeneräinen kysymys*, Helsinki: WSOY.
- Korpeinen, Reijo (toim.), 1987, *Ekkös sää Juice oo*, Helsinki: WSOY.
- KSML = *Keskisuomalainen*
- Lahdelma, Tuomo, 1986, *Vapahtajaa etsimässä. Evankeliumit Endre Adyn lyriikan*

- subtekstinä vuoteen 1908*, Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Leskinen, Juice, 1981, *Sanoja*, Porvoo: Johanna Kustannus.
- Leskinen, Juice, 1991, *Maamme lauluja 3 - 4*, Helsinki: Love Kustannus.
- Leskinen, Juice, 1994, *Haitaribussi*, Helsinki: Love Kustannus.
- Lyytikäinen, Pirjo, 1991, "Palimpsestit ja kynnystekstit. Tekstien välisiä suhteita Gérard Genetten mukaan ja Ahon *Papin rouvan* intertekstuaalisuus", teoksessa Viikari, Auli (toim.), *Intertekstuaalisuus - suuntia ja sovelluksia*, Helsinki: SKS, 145 - 179.
- Makkonen, Anna, 1986, "Avaimia Juha Mannerkorven *Avaimien*. Raamatusta, intertekstuaalisuudesta, tulkinnasta", teoksessa Anttila, Jaana (toim.), *Kirjallisuudentutkijain seuran vuosikirja 40*, Helsinki: SKS, 63 - 82.
- Makkonen, Anna, 1991, "Onko intertekstuaalisuudella mitään rajaa?", teoksessa Viikari, Auli (toim.), *Intertekstuaalisuus - suuntia ja sovelluksia*, Helsinki: SKS, 9 - 30.
- Miller, Owen, 1985, "Intertextual Identity", teoksessa Valdés, Mario J.- Miller, Owen (toim.), *Identity of the Literary Text*, Toronto: Toronto University Press, 19 - 40.
- Nummi, Jyrki, 1991, "Kirjoituksia kirjoituksista. Raamatun intertekstuaalisuudesta", teoksessa Viikari, Auli (toim.), *Intertekstuaalisuus - suuntia ja sovelluksia*, Helsinki: SKS, 180 - 209.
- Nummi, Jyrki, 1993, *Jalon kansan parhaat voimat. Kansalliset kuvat ja Väinö Linnan romaanit Tuntematon sotilas ja Täällä Pohjantähden alla*. Helsinki: WSOY.
- Perri, Carmela, 1978, "On Alluding", *Poetics* vol. 7, no. 3, 289 - 307.
- Pesonen, Pekka, 1982, "Uusmytologismi: näkökulma modernismiin. Venäläisen symbolismin 'mytologismin' tarkastelua Z. G. Mintsin teorioiden pohjalta", teoksessa Viikari, Auli (toim.), *Kirjallisuudentutkijain seuran vuosikirja 34*, Helsinki: SKS, 153 - 168.
- Plett, Heinrich F., 1991, "Intertextualities", teoksessa Plett, H. F. (toim.),

- Intertextuality*, Berlin: Walter de Gruyter, 3 - 29.
- Raamattu*, Vanha Testamentti. XI yleisen kirkolliskokouksen vuonna 1933 käytäntöön ottama suomennos. Uusi Testamentti. XII yleisen kirkolliskokouksen vuonna 1938 käytäntöön ottama suomennos. Pieksämäki: Suomen kirkon sisälähetysseura. (Painettu 1988).
- Salokannel, Juhani, 1993, *Linnasta Saarikoskeen. Suomalaisia kirjailijakuvia*, Helsinki: WSOY.
- Sipilä, Juhani, 1995, *Johannes Hakalan ilmestyskirja. Antti Tuurin Uuden Jerusalemin ja Maan avaruuden tekstienväliset kytkennät Raamattuun*, Helsinki: Yliopistopaino.
- Still, Judith -
- Worton, Michael, 1990, "Introduction", teoksessa Worton, M. - Still, J. (toim.), *Intertextuality - theories and practices*, Manchester: Manchester University Press, 1 - 44.
- Taiteen*
- Pikkujättiläinen*, 1991, Helsinki: WSOY.
- Tammi, Pekka, 1980, "Haavikon tekstit ja subtekstit", teoksessa Viikari, Auli (toim.), *Kirjallisuudentutkijain seuran vuosikirja 33*, Helsinki: SKS, 145 - 159.
- Tammi, Pekka, 1991, "Tekstistä, subtekstistä ja intertekstuaalisista kytkennöistä. Johdatusta Kiril Taranovskin analyysimetodiin", teoksessa Viikari, Auli (toim.), *Intertekstuaalisuus - suuntia ja sovelluksia*, Helsinki: SKS, 59 - 92.
- Toivanen, Aarne -
- Soinila, Sauli, 1992, *Raamatun uusi hakusanakirja 1 - 2*, Helsinki: WSOY.
- Uosukainen, Riitta, 1996, *Liehuva liekinvarsi*, Helsinki: WSOY.

Painamattomat lähteet:

Juice Leskisen lp-levytuotanto 1973 - 96 (**liite 2**).

Turpeinen, Timo, 1995, *20 suosikkia*, cd-levy.

**Tutkielmassa käsitellyt Juice Leskisen tekstit
esiintymisjärjestyksessä**

MATTEUS, MARKUS, LUUKAS JA MÄ

Jerusalemin urheilutalossa
oli sellaiset rutiinibileet.
Kylpi parketti soihtujen valossa.
Markus tokaisi: "Iskemmä fileet..."
"Se on Markusta se", sanoin myhäillen,
"se on basisti - se nyt on semmoinen"
Ja kun olimme soittaneet keikan sen,
saivat kyytiä setelit sileet.
Totuus päätyikö evankeliumiin?
Ei sen väliä niin. Kunhan juteltiin.
Ja annettiin ihmisen viihtyä...
Matteus, Markus, Luukas ja mä.

Ja Matteus, hän kesytti lauseitaan:
"Ken miekkaan tarttuu, se miekkaan hukkuu!"
Oli Luukas aidosti huolissaan:
"Joiko Johannes liikaa? Se nukkuu."
Siinä jatkoilla keskellä yleisön,
ohraleivän ja kalan ja pirtelön
lensi legenda vuolas ja väsymätön.
Ne on käkiä ne, jotka kukkuu...

Ja Matteus, hän vyyhtesi tarinaa,
kertoi aikansa sankarista,
joka ihmistä soitti kuin kitaraa.
Tuli jostakin Nasaretista.
Markus naisia pehmitti katseellaan,
hän ei sanonut mitään, ei lausettakaan,
mutta jokainen huomasi polvissaan:
onpa pojassa penkomista...

Kautta maan, kautta Jordanin rannikon
kääntyi opetuslapsiksi jokaikinen!
Siinä se vika on, se on perkeleellinen moka.
meitä illalla kun valomerkittiin
öihin samettisiin, öihin pehmeisiin
meistä jokainen tykönään tunsi niin:
ehkä eka en oo, mutta toka.

Totuus päätyikö evankeliumiin?
Ei sen väliä niin, kunhan juteltiin
ja pidettiin ihmistä hyvänä...
Matteus, Markus, Luukas ja mä.
Totuus päätyikö evankeliumiin?
Ei sen väliä niin. Kunhan juteltiin.
Toteen käy mitä ihminen uneksii:
Matteus, Markus, Luukas ja J.

Sinä (1990)

JEESUKSEN MUMMU

Jerusalemissa vaisu pyhäilta,
kansa päänsä kiskoo piiloon taakse verhon.
Jeesus karannut on haudankaivajilta,
kuolemansa on kuin lento päiväperhon.
Anna pojanpojallensa paistaa lihapullat.
Nyt on poltettu jo viimeinenkin silta.
Äiti lapsellensa toivoo keppeet mullat.

Palestiinan vapaamuurareiden looshin
konseptit on sekaisin ja sormi suussa.
Jeesus Herran kanssa teki symbioosin.
Oisi pitänyt se tappaa hirsipuussa.
Anna tytärtänsä lohduttaa
silmit pyyhkii,
tekee pyöryköille isoäidin soosin,
uskoo elämään ja varkain hetken nyyhkii.

Ovikello soi! Jeesus tulee kotiin.
Itkee Maria, mut mummu, hän vain hääää.
Hän on vittuuntunut alituisiin sotiin,
mutta rakkaus ei koskaan ole väärää.
Anna hehkuu nutturassaan huutaa päivänsäteen.
Kaataa vettä lapsenlapsen rommitotiin.
Synnin saarnaajat saa kaikki vetää käteen.

Minä (1987)

RAKKAUDEN AMMATILAINEN

Hän on opetellut rakastamaan,
hän on vailla koulutusta.
Siksi arvostelijoissaan
aiheuttaa pahennusta.
Ne häntä piikittelee,
mutta hän sen kestää kyllä.
Hän ei rakkautta tee, hän pitää sitä yllä.
Onko väliä sen, hän minne menee yöksi?
Hän sai ammatiksi rakkauden,
mutta ei tee sitä työksi.
Minkälaisen kohtalon saa hyvä mies
ja hyvä nainen, ihminen, joka on
rakkauden ammattilainen?

Ihmissydan ajoittain
kasvaa naavaa taikka kaarnaa.
Hän rakastaa vain,
vaan ei rakkautta saarnaa.
Terveellinen itsekkyyden
antaa viimeisenkin vaatteen.
Oppilaiden typeryyden
tekee siitä periaatteen.
Onko väliä sen [...]

Rakkaus tekee katkeraa
paatuneeseen omatuntoon.
Hän ihmistä satuttaa,
kun ihmisyyden hoitaa kuntoon.
Hän kantaa mukanaan
kaiken julmuuden ja pilkan.
Saa nauhat vuorollaan
läpi ranteen, läpi nilkan.
Onko väliä sen [...]

Yöleno (1986)

SNADISTI SADISTI

On kaikki valmiina suurta iltaa varten.
Hän rukoilee apua seksin jumalatarten.
Hän tulee Käpernaumista
ja puhuu Lebensraumista.
Hän kyntää uutta sarkaa.

Hän on snadisti sadisti, hieman hintti.
Superälykäs. Umpivintti.
Ensin epäili Tuomas, mutta hänkin jo huomasi sen:
hän on täydellinen.

Hän tekee suuren vaikutuksen väkeen:
hän kätensä levittää kun liukastuu Öljymäkeen.
Ja päästä tuhanten vuoden polvillaan
jengit rypee hautaholvillaan.
Voi, Jeesus-parkaa!

DANSE ALLERGO

Maailmassa on paljon tarinoita Urmas Liljeströmistä,
Loimaan palopäällikön hulluimmasta sisarenpojasta.
Tämä on yksi niistä.

Urmas oli ollut sokea kolmekymmentä vuotta eli koko
elämänsä. Mutta eräänä päivänä hänen vaimonsa Esteri,
o.s. Pääkkönen, hämeenkyröläisen kauppasaksan tun-
nustamaton tytär, kertoi että eräs espanjalais-juutalai-
nen lääkäri pystyisi parantamaan Urmaksen. Lääkäri oli
Jeesus Maria Marx, kuuluisan apufunktiomenetelmän
keksijä. Ja niin tapahtui, että kananlannan ja syljen
avulla Urmas sai näkönsä takaisin. Kolmen päivän pääs-
tä hän ampui itsensä. Hän oli nimittäin allerginen maail-
malle.

Olipa toisen kerran Urmas Liljeström. Hän oli saanut
kappalaisen viransijaisuuden Urjalan seurakunnassa
Arttu Johannes Tötterbergin sijaisena. Arttu Johannes
Tötterberg oli nimittäin lomalla Kanarian saarilla. Eräänä
päivänä Urjalan seurakunnan kirkkoherranvirastoon
tuli eräs hippinuurukainen, Jeesus Maria von Fürgen-
dahl, ja väitti olevansa Jumalan poika. Välittömästi Ur-
mas Liljeström antoi ristiinnaulita hippinuurukaisen, jo-
hon Arttu Johannes Tötterbergin vaimo Elovina (kuu-
luisa kaurarynnitehtaan omistaja) sanoi: "Hyvä Urmas!
Hipin surmas!" Urmas Liljeström oli nimittäin allergi-
nen ihmisille.

Olipa kolmannen kerran Urmas Liljeström. Hän oli
maannut tautivuoteella kaksi vuotta eväänsä liikautta-
matta. Hänen vaimonsa Esteri, o.s. Pääkkönen, käytti
häneä nimitystä "Lasarus" koska hän ei pystynyt mi-
hinkään. Muut sanoivat häntä "talidomidiksi" tai "in-
validiksi". Eräänä päivänä hänen luokseen tuli kuuluisa
parantaja Jeesus Maria Samarin ja sanoi: "Ota vuoteesi
ja käy!" Mutta Urmas sanoi: "Olen elämäni aikana
nauttinut niin paljon sallittuja lisäaineita, että olen itse-
kin enää pelkästään sallittu lisäaine." Urmas oli allergi-
nen lisäaineille.

Keskitysläin ruokavalio (1976)

Hän on hirveitä virheitä puolillansa:
veden viiniksi muuttaa suoliillansa.
Ensin epäili Tuomas...

En tiedä murtaako vuoret henkäys tuon päiväperhon.
Hyvin pyörii bisnekset ihailijakerhon.
Kun ehtoollinen valmis on,
hän lähtee suuntaan kalmiston.
Ja jonnekin hän karkaa.

Hän on tyhmissä ryhmässä aivotrusti,
kennelmiehelle roduton Musti.
Ensin epäili Tuomas...

Lahtikaupungin rullaluistelijat (1977)

ODYSEUS

Jäi pullo pöydälle kajuutan,
ja meri sai miehistön parhaimman.
Jäin kauas rannoista Utopian...
jäin saareen jota aallot alati vatkaa.
Mua seireenit kutsuu ja huhuilee,
mut neula raapii ja rahisee.
Yksin hiekalla istun ja auki on P.
Enkä tiedä miten jatkaa voisoin matkaa.

Täällä soppa kiehuu, on kokkeja miljoonamäärin.
Täällä kaikki aina kaiken tajuaa väärin.
Voi, miksi ei minua haitkaan huolineet!
Voi, miksi ei vieneet minua turhuuden veet!

Minä laivan kauneimman omistin,
sillä aamunkoittoon mä purjehdin.
Päin aurinkoa ja taivastakin
minä lähdin; kaikki opetukset sotkin.
Jeesus ja Marx nuoli nappejaan,
ja poliitikot jäivät itkemään.
Minä laivan saanut olin, ja pään.
Minä kolkkasin papit ja Freudia nilkkaan potkin.

Mutta meri vei miehet ja meri vei kauneimman laivan.
Nyt rannalla istun ja hiekkaa varpailla kaivan.
Voi, miksi ei minua haitkaan huolineet!
Voi, miksi ei vieneet minua turhuuden veet!

On hattuni hukkuneet kuumaan lentohiekkaan.
Ja rotat on uineet saariin parempiin.
Mä eilen törmäsin johonkin partaniekkaan...
hän leijui pois ja katosi taivaasiin.

Pois haluan! Täältä en mitään saa,
minä haluan nähdä ja matkustaa,
harhailla kohti Utopiaa...
tahdon laivan, vaikka sitten aivan pienen!
Niin kauan merellä matkaa teen
kunnes saavutan kauneimman autereen,
kunnes satujen rannan nään taivaalleen
nousevan hiljaa ja hartaasti, lailla sienen.

On mulle jo kauan laulanut hiljaa Poseidon,
ja kutsu on soinut kauneimman merenneidon!
On pilviin pois jo linnut lentäneet.
On kauan jo vellonneet, kauan on vellonneet veet

Per Vers, runoilija (1974)

TWISTIN YLIVOIMAA

Mitä hallinnut ei Rooman sotilas?
Twistin ylivoimaa!
Mitä ristillä toteutti Messias?
Twistin ylivoimaa!
Ja kuivuttuansa ristillä
hän maailman hurmaa twistillä
eikä aliarvioi
twistin ylivoimaa!

Mitä Marx ei ottanut huomioon?
Twistin ylivoimaa?
Mitä käyttänyt ei rahan tuomioon?
Twistin ylivoimaa!
Tuhlas aikansa hän pääomalle!
Voi kun oiskin lähtenyt lomalle
ja kokeillut
twistin ylivoimaa!

Mitä Lammio inhosi Rokassa?
Twistin ylivoimaa!
Mitä tajunneet ei Stalin eikä Bokassa?
Twistin ylivoimaa!
Ei pystyneet maailmaa uudistaan
kun eivät löytäneet ruudistaan
twistin ylivoimaa!

Mitä Hitler unohti juonistaan?
Twistin ylivoimaa!
Mitä puuttuikaan verisuonistaan?
Twistin ylivoimaa!
Mies innostui väkijoukkoihin
eikä kajonnut kallonsa loukkoihin
ja etsinyt
twistin ylivoimaa!

Mitä kaipaa maailma nykyinen?
Twistin ylivoimaa!
Mitä kaipaa mies iskukykyinen?
Twistin ylivoimaa!
Enemmän kuin neutroniaseistaan
hän löytää keskikaljalaseistaan
twistin ylivoimaa...

Dokumentti (1981)

EKUMEEINEN JENKKA

Sitä pastori katteli kummissaan,
kun kirkossa näytti niin väisulta.
Oli mummoja muutama tummissaan.
Kaino kuorsaus karkasi Kaisulta.
Kävi leimahdus pastorin aivoista:
"Miksi saarnata helvetin vaivoista?
Turha kirkon on kätkeä kilpeen päätä!
Evankeliumi vois olla hilpeempää!"

Siispä tuumasta toimeen! Ja sarvista
tarttui härkää ja jännitti joustansa.
Täytyi temppeleä kuulijaparvista,
jotka suuresti tykkäsi showstansa.
Oli saarnansa nyt monipuolista:
kertoivat vitsejä saarnastuolista.
Lauloi jenkkan ja löysäsi kaulusta.
Jeesus hurrasi alttaritaulusta.

Kertoivat Jeesuksen ihmetoimista:
"Esimerkkinä vaikkapa Kaanaan häät.
Oli kuulu hän henkensä voimista.
Kun hän yskäisi, kääntyivät kraanaan päätä.
Jop uskoiivat Jumalan luomaksi:
vetä löihti hän hääjuhluomaksi!
Viisi leipää — ja kahdesta turskasta
hän lunasi särviä hurkasta!"

Oli Pietari pitkällä siimalla
Gerasaretin suurella järvellä,
rajat ylityksellä kun yllätti viimalla —
oli Pietarin purren se tärvellä!
Huusi Pietari: "Pois piru merrasta!
Mereen elastus kiinni on Herrasta!"
Kukaan tullut ei Jeesusta saatille,
vetä löihti hän tallusti paatille.
Mutta piispa kun on mustasukkainen,
hän pyytteli jumalanpilkkasta:
"Sinä pastori liehuvatukkainen!
Voisit sääntöjä pikkasen vilkasta!"
Ja hän hirveesti pappia painosti,
mikä tietenkin showtansa mainosti —
hiippakunnassa kun sakaristoissa
oli pastori mustissa listoissa.

Pater Noster se katteli pilvestä
kirkonpalvelijaa radikaalista,
joka muistutti reipasta ilvestä:
kolehdissansakin oli saalista.
Tuomi Sebaot: "Tuon kyllä raivaan pois,
muuten vallata multa hän taivaan vois!"
Sitten pastori tukehtui öylättiin,
ja kohtapa kirstua höylättiin!

Ajan henki (1981)

KUINKA JUMALAA PILKATAAN

Jos vetten päällä kävelen
ja kerron, että kävelin,
se kielletään ja kiistetään
ja pannaan hartain sävelin.
Jos väitän, että kirkonmiehet
armeijoita kyhäsi,
sä loukkaannut ja taivastelet,
että pilaan pyhäsi.
Pilkkaaanko Jumalaa
helposti loukkaantuvaa?
Pilkkaaanko Jumalaa vai Jumalan kuvaa?

Hän näkee kaiken, sanotaan,
ja hänestä on sana vaan.
Näkis ehkä mutta keskittyy
vain yhteen kanavaan.
Jos Jeesus tulee uudesta,
se jälleen ristiinnaulitaan,
ja papit huutaa kuoroinensa:
"Käännetään ja kaulitaan!"
Pilkkaaanko Jumalaa helposti pilaantuvaa?
Pilkkaaanko Jumalaa vain Jumalan kuvaa?

Kun veri muuttuu ketsupiksi,
henkiruumis fileeksi,
niin vakaumuksen varjolla
voi panna mestat sileeksi.
Ja totta kai myös taistelussa
hän on meidän puolella,
kun autuaita olimme
ja rukoilimme huolella.

Voi Viktor! Mitä tuleekaan
sun tarhas ihmistaimista?
Kun laulut muuta kuvaa ei
kuin paskaa taikka naimista...
Synti elää Juicessa ja Ismossa ja Kojossa,
kun niiden tahtiin miehet joraa
aina penis ojossa.

Jos piru kerran kelpaa mukaan
suureen, pyhään teokseen,
kai Jumalan voi kirjoitella epäpyhään seokseen...
Ja onko hänen paikkansa kammioissa sakastin?
Hän onko sielujemme pakastin?

Boogieteorian alkeet peruskoulun ala-astetta varten:

lyhyt oppimäärä (1983)

KUOLEMANKURVAAN

No jo se kepitti kun Katarina revitti
kuin Rasputin.
Me teimme siitä kyllä hullun esimerkillisen marttyyrin.
Mutta onko hänen vikansa jos vaikka Mikkelissä
on sormi liipasimella ja nirri nikkelissä.
Sillä henki ja aine useinkaan ei kohtaa toisiaan.

Se veti rokkia ja tequilaa ja lauloi suolakurkullaan.
Se veti molemmista päistä tulen tupakkaan.
Mutta onko hänen vikansa jos joku Haminassa
nukkuu lanttu pakastimessa ja sukat kaminassa.
Sillä henki ja aine [...]

Kuolemankurvaan kuolleilta turvaan
sinä lähetit ainoan poikas
sen ei kestänyt kantti ja se oikas.

Se maailmansa kanssa oli aina napit vastakkain.
Kato elämä on muualla kuin projekteissa kiusaajain.
Onko hänen vikansa jos jossain Vieremällä
ennätysten kirjaan mennään vaikka pieremällä.
Sillä henki ja aine [...]

Kuolemankurvaan kuolleilta turvaan
sinä lähetit ainoan poikas.
Nyt se seisoo tossa sydän kädessään
ja käsi vapisee.
Väkijoukot sitä vahtaa, lauman turvissa ne huutelee.
Onko hänen vikansa jos jengi stadissansa
myrskytuuleen navigoi pesuvadissansa.

Kuolemankurvaan [...]

(Simsalabim Jim, 1992)

VALTATIE 9

Tämä risteys, missä seison, jo tuttu on:
minä muistan kahvilan ja huoltamon.
Hänen luokseen kyllä reitin ymmärrän:
sinne vie valtatie 9!

Kaksitoista turistibussia tulee; niihin pääse en.
On kuskeina opetuslapset Jeesuksen!
Mutta minä liftaan rantaan elämän...
sinne vie valtatie 9!

Taas kauan seison ja kynsiäni viilaan.
Sitten Leninin kaaraan luitani mä kiilaan.
Sinne päin missä mua oottaa hän,
sinne vie valtatie 9!

Ei hänelle tämä reitti oikein käy.
Taas tielle jään eikä määränpäättä näy.
On silti matkaa aina vähemmän!
Sinne vie valtatie 9!

Jo Beethoven saapuu, hänen kyytiin pomppaan!
Soi stereot hänen musaa, minä kitaralla komppaan!
Jo määränpään tunnen lähenevän.
Sinne vie valtatie 9!

Per Vers, runoilija (1974)

EPÄILE VAIN

Jotka osaa, tekee mitä vaan.
Jotka ei, ne ryhtyy opettamaan.
Kuinka kauan ne mellastaa
saavatkaan pellossain?
Ne muokkaa, ne tutkii ja lannoittaa.
Ne hyödyntää kaiken minkä saa.
Jos et tahdo olla niiden riistomaa,
epäile vain!

Mulle kaikki valmiina syötetään.
ne tahtoo jalat tai kädet tai pään,
mutta kokonaan ei,
ei kirveelläkään panostain.
Ne ohjaa, neuvoo ja vakuuttaa,
että näin on takuulla helpompaa.
Tuuli tuuliviirin tuuleen saa!
Epäile vain!

Äiti lapsen vieroittaa huomastaan
kyynelsilmin luopuu luomastaan
voimaa rakkaudesta suomastaan
toivottain.
Eikö ihminen pääse uomastaan,
isoveljestä, tylystä kuomastaan!
Kyllä Jeesuskin diggaa Tuomastaan
- epäile vain!

Dokumentti (1981)

SUUTELE, JUUDAS

Suutele, Juudas,
ja anteeksi anna.
Mua halvalla ehkä
vaan ilman ei panna.
Suutele, Juudas,
sen tänään jo siedän,
nyt kun sinun laillasi
totuuden tiedän.

Suutele, Juudas.
On elämä tyhmyä:
oikeat yksilöt
ei kerää ryhmää.
Suutele, Juudas,
mut paljasta syytkin:
et itseäs myy,
vaikka toisia myytkin.

Suutele, Juudas,
ja hymysi viekkaan
voit ikuistaa jokaisen
arenan hiekkiaan.

Sinä (1990)

TAHITILLE UIDEN

Uuden Seelannin rannassa sukelsin
mä Ison valtameren aaltoihiin.
Läpi tyrskyjen hienosti kroolaten
me lähdimme suuntaan Tahitiin.
Minä aattelin: matkan hyvän teen
ylitse Aldrichin syvänteen.
Löytyi sapuskaa Malayasta.
Ja siellä voi kuunnella Maijasta!
Hii-Hui! Parivaljakko ui.
Kerran se näinkin tapahtui.
Hii-Haa! Nyt ei pelätä saa!
Tämä uinti on elämää suurempaa.

Kautta Zeuksen pään!
Mehän eksytään!
Me kauhomme liikaa etelään.
Voi, rakkahin, äkkiä takaisin!
Munat huurtuu jos hetkeksi tänne jään.
No, me olimme tarpeeksi nuoria
emme pelänneet edes jäävuoria.
Saimme viettää yön Mururoalla.
Siellä töitä ois uudella Nooalla!

JUMALA

Jumalalle soitin. Koitin sitä tavoittaa.
Missä äijä väijyy, kun ei sitä kiinni saa?
No, neuvottelemassa ja toivoo ettei häirittäis,
muuten asekaupat paavin kanssa hoitamatta jäis!
Missä hän on? Kesälomalla lokakuuhun!
Missä hän on? Meni seuroille Joensuuhun.
Missä hän ? Hän tutustuu kolmansiin maihin.
Missä hän on? Vapaalla maanantaihin.

Rukoilin ja yritin huomiotaan käännättää.
Missä äijä väijyy? Miksi minut näännyttää?
Piispaainkokouksessa ottaa kantaa naispappeuteen.

Eikä ota ketään vastaan. Kuulemiin huomiseen.
Missä on? Hän on aseita siunaamassa.
Missä hän on? Täytyy laskea aneverokassa.
Missä hän on? Sakaristossa suljetuin ovin.
Missä hän on? Kokous kestää vieläkin tovin.

No, lopulta hän löytyi. Hän sanoi: "Minä harkitsen."
Saatanasti sekaisin olivat arkit sen.
Arkkiengelinkin mielestä homma haisee pahalle.
Ei se ehkä ole kuollut mut se haisee rahalle.
Missä hän on? Hän on poikiaan uhraamassa.
Missä hän on? Seminaarissa Maariassa.
Missä hän on? Hän on käymässä raastuvassa.
Missä hän on? Kärysi lahjusjupakassa.
Missä hän on? Hän aikoo myydä luvatun maansa.
Missä hän on? Hoitaa vaalikampanjaansa.
Missä hän on? Jälleen huomenna virastossa.
Missä hän on? Näkyleipomossa.

*(Boogieteorian alkeet peruskoulun
ala-astetta varten: lyhyt oppimäärä, 1983)*

Viimein kangastaa
untien ihmemaata.
Sinne rantautuu kaksi kroolaajaa.
Nousee maihin näin käyden käsikkäin.
Kokee yhdessä jotakin valtavaa.
Täällä täyttää pään syvä ystävyys.
Toisten läheisyys, aito ihmisyyden.
Tein päätöksen: minä tänne jään.
Niinhän on tehnyt myös Paul Gauguin.

Oli uutinen päivälehdessä,
mikäs täällä on mellakkaa tehdessä.
Ei oo kivaa millään kansalla.
Pois lensimme sieltä Lufthansalla!
Tätä millään käsittää voi et,
kun on oudot rytmit ja soittimet.
Siitä lähtien elimme kriisissä:
tuli käydyksi väärässä biisissä!

Minä (1987)

VIRSI

Jumala ja Saatana yhteisessä unessa
toisistansa mittaa ottaa
toinen potkii, toinen mottaa.
Heille hartautta harjoitamme aina huolella,
siksi heistä kumpikin on meidän puolella.

Jumala ja Saatana tuhansissa hahmoissa
meidän leikkipaikoillamme
vaatii kuuliaisuuttamme
vuorotellen tappioilla, vuorotellen voitolla
eikä kumpainkaan pärjää meistä loitolla.

Jumala ja Saatana vaalii meitä luotuja,
sielut niiden komennossa
on kuin Herran kukkarossa,
uniin tuuditimme keskimatkan ohjelmistoilla
heistä kumpikin on meidän palkkalistoilla..

Jumala ja Saatana - noudatamme ohjeita
painottaen järkevyyttä
kasvatamme syyllisyyttä,
häpeilemme ihmisyyttä ihmisyyden toimissa,
heistä kumpikin on meidän taustavoimissa.

(Simsalabim Jim, 1992)

VIE MINUT PARATIISIIN

Se on yksi liehuva liekinheitin,
minä olen tietäisit millainen.
Se on tosi mestari hienon seitin.
Minä olen koinsyömä villainen.
Me ollaan heikkoja astioita:
posket täynnä me janotaan
piirtää vanhoja kuvioita.
Tunnussanassa sanotaan:
Vie minut paratiisiin
vaunuin tuulten kaatamin.
Vie minut paratiisiin,
löydät vanhan aatamin.

Sillalla se huomasi
kuinka mustaa
vesi on tuon pohjoisen sektorin.
Minä kehin riimejä, mietin pustaa,
viheltelin hittejä Hectorin.
Toinen toiselle tehdään raamit,
niissä armoa anotaan.
Armon ritarit, armon daamit,
aamunkahvassa sanotaan:
Vie minut paratiisiin
vaunuin tuulten kaatamin.
Vie minut paratiisiin,
löydät vanhan aatamin.

Lumi tuli talveksi,
sitten poistui,
enkeliin se koversi eteisen.
Kesä oli äkkiä,
talvi toistui:
runko romanssin pitkävetaisen.
Vie minut paratiisiin
vaunuin tuulten kaatamin.
Vie minut paratiisiin,
löydät vanhan aatamin.

Sinä (1990)

NAISEN PIMEÄ PUOLI

Ruukun särkyneen
kun eniseen mä saatan kuntoon
Se kohta särkyä uudelleen.
Ja lommon teen myös omaantuntoon
- se kuuluu perään huudelleen.
Aamu ensimmäinen
siitä kaikki alkoi kukaties,
kun naisen kylkeen
luuksi kasvoi mies.
Hän nähköön unta.
Iltaan seitsemänten
me jarruteltiin,
hetki levättiin.
Ja pääsy paratiisiin evättiin.
Jäi valtakunta.

Taivas tyynynään
käy lepäämään tuo täysi nainen
ja yhä leijuu sfääreissään:
niin mielellään on erilainen
hän kipsissään ja kääreissään.

Naisen pimeä puoli on mies.

Kenties sokeuduin
tai halvaannuin
tai kutsui baana
tai nainen riisui kinnastaan
tai ikään kuin satavuotiaana
mies luopuu vasta rinnastaan...

Sinä (1990)

KESKITYSLEIRIIN!

Ja jumalatkin ihminen loi omiksi kuvikseen.
Hän synnyttää ja kuolee pois ja syntyy uudelleen.
Ja taivasta hän pystyttelee mustakaapuineen,
jotka lukee vihreitä kirjaa ja miettii: "Mitä mä teen?"

Ja turhaan säälivät äidit lastaan.
Joka päivä nainen haukkaa palan omenastaan.
Ja mä aapiselta kysyn ja testamentille vastaan:
Keskitysleiriin!
Keskitysleiriin!
Keskitysleiriin!
Siellä kaikilla oli niin mukavaa...

Jippii: Mä kuulun järjestöön! Jippii! Mun hyvä on!
Se kaikki huolet kantaa! Vow! Mä olen huoleton!
Se tekee mulle talon! Jee! Se hankkii puolison!
Voi jee! Mä annan kaiken käsiin sen jumalolennon!

Joka päivä versoo sammalet meidän reisiin.
Joka päivä Little Richard rakastuu Daisyyn.
Eikä tätä tietä mennä Peyton Placeen, vaan
Keskitysleiriin!
Keskitysleiriin!
Keskitysleiriin!
Siellä kaikilla oli niin mukavaa...

Keskitysleirin ruokavalio (1976)

UHANALAISET MATELJAT

Luo käärme nahkatakkinsa
ja nurinpäin kääntää lakkinsa.
Se täyttää alkaa normia ja näyttää keskisormia.
Vaskitsa näyttää vaskelta, mutt' ei ota yhtään askelta,
jotta katselijan lumois ja murheita harteilta kumoais.
Kun syntynyt on anakondaksi muuttua ei voi Hondaksi,
jolla itseltä karkuun huristaa, siinä voi ittensä kuristaa.
Käärme paratiisissa! Projekteissa rumissa.
Käärme paratiisissa! Paratiisi jumissa.

Se nahkaansa luo ja harkitsee hetken
ja nahkansa parkitsee.
Myrkky jo alkaa vaikuttaa. Se oudosti nahkaa laikuttaa.
Kalkkarokäärme kalkuttaa, kun kalkkaromuija nalkuttaa.
Ja sitten on kaikki pielessä,
kun on purema käärmeen kielessä.
Kun hampaat on täytetty myrkyllä,
ja on muutenkin myrkkyä tyrkyllä,
niin täytyy painaa mieleensä, että ei pidä purra kieleensä.
Käärme paratiisissa! Projekteissa rumissa.
Käärme paratiisissa! Paratiisi jumissa.

Haitaribussi (1993)

NAPA

Tuskin Aatami napaansa mulkoili,
tuskin tuijotti muijansa napaa.
Paratiisissa rennosti ulkoili
esimummola tuo napavapaa.
Voi, hyvä tavaton! Esi-isä navaton
paransiko tapansa? Lapset löysi napansa!
Napa! Napa! Paa korvan taa.

Yksi napa on päätynt pohjoiseen.
Napa toinen se on etelässä.
Ne kun kyllästyi hyyhmänsä sohjoiseen
viihdy ruumiissa ei vetelässä.
Keskellä avannon paikka pohjoisnavan on.
Retkelläkö tavataan? Hymyllään kun navataan!
Napa! Napa! [...]

Minä tarkkailen vatsani töyrästä:
navan pohja on nöyhtää ja rapaa.
Ja se kertookin tyypistä nöyrästä,
joka kiertelee maailman napaa.
Voi, hyvä tavaton! Virtalähde navaton?
Se on ihan mahdoton, tarmoton ja tahdoton.
Napa! Napa! [...]

Haitaribussi (1993)

PER VERS, RUNOILIJÄ

Jo aamu nousee, taivas punertuu.
Pois tuskan viitan hartioilta viskaan.
Paikka vaihtaa aurinko ja kuu...
Ja taas yö iskee hampaat niskaan!

Mä seuraan suuntaa kirkkaan johtotähdän,
ja pyörät pyörii, päivät vierähtää.
Ei tärkeää se ole miksi lähdän,
on tärkeää vain se, mä miksen jää...
mä miksen jää?

Mä olen kukka, jonka kylmä katse raiskaa.
Ja minun toiveet kaikki valuu hiekkaan.
Ja sateet tulee ja minut maahan paiskaa.
En miekkaan tartu ja silti hukun miekkaan...
hukun miekkaan!

Voi teitä, joista alkaa kuolemamme!
Voi teitä, joita vapaus kahlitsee!
Kengät hankaa meidän jalkojamme,
ja huutaa suu, ja sanat säröilee!

Ja bensa loppuu valtatiellä Loimaan!
Ja Sohlberg taas pilveen piiloutuu!
Jää rokki auton radiosta soimaan.
ja tyhjään nurkkaan huutaa mykkä suu...
huutaa mykkä suu!

Per Vers, runoilija (1974)

PIDÄ VAKAN ALLA KYNTTILÄÄ

Jos laulat niin laula hiljaa —
sua kenties kuunnellaan.
Kun olet kypsää viljaa,
sinut leikataan.
Et kaikkea koskaan voi ymmärtää...
pidä vakan alla kynttilää...

Ne pronssiksi sinutkin valaa,
kun et enää mitään tee.
Mutta ajatuslamppu kun palaa,
ne siitä rankaisee.
On parempi jos liian moni ei nää...
pidä vakan alla kynttilää...

Ne huolestuu huolestumiseen,
ne koettelee valtimoo,
ne tekevät sinusta klisheen,
ne ovat VPK,
ja ne sammuttaa kaikkea liekehtivää,
pidä vakan alla kynttilää...

Jos löydät sä ajatuskiteen,
et riemua näyttää saa.
Tuulet joiden mielipiteen
sinut sammutuksiin puhalttaa...
Ne vahimmat miehet ei ehjiksi jää...
pidä vakan alla kynttilää...

Ne vahimmat miehet ei ehjiksi jää...
pidä vakan alla kynttilää...

Tauko II (1979)

MUSTA AURINKO NOUSEE

Riisu yltäni tähtivyö.
Viivy vielä huomiseen.
Kun henki on vahva,
niin vähäkin työ
riittää maailman luomiseen.
Ole kanssani tämäkin yö,
viivy vielä huomiseen.
Rakasta minua, minä
rakastan sinua.

Katso ulos. Näätkö sen:
toiset tappaa toisiaan.
Alla veristen vaatteiden
loiset tappaa loisiaan.
Ole minulle ihminen,
kun toiset tappaa toisiaan.
Rakasta minua, minä
rakastan sinua.

Ja sinä hymyilet ja katsot noin.
Viet minut aamuun uuteen
kuin kevään ensimmäiseen sateeseen.
Sinun sieluusi kiinni päästä voin.
Viet meidät tulevaisuuteen.
Ja jonakin aamuna ennen sarastusta
huomaat että musta
aurinko nousee.

Riisu yltäni tähtivyö.
Viivy viikkoon seuraavaan.
Tätä riemua aika ei syö,
ei se törmää maailmaan.
Katse hellä kuin viime yö
miehen riisuu aseistaan.
Rakasta minua, minä
rakastan sinua.

Ja sinä hymyilet ja katsot noin [...]

Ja minä hymyilen kun sinut nään.
Mä uskon aikaan toiseen:
ei liput liehu sotaa julistain.
Sinun kanssasi nousen hellimpään
aamuun aurinkoiseen,
ja jonakin aamuna ennen sarastusta
huomaan että musta
aurinko nousee.

Pyromaani palaa rikospaikalle (1985)

PYHÄKOULU

Olen pyhäkoulunopettaja, neiti Koskinen.
Hallelujaa! Onpas punaposkinen.
Minä olen rehtorinne, neiti Ellen Sallinen.
Hallelujaa! Turhan tuttavallinen.
Teemme teistä vanhurskaita, Herran ikiomia.
Hallelujaa! Aivan saamattomia.
Ha! Hal... Halle! Halle... Hallelu! Hallelu...
Halleluja! ...leluja ... leluja...

Johdatamme lapsilauman paratiisin portille.
Hallelujaa! Lähettäiskö kortille.
Oomme teidän paimenenne, haluamme vaalia.
Hallelujaa! Saatte lammaskaalia.
Paratiisin lehdossa on lasten helppo viihtyä.
Hallelujaa! Ämmä alkaa kiihtyä.
Ha! Hal... [...]

Viihde tulee trumpetista, pasuunasta, tuubasta!
Hallelujaa! Puhuuko se Kuubasta?
Paratiisissa on kaikki veljiä ja siskoja.
Hallelujaa! Onkos siellä diskoja?
Rauha iankaikkinen kuin seurakunnan filmissä.
Hallelujaa! Hullun kiilto silmissä.
Ha! Hal... [...]

Paratiisi! Se on kuin viikko Särkänniemessä.
Hallelujaa! Hei, me ollaan liemessä.
Paratiisi valmiina on Herran ikiomille.
Hallelujaa! Pääseeks sieltä lomille?
Sinne pääsee kunhan luopuu synneistään ja paheistaan.
Hallelujaa! Saatte mennä kahestaan...

Haitaribussi (1993)

RAKKAUS JA MINÄ

Usko häipyi kävelyllä,
nousi junaan lähtevään.
Toivo kiskoi takin ylle,
nyt jo nauhoo kenkiään.
Teemme muistojemme työtä,
murheelliset, sylikkään.
Peiko painaa pitkää yötä.
Kaikki on kuin jälkeenpäin.

Usko lähti. Sulki uksen.
Vielä nyrkkiänsä pui.
Hukkas itseluottamuksen.
Lähti pakoon. Pelastui.

Toivo turhautui ja lähti
levitellen käsiään.
Hän on näytelmämme tähti,
näytteleekin mielellään.

Kuin vanhat narkkarit
toisiemme piikiteltävinä.
Kylmässä kylppärissä
Rakkaus ja minä.

Ihminen - hän kattaa pöytää,
hankkii muistoesineen,
aina etsii, usein löytää
aiheen liinaan ryppyiseen.
Hukkaa tahdon. Hukkaa pyyteen.
Liioittelee linjojaan.
Sortuu sorminäppäryyteen.
Pitää pöytäpuheitaan.

Kuin vanhat narkkarit
sosiaalihuollon elättinä
me syömme toisiamme,
rakkaus ja minä.
Kuin vanhat narkkarit
kasvihuoneen linnunpelättinä
turhaakin turhemmat,
rakkaus ja minä.

Sinä (1990)

RYVETETTY KYYHKYNYNEN

Ratapihalla Hyvinkään
tihkusateinen yö.
Missä pilttuussa ryvinkään?
Siitä tullut on työ!

Varjot kaihtavat varjojaan.
Minä kuvaani vain.
Kantaa ruhjeita sielussaan
haamut runoilijain.
Kuinka typerä joskus oon!
Hänet jäälle kanssani vein...
Minä putosin avantoon,
ja hän tallasi kynsillein!
Ryvetetty kyyhkynen!

Ratapihalla Hyvinkään
yötä värjötelen.
Säily ei tunne syvinkään.
Kuinka kestäisin sen!
Kengät jalkoihin särkeviin
kiinni kasvaneet on.
Ajatuksiini järkeviin
matka mittaamaton.
Pilkkahinnalla sielun myin
kaupan harkitsemattoman tein.
Ostin kalliisti takaisin ja järkytyin,
olen kyyhky ryvetettynein.
Ryvetetty kyyhkynen!

Ratapihalla Hyvinkään
kodiittoman kotimaa.
Eikä mies menestyvinkään
kiinni itseään saa.
Murheen keskellä piehtaroi.
Tallaa sepeliään.
Silti toivossa elää voi:
läpi tulen ja jään!
Kyyhkynen!
Ryvetetty kyyhkynen!

Yöleno (1986)

PYHÄ TOIMITUS

Maailman kyliin
mä väsyin,
ota syliin.
Sun kätes otsaani viilentää.
Sano jotain
näin katveessa sotain,
niin pääsen lähemmäksi elämää.
Naura vähän
ja painaudu tähän,
kun ihollamme on hämärää.
Oot niin avoin
sä miljoonin tavoin,
mua kiskot lähemmäksi elämää.

Ota viini ja juo,
se on elämä mun.
Anna ruumiisi tuo,
niin mä rauhoitun.

Luodut emme
me olleet toisillemme,
me kaiken loimme, loimme elämää.

Ota viini ja juo [...]

Pääsen sisään.
Näin voimaani lisään.
Näin liikun lähemmäksi elämää.

Kyynel valuu,
ja taas alkaa paluu.
On tämä kaikki hyvin tärkeää.
Vaivut uneen,
mun näät rauhoittuneen.
Näin oomme lähempänä elämää.

Pyromaani palaa rikospaikalle (1985)

Juice Leskisen levytuotanto 1973 - 1997 (lp-levyt)

Juice Leskinen & Coitus Int., 1973

Per Vers, runoilija, 1974

Juice ja Mikko, 1975

Keskitysleirin ruokavalio, 1976

Lahtikaupungin rullaluistelijat, 1977

Tauko I, 1978

Tauko II, 1979

Viidestoista yö (Tauko III), 1980

Ajan henki, 1981

Dokumentti, 1981

Sivilisaatio, 1982

Boogieteorian alkeet peruskoulun ala-astetta varten: lyhyt oppimäärä, 1983

Pyromaani palaa rikospaikalle, 1985

Yölento, 1986

Minä, 1987

Sinä, 1990

Taivaan kappaleita, 1991

Simsalabim Jim, 1992

Haitaribussi, 1993

Kiveä ja sämpylää, 1996